

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ & ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΓΕΝΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΙΚΑΙΟΥ

ΠΜΣ: «ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΟΠΟΙΗΣΗ»

Διπλωματική εργασία

**ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑΣ ΣΤΟ
ΣΥΣΤΗΜΑ C4I**

Υπεύθυνος Εργασίας: Νικόλαος Κατράς

Επιβλέπων: κ. Χαρίλαος Κεφάλας

**ΣΥΣΤΗΜΑ C4I ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΚΑΙ
ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑΣ**

Αθήνα, Νοέμβριος 2008

Περιοχόμενα

<u>1. Εισαγωγή</u>	1
<u>2. Η σύγκρουση συμφερόντων από τη χρησιμοποίηση του συστήματος C4I</u>	4
2.1. Το «γενικό συμφέρον».....	4
2.2. Το δικαίωμα στην ιδιωτικότητα.....	5
<u>3. Ιστορική Επισκόπηση</u>	7
3.1. Τα νομοθετήματα περί προστασίας των προσωπικών δεδομένων.....	7
3.2. Τα κλειστά κυκλώματα τηλεόρασης – Ειδικότερα το σύστημα C4I.....	8
<u>4. Το νομοθετικό πλαίσιο</u>	9
4.1. Το Σύνταγμα και η ΕΣΔΑ.....	10
4.2. Η σύμβαση 108 του Συμβουλίου της Ευρώπης.....	12
4.3. Το δικαίωμα στην προσωπικότητα κατά τον ΑΚ.....	13
α. Έννοια και πτυχές της προσωπικότητας.....	13
β. Προσβολή και προστασία της προσωπικότητας.....	15
4.4. Οι εφαρμογές του C4I, υπό το πρίσμα του ν. 2472/1997 (οδ. 95/46/ΕΚ).....	15
4.4.1. Γενικές παρατηρήσεις.....	16
α. Η οδ. 95/46/ΕΚ και ο ν. 2472/1997.....	16
β. Η οδηγία της ΑΠΔΠΧ σχετικά με την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων μέσω κλειστών κυκλωμάτων.....	17
4.4.2. Η υπαγωγή του C4I στο ν. 2472/1997.....	18
α. Τα κλειστά κυκλώματα παρακολούθησης ως μέσα επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων.....	18
β. Βασικές Αρχές Νομιμότητας συλλογής και επεξεργασίας.....	19
<i>i.</i> Αρχή της νόμιμης συλλογής δεδομένων.....	19
αα. Υποχρέωση ενημέρωσης.....	19
ββ. Η συγκατάθεση του υποκειμένου των δεδομένων.....	21
- Η εξαίρεση για την εκτέλεση έργου δημοσίου συμφέροντος.....	21
- Η Εξαίρεση για την εκπλήρωση υποχρέωσης του υπευθύνου επεξεργασίας.....	23

- Ειδικά το σύστημα C4I.....	23
γγ. Υποχρέωση γνωστοποίησης.....	24
δδ. Απαγόρευση συνεχούς λειτουργίας των κλειστών κυκλωμάτων τηλεόρασης.....	25
<i>ii.</i> Αρχή της νόμιμης και θεμιτής επεξεργασίας των δεδομένων.....	26
αα. Αρχή του σκοπού.....	26
- Αρχή του εκ των προτέρων καθορισμένου σκοπού.....	27
- Αρχή σαφήνειας του σκοπού.....	27
- Αρχή της νομιμότητας του σκοπού.....	27
- Ειδικά για το C4I.....	27
ββ. Αρχή της αναλογικότητας.....	29
γγ. Αρχή αναγκαιότητας.....	30
δδ. Αρχή της ακρίβειας και πεπερασμένης διατήρησης των δεδομένων.....	31
εε. Πρόσθετες υποχρεώσεις υπευθύνων επεξεργασίας.....	32
<i>iii.</i> Δικαιώματα των υποκειμένων.....	33
αα. Το δικαίωμα πρόσβασης.....	33
ββ. Το δικαίωμα αντίρρησης.....	34
γγ. Το δικαίωμα προσωρινής δικαστικής προστασίας.....	35
<i>iv.</i> Τελικές παρατηρήσεις σχετικά με τις υπόλοιπες δυνατές εφαρμογές του C4I.....	36
αα. Εξιχνίαση σοβαρών αξιόποινων πράξεων.....	37
ββ. Η διαχείριση σοβαρών περιστατικών ασφάλειας και κρίσεων.....	38
γγ. Η προστασία επισήμων προσώπων κατά τις μετακινήσεις τους και η προστασία άλλων ευπαθών στόχων.....	38
δδ. Η διαβίβαση στις αρμόδιες εισαγγελικές και δικαστικές αρχές των δεδομένων που αφορούν θανατηφόρα τροχαία ατυχήματα με εγκατάλειψη.....	39
4.5. Η εξαίρεση από το ν. 2472/1997 - Η χρήση του C4I για την επιτήρηση των δημοσίων συναθροίσεων.....	39
α. Προϋποθέσεις εφαρμογής της κατ' εξαίρεση επιτρεπόμενης λειτουργίας συσκευών καταγραφής εικόνας και ήχου.....	41
<i>i.</i> Άσκηση του δικαιώματος του συνέρχεσθαι.....	41
<i>ii.</i> Η «Απλή» λειτουργία των συσκευών καταγραφής.....	42
<i>iii.</i> Εντολή εκπροσώπου της εισαγγελικής αρχής.....	43
<i>iv.</i> Σοβαρός κίνδυνος για τη δημόσια τάξη κι ασφάλεια.....	44
<i>v.</i> Ο Σκοπός της επεξεργασίας.....	46

<i>vi.</i> Το μη χρησιμοποιηθέν υλικό.....	47
<i>vii.</i> Η αρχή της αναλογικότητας.....	48
β. Η κατά παράβαση των ανωτέρω προϋποθέσεων συλλογή στοιχείων.....	49
<i>i.</i> Απουσία κινδύνου για τη δημόσια τάξη και ασφάλεια.....	49
<i>ii.</i> Απουσία εισαγγελικής εντολής.....	50
<i>iii.</i> Η δυνατότητα αξιοποίησης των συλλεχθέντων δεδομένων.....	50
γ. Η αποδεικτική αξία των συλλεχθέντων στοιχείων.....	53
δ. Συνταγματικότητα των διατάξεων.....	54
<i>i.</i> Το απαραβίαστο του πυρήνα του ατομικού δικαιώματος.....	54
<i>ii.</i> Η απουσία ειδικού εκτελεστικού νόμου του άρθ. 9 ^Α Συντ.....	56
<i>iii.</i> Το δικαίωμα στο συνέρχεσθαι.....	56
<i>iv.</i> Η αφαίρεση αρμοδιοτήτων της ΑΠΔΠΧ.....	57
<u>5. Δυνατότητες προστασίας των υποκειμένων των δεδομένων</u>	58
5.1. Ο ν. 2472/1997	58
α. Διοικητικές κυρώσεις.....	58
β. Ποινικές Κυρώσεις.....	60
γ. Αστικές κυρώσεις.....	60
5.2. Η θεμελίωση ευθύνης του δημοσίου για παράνομες πράξεις των οργάνων του σε παράβαση του ν. 2472/1997	61
5.3 Η προσβολή του, κατά το άρθ. 57 ΑΚ, δικαιώματος στην προσωπικότητα	63
α. Η αξίωση αποζημίωσης.....	63
β. Άλλα μέσα προστασίας της προσωπικότητας.....	64
<i>i.</i> Οι αξιώσεις για άρση και παράλειψη της προσβολής στο μέλλον... <td>64</td>	64
<i>ii.</i> Η αυτοδύναμη προστασία.....	65
αα. Η αυτοδικία (άρθ. 282 ΑΚ).....	65
- Η ύπαρξη αξίωσης του ιδιωτικού δικαίου.....	65
- Να μην μπορεί να παρασχεθεί έγκαιρα η βοήθεια της αρχής.....	66
- Από την αναβολή να υπάρχει κίνδυνος να ματαιωθεί ή να δυσκολευτεί σημαντικά η πραγματοποίηση της αξίωσης.....	66
-Μέσα αυτοδικίας.....	66
ββ. Η άμυνα (άρθ. 284 ΑΚ).....	67

- Παρούσα επίθεση.....	67
- Τα μέσα της άμυνας.....	68
5.4. Η Προσφυγή κατά της εντολής του εισαγγελέα.....	68
<u>6. Συμπέρασμα.....</u>	69
<u>7. Βιβλιογραφία - Αρθρογραφία.....</u>	73
7.1. Ελληνική.....	73
7.2. Ξενόγλωσση.....	74
7.3. Λοιπές πηγές.....	74

Συντομογραφίες*

ΑΚ	Αστικός Κώδικας
ΑΠ	Άρειος Πάγος
ΑΠΔΠΧ	Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα
ΔΕφ	Διοικητικό Εφετείο
ΔΦΝ	Δελτίο Φορολογικής Νομοθεσίας (περιοδικό)
εδ.	εδάφιο
ΕΔΑΔ	Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων
ΕισαΑΚ	Εισαγωγικός Νόμος Αστικού Κώδικα
ΕΛΔ	Ελληνική Δικαιοσύνη (περιοδικό)
ΕΣΔΑ	Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου
ΕφημΔΔ	Εφημερίδα Διοικητικού Δικαίου
ΘΕΠΕΚ	Θάλαμος Επιχειρήσεων Παρακολούθησης και Ελέγχου της Κυκλοφορίας
ΚΕΔΕ	Κώδικας Εισπράξεων Δημοσίων Εσόδων
ΚΟΚ	Κώδικας Οδικής Κυκλοφορίας
ΚΠοινΔ	Κώδικας Ποινικής Δικονομίας
ΜΠ	Μονομελές Πρωτοδικείο
ν.	νόμος
ΝοΒ	Νομικό Βήμα (περιοδικό)
ΟΛ	Ολομέλεια
ο.π.	όπως προηγουμένως
ΠΔ	Προεδρικό Διάταγμα
ΠΚ	Ποινικός Κώδικας
Συντ.	Σύνταγμα
ΣΤΕ	Συμβούλιο της Επικρατείας
ΤοΣ	Το Σύνταγμα (περιοδικό)

* Οι απόλυτα καθιερωμένες συντομογραφίες δεν επεξηγούνται.

1. Εισαγωγή.

Η προστασία της ιδιωτικής ζωής και της προσωπικότητας του πολίτη ανάγεται σε ζήτημα μείζονος σημασίας στις σύγχρονες κοινωνίες. Ο έλεγχος της καθημερινότητας τείνει να αποτελέσει τον κανόνα, καθώς οι εξελίξεις σε οικονομικό και πολιτικό επίπεδο επιβάλλουν, και η τεχνολογική πρόοδος δίνει τη δυνατότητα για ασφυκτικότερο έλεγχο της ανθρώπινης δραστηριότητας και δη της πολιτικής - συνδικαλιστικής.

Τα παραδείγματα που μπορεί κανείς να ανακαλέσει στη μνήμη του είναι ποικίλα και ταυτόχρονα χαρακτηριστικά μιας διαμορφούμενης πραγματικότητας, όπου η έννοια της προσωπικού βίου περιορίζεται και η ελεύθερη διαμόρφωση της προσωπικότητας καταρρακώνεται. Από το «Zeppelin» που άγρυπνα επιτηρούσε μία πόλη μερικών εκατομμυρίων ανθρώπων ή την παρακολούθηση των εργαζομένων – η οποία αποκτά ασφυκτικές διαστάσεις- μέχρι την τοποθέτηση καμερών σε ιδιωτικούς χώρους, ο κατάλογος των περιπτώσεων είναι μακρύς και λίαν ανησυχητικός. Στη χώρα μας, η πρώτη προσπάθεια εγκατάστασης του ενός ολοκληρωμένου συστήματος επιτήρησης, έγινε αμέσως μετά την πτώση της χούντας, οπότε και τοποθετήθηκαν οι πρώτες κάμερες στις οδικές αρτηρίες, χωρίς όμως το εγχείρημα αυτό να έχει συνέχεια. Τη λύση έδωσαν αρκετά χρόνια μετά οι Ολυμπιακοί Αγώνες που διεξήχθησαν στη χώρα μας οι οποίοι, σε συνδυασμό με την ανάγκη ασφάλειας της χώρας, χρησιμοποιήθηκαν για να εγκατασταθούν και να λειτουργήσουν μία σειρά από υπερσύγχρονα μέσα επιτήρησης, μεταξύ των οποίων και το σύστημα C4I. Ήδη πριν από την εγκατάστασή του είχαν εκφραστεί αντιρρήσεις, τόσο για τους σκοπούς για τους οποίους θα χρησιμοποιείτο όσο και για

την αποτελεσματικότητά του. Οι ανησυχίες αυτές φαίνεται να επαληθεύονται μετά και τις σχετικά πρόσφατες εξελίξεις, ήτοι την, κατά παράβαση των σχετικών με τη λειτουργία του αδειών της ΑΠΔΠΧ, παρακολούθηση εκ μέρους των δημόσιων αρχών, των εκδηλώσεων της επετείου του Πολυτεχνείου, την μετέπειτα σύσσωμη παραίτηση των μελών της ΑΠΔΠΧ αλλά και τις νομοθετικές μεταβολές που ακολούθησαν.

Το αρκτικόλεξο «C4I» προέρχεται από τις αγγλικές λέξεις «Command, Control, Coordination, Communication & Intelligence» που μεταφράζονται ως «Διοίκηση, Έλεγχος, Επικοινωνία, Συντονισμός και Νοημοσύνη», και που μπορούν να μας δώσουν μία πρώτη ιδέα, σχετικά με τις δυνατότητες του συστήματος αυτού. Χαρακτηριστική των προηγμένων τεχνολογικά μέσων που το απαρτίζουν, είναι η ικανότητά του να ελέγχει αυτόματα την ομαλότητα της ροής των οχημάτων καθώς και του φορτίου της κυκλοφορίας σε οδούς μέχρι οκτώ λωρίδες κυκλοφορίας, να αξιολογεί, επίσης αυτόματα, την ταχύτητα της κυκλοφορίας και ταυτόχρονα να εντοπίζει ατυχήματα ή ακόμα και την παράνομη κυκλοφορία ή στάθμευση κάποιου οχήματος.

Ωστόσο, οι δυνατότητες του συστήματος C4I δεν περιορίζονται στη ρύθμιση της κυκλοφορίας, καθώς τα δεδομένα που συλλέγουν οι κάμερές του, αποτυπώνονται σε οθόνες, επιτρέποντας στους χειριστές του, να επιλέγουν την πηγή εικόνας και ήχου που επιθυμούν, να ελέγχουν την οπτική γωνία, ακόμα και να εστιάζουν οποιαδήποτε κάμερα στα επιθυμητά γι' αυτούς σημεία. Παρέχεται επιπλέον, η δυνατότητα αρχειοθέτησης των εικόνων που συλλέγονται αλλά και επανάκτησής και προβολής τους σε οποιαδήποτε οθόνη του C4I, ανά πάσα στιγμή.

Με άλλα λόγια, το C4I πρόκειται για ένα πανοπτικό σύστημα, με εξαιρετικές δυνατότητες διακριτικού ελέγχου και καταγραφής όλων των γεγονότων που μπορεί να επισυμβαίνουν σε δημόσιο χώρο, ή ακόμα και σε ιδιωτικό, εφόσον βρίσκεται εντός της εμβέλειας των καμερών του. Τις δυνατές εφαρμογές του C4I μπορεί κανείς να φανταστεί, αν αναλογιστεί τα τεχνικά του χαρακτηριστικά, που ενδεικτικά απαριθμήθηκαν παραπάνω. Χωρίς να είμαστε σε θέση να αναφέρουμε εξαντλητικά, όλες τις πιθανές χρήσεις του, αυτές που κυρίως έχουν απασχολήσει το νομικό κόσμο και ειδικότερα την Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα (στο εξής ΑΠΔΠΧ), αφορούν την επιτήρηση προσώπων και άλλων ευπαθών στόχων (όπως οι πρεσβείες, τα υπουργεία κλπ), τον εντοπισμό εγκληματικών ενεργειών, την επιτήρηση των διαδηλώσεων κ.α.

Οι τεχνικές προδιαγραφές του συστήματος C4I, δεν μπορούν να αφήσουν αδιάφορο το σύγχρονο νομικό, αφού απέχουν παρασάγγας από τις κλασικές μεθόδους ρύθμισης της κυκλοφορίας και δίδουν τη δυνατότητα μίας, ευρείας σε

έκταση και βάθος, επιτήρησης των δημόσιων χωρών, για τους εκάστοτε επιδιωκόμενους σκοπούς. Με αυτόν τον τρόπο, δημιουργείται, όπως θα αποδειχθεί πιο κάτω, μία πηγή περιορισμών για την ακώλυτη άσκηση του δικαιώματος στην προσωπικότητα, όπως αυτό κατοχυρώνεται συνταγματικά στα άρθ. 2 και 5, και προστατεύεται από το άρθ. 57 ΑΚ. Άλλωστε, στην αόριστη έννοια της προσωπικότητας, όπως νοείται στο άρθ. 57 ΑΚ, εντάσσονται όλα εκείνα τα αγαθά, που συνδέονται με την αξία του ανθρώπου και συγκροτούν τη σωματική, ψυχική, πνευματική και κοινωνική ατομικότητά του¹. Μεταξύ των αγαθών αυτών, εντοπίζουμε την ιδιωτική ζωή και τα προσωπικά δεδομένα, τα οποία φαίνεται να πλήττονται, τουλάχιστον κατ' αρχήν, από τη λειτουργία κάθε κλειστού κυκλώματος τηλεόρασης και ειδικότερα των καμερών του C4I. Και ναι μεν, θα μπορούσε να υποστηρίξει κανείς ότι η παρουσία κάποιου σε δημόσιο χώρο, όπως οι κεντρικές οδικές αρτηρίες μίας μητρόπολης, συνεπάγεται την αποβολή κάθε ιδιωτικότητας, όμως η είσοδος του πολίτη σε περιοχή αδιάκοπης παρακολούθησης κι ελέγχου των κινήσεών του, δύναται να τον περιάγει σε κατάσταση συνεχούς εγρήγορσης, ανησυχίας και ανασφάλειας. Ακόμα περισσότερο, υπάρχει ο κίνδυνος να εξαναγκάζεται εμμέσως σε κάποιου είδους συμπεριφορά, παρακάμπτοντας τις επιθυμίες του και την πραγματική του βούληση. Δεν θα πρέπει να μας διαφεύγει ότι, ακόμα και κατά τη διάρκεια της παρουσίας σε ένα δημόσιο χώρο, υπάρχουν ιδιωτικές στιγμές όπως π.χ. η συνομιλία με κάποιον τρίτο μέσω κινητού τηλεφώνου.

Στα πλαίσια της παρούσας μελέτης θα επικεντρώσουμε στο νομικό πλαίσιο και τις προϋποθέσεις λειτουργίας του συστήματος C4I. Προκειμένου να κατανοηθεί σφαιρικά ο προβληματισμός, κρίνεται σκόπιμη μία σύντομη ιστορική αναδρομή στην εξέλιξη των νομοθεσιών περί προστασίας των προσωπικών δεδομένων και μία συνοπτική αναφορά στις απόψεις που υπάρχουν γύρω από τη χρήση του συστήματος C4I. Η ανάλυση του νομικού πλαισίου θα ξεκινήσει από τις γενικές προϋποθέσεις για τη νομότυπη συλλογή και επεξεργασία προσωπικών δεδομένων, βάσει του ν. 2472/1997 και θα προχωρήσει στους ειδικότερους όρους, που έχουν τεθεί από την ΑΠΔΠΧ για τα κλειστά κυκλώματα τηλεόρασης. Κατόπιν η μελέτη επικεντρώνεται στη νομική αξιολόγηση των διαφόρων εφαρμογών του συστήματος C4I. Στο σημείο αυτό θα επιχειρήσουμε να διαχωρίσουμε τις λειτουργίες του εν λόγω συστήματος, αφενός μεν σε αυτές που υπάγονται στο ρυθμιστικό πεδίο του ν. 2472/1997, όπως αυτές που συμβάλλουν στη ρύθμιση της κυκλοφορίας, αφετέρου δε σε όσες εξαιρέθηκαν από το πεδίο εφαρμογής του (επιτήρηση δημοσίων συναθροίσεων).

¹ Λαδάς, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, 2007, σελ. 412.

2. Η σύγκρουση συμφερόντων από τη χρησιμοποίηση του συστήματος C4I.

Στην παρούσα ενότητα παρουσιάζονται συνοπτικά τα επιχειρήματα που προτείνονται σχετικά με τη λειτουργία του C4I, τόσο από την πλευρά των υποστηρικτών του, όσο και από τη σκοπιά όσων είναι περισσότερο επιφυλακτικοί. Οι απόψεις που έχουν διατυπωθεί προτάσσουν αντίστοιχα, είτε το «γενικό συμφέρον» είτε το δικαίωμα στην ιδιωτικότητα. Με την πρώτη έννοια, η οποία αντιδιαστέλλεται προς το ατομικό συμφέρον, νοείται η ευημερία της κοινωνίας ως συνόλου και στην οποία εντάσσεται η δημόσια τάξη και ασφάλεια, η μείωση της εγκληματικότητας, η απρόσκοπτη οικονομική και κοινωνική δραστηριότητα αλλά και γενικότερα η ηρεμία που απαιτεί η ομαλή κοινωνική συμβίωση. Από την άλλη μεριά με τον όρο *ιδιωτικότητα*, θεωρείται το δικαίωμα του κάθε ανθρώπου στην ατομικότητα, που περιλαμβάνει και τη δυνατότητα αποτροπής των επεμβάσεων τρίτων σε προσωπικά στοιχεία που απαιτούνται για την ελεύθερη άσκηση του δικαιώματος στην προσωπικότητα και την συμμετοχή στην κοινωνική και οικονομική ζωή της χώρας.

Όλες οι νομοθετικές πρωτοβουλίες που θα αναπτυχθούν πιο κάτω, κατατείνουν με τον ένα ή τον άλλο τρόπο στην επίλυση των συγκρούσεων μεταξύ των αγαθών και συμφερόντων, που θα αναφερθούν αμέσως και αποτελεί το σημείο κριτικής της παρούσας, που συμπερασματικά θα προσεγγισθεί.

2.1. Το «γενικό συμφέρον».

Τα επιχειρήματα που χρησιμοποιούνται, προκειμένου να δικαιολογηθεί η χρησιμοποίηση μέσων παρακολούθησης σε δημόσιους χώρους, βασίζονται στην ανάγκη εύρυθμης λειτουργίας της χώρας ως οικονομικού και κοινωνικού συνόλου. Όπως άλλωστε προαναφέρθηκε, το σύστημα C4I, εγκαταστάθηκε στις ολυμπιακές πόλεις της χώρας μας, προκειμένου να συμβάλλει στην πρόληψη ενδεχόμενων «τρομοκρατικών επιθέσεων» και την διαχείριση της κυκλοφορίας των οχημάτων εντός του λεκανοπεδίου, για το σκοπό της απρόσκοπτης μετακίνησης των αθλητών από και προς τις αθλητικές εγκαταστάσεις.

Σήμερα, βεβαίως, τα ανωτέρω επιχειρήματα δεν αρκούν για να δικαιολογήσουν τη συνέχιση της λειτουργίας ενός υπερσύγχρονου συστήματος, που δίνει τη δυνατότητα να παρακολουθεί τις κινήσεις των πολιτών ή το περιεχόμενο των συζητήσεών τους, ακόμα και να ταυτοποιεί τους αριθμούς που αυτοί καλούν με το κινητό τους τηλέφωνο. Πολύ περισσότερο που δεν υφίσταται πια ανάγκη για αυξημένα επίπεδα ασφάλειας, τουλάχιστον για αυτά που θεωρούνταν απαραίτητα για την επιτυχή τέλεση των ολυμπιακών αγώνων.

Βεβαίως, το επιχείρημα της διαχείρισης της κυκλοφορίας των οχημάτων χρησιμοποιείται ακόμα και σήμερα, καθώς στηρίζεται σε ένα υπαρκτό και ολοένα διογκούμενο πρόβλημα των ελληνικών μητροπόλεων. Αντίθετα, η πρόληψη «τρομοκρατικών ενεργειών» έχει πια αντικατασταθεί από την ανάγκη προστασίας «της δημόσιας ασφάλειας, της εθνικής άμυνας, της ασφάλειας του κράτους»² και διακρίβωσης σοβαρών ποινικών εγκλημάτων³.

Οι υποστηρικτές του συστήματος ισχυρίζονται ότι, οι «νομοταγείς» πολίτες δεν έχουν λόγο να αντιτίθενται στην επιτήρηση των δημόσιων χώρων, καθώς δεν έχουν να κρύψουν κάτι. Το C4I, σύμφωνα με αυτούς, συμβάλλει στην ασφάλεια των πολιτών σε μία σύγχρονη αστική κοινωνία, όπου η εγκληματικότητα αυξάνεται και η οικονομική ανάπτυξη της χώρας διακυβεύεται από όσους ενεργητικά διατυπώνουν τις αντιρρήσεις τους στις εξελίξεις σε οικονομικό και πολιτικό επίπεδο. Πιο συγκεκριμένα, η εν λόγω άποψη εκκινεί από το ότι η ανθρώπινη αξία, που κατοχυρώνεται στο άρθρ. 2 Συντ., συνιστά αγαθό υψίστης σημασίας, που επιβάλλει στην Πολιτεία την υποχρέωση να την προστατεύει και μάλιστα κατά προτεραιότητα, σε σχέση με τα υπόλοιπα συνταγματικώς κατοχυρωμένα δικαιώματα και αγαθά. Στην έννοια της αξίας, πρωτεύοντα ρόλο διαδραματίζει η υλική υπόσταση του ατόμου, ήτοι η ίδια του η ζωή, που αποτελεί προϋπόθεση για την άσκηση όλων των υπόλοιπων δικαιωμάτων, που προβλέπονται από το Σύνταγμα ή τους νόμους. Συνεπώς, αν οι κάμερες έχουν τη δυνατότητα να αποτρέψουν έστω και ένα έγκλημα κατά της ζωής και να προστατεύσουν έναν άνθρωπο, τότε η εγκατάστασή τους είναι παραπάνω από επιβεβλημένη⁴.

Περαιτέρω, συνεχίζει η ίδια άποψη, η απρόσκοπτη άσκηση των διάφορων συνταγματικών δικαιωμάτων απαιτεί ένα ελάχιστο επίπεδο τάξης και ασφάλειας καθώς και προστασία από προσβολές τρίτων, που δημιουργεί αντίστοιχη υποχρέωση του κράτους και ειδικότερα των αστυνομικών αρχών, να μεριμνούν για την τήρηση της δημόσιας ειρήνης και ευταξίας. Για το λόγο αυτό άλλωστε οι αστυνομικές δυνάμεις εξοπλίζονται με όλα τα απαραίτητα σύγχρονα μέσα, μεταξύ των οποίων και το C4I, για την εξασφάλιση της αποδοτικής εκπλήρωσης της αποστολής τους⁵.

2.2. Το δικαίωμα στην ιδιωτικότητα.

² Στην οποία συμπεριλαμβάνεται και η οικονομική ευημερία του (κράτους).

³ Βλ. αιτιολογική έκθεση ν. 3625/2007

⁴ Παπαϊωάννου, Η ηλεκτρονική επιτήρηση των δημοσίων συναθροίσεων και συγκεντρώσεων από τις αστυνομικές αρχές, ΕφημΔΔ 6/2007.730.

⁵ Παπαϊωάννου, ο.π, Βλ. σχετ. και ν. 2800/2000.

Εξίσου σοβαρά όμως είναι και τα επιχειρήματα της άλλης πλευράς. Η ιδιωτική ζωή του πολίτη περιλαμβάνει όλες εκείνες τις δραστηριότητες και ψυχικές καταστάσεις, που συνδέονται στενά με την προσωπικότητά του και έχει συμφέρον να διαφυλάξει από παρεμβάσεις τρίτων, είτε αυτοί είναι φορείς του ιδιωτικού ή του δημοσίου τομέα. Έτσι, ακόμα και κατά τη διάρκεια της παρουσίας σε ένα δημόσιο χώρο, ο πολίτης δεν απεμπλοεί άνευ ετέρου τα δικαιώματά του για ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας και προστασίας του ιδιωτικού του βίου, τα οποία άλλωστε, προστατεύονται και συνταγματικά στα άρθρ. 5 και 9^Α. Με άλλα λόγια, τίποτα δεν μπορεί να αποκλείσει την ύπαρξη προσωπικών στιγμών σε ένα δημόσιο χώρο.

Η συνομιλία και η ανταλλαγή απόψεων με κάποιον συνάνθρωπο, απαραίτητες για την ενημέρωση του ατόμου και την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητάς του, μπορούν να λαμβάνουν χώρα οπουδήποτε, ακόμα και σε δημόσιους χώρους. Αναλόγως όμως της επεξεργασίας που υφίστανται, μπορούν να αποκαλύψουν σε τρίτους, έστω κι αν αυτοί είναι οι αρμόδιοι προς τούτο υπάλληλοι του κράτους, πληροφορίες για πτυχές της προσωπικότητάς του κάθε ανθρώπου και της προσωπικής του ζωής, χωρίς αυτές απαραίτητα να συνδέονται με κάποια «εγκληματική» ή «τρομοκρατική» ενέργεια.

Περαιτέρω, η αντιμετώπιση των πολιτών ως «εν δυνάμει εγκληματιών», έτοιμων να βάλουν σε κίνδυνο την ασφάλεια της χώρας, καταργεί ακόμα και τις πιο στοιχειώδεις εγγυήσεις του ποινικού δικαίου⁶, ενώ σε πολλές μελέτες επισημαίνεται το ενδεχόμενο ακόμα και ο «νομιμόφρων» πολίτης να προσαρμόζει τη συμπεριφορά του σε συγκεκριμένες νόρμες, επηρεασμένος από την πρακτική της βιντεο-επιτήρησης. Επιπλέον, σύμφωνα με την ασκούμενη κριτική, ο (ημι-)αυτοματοποιημένος χαρακτήρας της λήψης των δεδομένων δεν εξασφαλίζει την ουδετερότητα στη μεταχείριση των πολιτών. Ο χειριστής ενός τέτοιου κλειστού συστήματος τηλεόρασης μπορεί να ωθείται στο να παρατηρεί συγκεκριμένες ομάδες ατόμων ή είδη συμπεριφορών, καταστρατηγώντας έτσι, την συνταγματικά κατοχυρωμένη ισότητα των πολιτών ενώπιον του νόμου⁷.

Αναφορικά με την επιχειρούμενη στάθμιση των συνταγματικώς κατοχυρωμένων αγαθών, αναλόγως της σπουδαιότητάς τους, που επικαλείται η πρώτη πλευρά, αντιτείνεται το επιχείρημα ότι, εφόσον ο Συνταγματικός νομοθέτης δεν προχώρησε από μόνος του σε τέτοιου είδους αξιολογήσεις, ουδείς άλλος δύναται να το πράξει, ακόμα κι αν πρόκειται για τα δικαστήρια.

⁶ Αναφερόμαστε ασφαλώς στο τεκμήριο αθωότητας που καθιερώνεται και από το άρθρ. 6 §§ 2 & 3 ΕΣΔΑ

⁷ Άρθρ. 4 § 1 Συντ. 75/86/01

Τελευταίο, όχι όμως και ήσσονος σημασίας σημείο κριτικής, εντοπίζεται στην πρακτική (όπως αποδεικνύεται) αναποτελεσματικότητα των κλειστών κυκλωμάτων τηλεόρασης για την αντιμετώπιση της «εγκληματικότητας», για την οποία θα γίνει λόγος παρακάτω.

3. Ιστορική Επισκόπηση.

Μία σύντομη συγκριτική ιστορική αναδρομή, μας επιτρέπει να συσχετίσουμε την εξέλιξη των νομοθετημάτων περί προστασίας των προσωπικών δεδομένων με τις εκάστοτε κοινωνικές και οικονομικές εξελίξεις, πώς δηλαδή οι τελευταίες αντανakλώνται στον συγκεκριμένο τομέα αυτό του δικαίου. Ιδιαίτερα χρήσιμη, για την ανάλυση που θα ακολουθήσει αλλά και για την αποκρυπτογράφηση των προθέσεων του νομοθέτη, κρίνεται και η αναφορά στις, σχετικές με το σύστημα C4I, εσωτερικές εξελίξεις, που επέφεραν βαθιές μεταβολές στην εθνική νομοθεσία των προσωπικών δεδομένων.

3.1. Τα νομοθετήματα περί προστασίας των προσωπικών δεδομένων⁸.

Ξεκινώντας, ήδη από τη δεκαετία του 1970, έκαναν την εμφάνισή τους τα πρώτα νομοθετήματα που αφορούσαν την προστασία των προσωπικών δεδομένων⁹. Τα νομοθετήματα αυτά – γνωστά και ως νομοθετήματα «πρώτης γενιάς» - χαρακτηρίζονται σήμερα ως ιδιαίτερα αυστηρά, λόγω των ρητρών που προέβλεπαν και του ασφυκτικού προληπτικού και κατασταλτικού ελέγχου, που καθιέρωναν, καθώς αντανakλούσαν τη δικαιολογημένη δυσπιστία της κοινωνίας στην αυξανόμενη κυριαρχία της τεχνολογίας. Στη γενιά αυτή των νομοθετημάτων εντάσσονται ο νόμος για την προστασία δεδομένων του κρατιδίου Hessen της Γερμανίας, και ο νόμος 78-17 στη Γαλλία για την προστασία προσωπικών δεδομένων από την αθέμιτη επεξεργασία τους με υπολογιστή.

⁸ Βλ. σχετικά *Σωτηρόπουλος*, Η Συνταγματική προστασία των προσωπικών δεδομένων, 2006, σελ 12 επ.

⁹ Ενδεικτικά αναφέρουμε το σχετικό ομοσπονδιακό νόμο της Γερμανίας – Bundesdatenschutzgesetz (1974), το γαλλικό νόμο 78-17 για της προστασία των προσωπικών δεδομένων από την αθέμιτη επεξεργασία τους με υπολογιστή, ενώ και άλλες ευρωπαϊκές χώρες αργότερα ακολούθησαν το παράδειγμα της Γερμανίας και της Γαλλίας.

Πιο ελαστικά ήταν τα νομοθετήματα της «δεύτερης γενιάς». Αρχής γενομένης με τον Privacy Act των Η.Π.Α. (1974)¹⁰, αλλά και σε διεθνές επίπεδο με τη Σύμβαση 108 του Συμβουλίου της Ευρώπης, «για την προστασία των ατόμων από την αυτόματη επεξεργασία των προσωπικών πληροφοριών» (1981), τα νομοθετήματα αυτά ρύθμισαν λεπτομερέστερα την προστασία των προσωπικών δεδομένων, επιφέροντας διαφοροποίηση στο βαθμό προστασίας τους, ανάλογα με το διαχωρισμό, που εισήχθη, σε ευαίσθητα και μη. Ενοποιήθηκε μάλιστα η προστασία έναντι του υπεύθυνου επεξεργασίας τους, ανεξάρτητα του αν αυτός είναι ιδιώτης ή οι δημόσιες αρχές, ενώ περιελήφθησαν διατάξεις αναφορικά με την ποιότητα των δεδομένων και θεσπίστηκαν συμπληρωματικά δικαιώματα για τους φορείς των δεδομένων (δικαίωμα γνώσης, πρόσβασης κλπ).

Η «Τρίτη γενιά» των νομοθετημάτων αυτών ξεκινά και βασίζεται στην νομοθετική πρωτοβουλία της Ε.Ε. Λιγότερο αυστηρά, ακόμα και από τα νομοθετήματα της δεύτερης γενιάς, μεταβίβασαν αρμοδιότητες στις νεοσύστατες «Αρχές Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων» και σήμαναν τη μετάβαση στο σύστημα της «αυτορρύθμισης» της προστασίας, εκ μέρους των υπευθύνων επεξεργασίας. Με τα νομοθετήματα αυτά η επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων υφίσταται τους ίδιους περιορισμούς με την συλλογή τους.

Μπορούμε λοιπόν, καταλήγοντας σε ένα πρώτο συμπέρασμα να πούμε, ότι τις τελευταίες τρεις δεκαετίες, η προστασία των προσωπικών δεδομένων έχει αμβλυνθεί, σε μία προσπάθεια να βρεθεί η «χρυσή τομή» μεταξύ των συμφερόντων των υποκειμένων των δεδομένων και των υπευθύνων επεξεργασίας.

Στην Ελλάδα, η πρώτη ολοκληρωμένη προσπάθεια για την προστασία των προσωπικών δεδομένων, εκ μέρους του νομοθέτη, έγινε μόλις το 1997, με το ν. 2472/1997 ο οποίος, με τις τροποποιήσεις¹¹ που έχει υποστεί, ισχύει μέχρι και σήμερα.

3.2. Τα κλειστά κυκλώματα τηλεόρασης – Ειδικότερα το σύστημα C4I.

Αναφορικά με τα κλειστά κυκλώματα τηλεόρασης, μία σύντομη ιστορική αναδρομή δείχνει ότι πρωτοχρησιμοποιήθηκαν για την επιτήρηση δημόσιων χώρων ήδη από τη δεκαετία του 1950. Η παρουσία τους πολλαπλασιάστηκε από το 1970, με τη βοήθεια της τεχνολογικής προόδου, ενώ μετατράπηκαν σε επίσημο εργαλείο του

¹⁰ Ο οποίος αφορά την προστασία της «ιδιωτικότητας» και όχι αυτών καθ'αυτών των προσωπικών δεδομένων (βλ. πρκτ. υπό 3.ii).

¹¹ Συγκεκριμένα, ο ν. 2472/1997 τροποποιήθηκε από τους ν. 2623/1998, ν. 2703/1999, ν. 2819/2000, ν. 2915/2001, ν. 3051/2002, ν. 3090/2002, ν/ 3156/2003, ν. 3471/2006 και ν. 3625/2007.

κράτος για τον κοινωνικό έλεγχο. Τη δεκαετία του 1990, ξεκίνησε η ευρεία χρησιμοποίησή της στις ευρωπαϊκές πρωτεύουσες, με το πρόσχημα της καταπολέμησης του «εγκλήματος του δρόμου¹²». Η χρησιμοποίηση εκ μέρους του κράτους ενός συστήματος παρακολούθησης με τόσο ανεπτυγμένες δυνατότητες όπως το C4I, επιτρέπει την ταυτόχρονη και σε μόνιμη βάση παρακολούθηση των πολιτών, προς αποτροπή εγκληματικών ενεργειών, αλλά και της οδικής κυκλοφορίας, προκειμένου να εξασφαλισθεί η απρόσκοπτη ροή της. Παρέχεται επιπλέον η δυνατότητα αποθήκευσης των συλλεχθέντων πληροφοριών και η αναπαραγωγή τους, ανά πάσα στιγμή.

Αναφορικά με την Ελλάδα, το σύστημα C4I χρησιμοποιήθηκε για την υποτιθέμενη θωράκιση των ολυμπιακών αγώνων έναντι της τρομοκρατίας. Το έργο της εγκατάστασης ανατέθηκε στην εργολήπτρια εταιρεία SAIC, αμερικανικών συμφερόντων, βάσει των διατάξεων του ΠΔ 284/1989, που αφορά τις προμήθειες του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας, παρά το γεγονός ότι θα το διαχειρίζονταν οι αρμόδιες υπηρεσίες του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης¹³. Η συμβολή του στο σκοπό της ασφάλειας των ολυμπιακών αγώνων ήταν τελικά μηδαμινή, καθώς τόσο κατά τη διάρκεια των αγώνων αυτών, όσο και για αρκετά χρόνια μετά, δεν ήταν δυνατόν να τεθεί σε κατάσταση ετοιμότητας. Κατόπιν της εγκαταστάσεώς του και με αποφάσεις της ΑΠΔΠΧ, επιτράπη μόνον η λειτουργία του για τη ρύθμιση της κυκλοφορίας των οχημάτων. Ωστόσο οι υπηρεσίες που επέβλεπαν τη λειτουργία του ουκ ολίγες φορές παραβίασαν τις προϋποθέσεις που είχαν τεθεί για τη λειτουργία του, με κορυφαία την παρακολούθηση των εκδηλώσεων για την επέτειο του Πολυτεχνείου το έτος 2007. Έκτοτε μεσολάβησε η σύσσωμη παραίτηση των μελών της ΑΠΔΠΧ¹⁴ αλλά και μία τροποποίηση στο ν. 2472/1997, που άλλαξε άρδην τη νομική αντιμετώπιση του C4I.

4. Το νομοθετικό πλαίσιο.

Βεβαίως, τα κλειστά κυκλώματα τηλεόρασης δεν αποτελούν ελληνικό «φαινόμενο». Ποικίλα συστήματα λειτουργούν σε όλη την Ε.Ε, δημιουργώντας ένα

¹² “*Street crime*”, όπως έχει καθιερωθεί στην ξένη βιβλιογραφία, υποδηλώνει τα εγκλήματα τα οποία τελούνται σε δημόσιους χώρους.

¹³ Η επιλογή του εν λόγω νομοθετήματος έγινε για να αποφευχθούν οι αυξημένες εγγυήσεις διαφάνειας και ανταγωνισμού του ν. 2286/1995 και του ΠΔ 394/1996.

¹⁴ Για τα σχετικά δελτία τύπου, βλ. ιστοσελίδα της ΑΠΔΠΧ www.dpa.gr/portal/page?_pageid=33,27001&_dad=portal&_schema=PORTAL

πολύπλοκο δίκτυο χώρων υπό επιτήρηση, επιδιωκόμενων σκοπών και υπευθύνων επεξεργασίας. Πολυσύχναστοι δημόσιοι χώροι, όπως κεντρικοί οδικοί άξονες, αλλά και μέρη με μικρότερη (συγκριτικά) επισκεψιμότητα, όπως εμπορικά κέντρα, επιτηρούνται διαρκώς από κλειστά κυκλώματα τηλεόρασης.

Οι νομοθέτες σε εθνικό αλλά και κοινοτικό- διεθνές επίπεδο καλούνται, ακολουθώντας τις τεχνολογικές εξελίξεις και κοινωνικές τάσεις, να ρυθμίσουν την παρακολούθηση των ατόμων και την επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων. Αυτό οδήγησε τον κοινοτικό νομοθέτη να υιοθετήσει μία σειρά σχετικών οδηγιών, τον εθνικό να προσθέσει επιπλέον άρθρα στο Σύνταγμα, στην τελευταία αναθεώρησή του, αλλά και σε διεθνές επίπεδο να αναπτυχθεί μία προσπάθεια εξεύρεσης σημείου ισορροπίας των συγκρουόμενων συμφερόντων.

Τα νομοθετήματα, που θα μας απασχολήσουν στα πλαίσια της παρούσας είναι καταρχάς το Σύνταγμα 1975 – 1986 – 2001, ο ν. 2472/1997, που υιοθετήθηκε για την ενσωμάτωση στο εθνικό δίκαιο της οδ. 95/46/EK για την *προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών* και ο ν. 3625/2007, που επέφερε σαρωτικές αλλαγές αναφορικά με την λειτουργία συσκευών καταγραφής ήχου και εικόνας ή άλλων τεχνικών μέσων στις περιπτώσεις άσκησης από πολίτες του συνταγματικά κατοχυρωμένου δικαιώματος του συνέρχεσθαι¹⁵.

4.1. Το Σύνταγμα και η ΕΣΔΑ.

Η αλματώδης πρόοδος της τεχνολογίας δημιουργεί τις προϋποθέσεις για την απομείωση των δικαιωμάτων του ανθρώπου, γι' αυτό και επιβάλλεται και η θωράκισή τους με νέους θεσμούς. Δικαιολογημένα λοιπόν η αναθεώρηση του Συντάγματος του 2001 προσέθεσε τη διάταξη 9^Α που προστατεύει τα προσωπικά δεδομένα και την πληροφοριακή αυτοδιάθεση¹⁶ ορίζοντας ότι «Καθένας έχει το δικαίωμα προστασίας από τη συλλογή, επεξεργασία και χρήση, ιδίως με ηλεκτρονικά μέσα, των προσωπικών του δεδομένων, όπως νόμος ορίζει. Η προστασία των προσωπικών δεδομένων διασφαλίζεται από ανεξάρτητη αρχή, που συγκροτείται και λειτουργεί, όπως νόμος ορίζει». Η προστασία των προσωπικών δεδομένων συμπληρώνεται με την διάταξη του άρθ. 19 που καθιερώνει το απόρρητο των επιστολών και της

¹⁵ Άρθ. 11 Συντ. 75/86/01

¹⁶ Το δικαίωμα στην αυτό διάθεση των πληροφοριών συνάγεται από την έννοια της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, σε συνδυασμό με την ελευθερία ανάπτυξης της προσωπικότητας. Έχει δε την έννοια ότι στο κάθε άτομο ανήκει η εξουσία να αποφασίζει πότε και υπό ποιες προϋποθέσεις θα είναι επιτρεπτή η συλλογή, επεξεργασία και δημοσιοποίηση των προσωπικών του στοιχείων και σχέσεων (βλ. Παραράς, *Σύνταγμα και ΕΣΔΑ*, σελ. 64).

ελεύθερης ανταπόκρισης ή επικοινωνίας με οποιονδήποτε άλλο τρόπο. Επιπλέον, η § 3 του ίδιου άρθρου απαγορεύει τη χρήση πληροφοριών που συλλέχθηκαν κατά παράβαση των άρθρ. 19 και 9^A ως αποδεικτικών μέσω¹⁷.

Αποδέκτες της ισχύος των δικαιωμάτων που περιγράφονται στα προαναφερθέντα άρθρα είναι τόσο η κρατική εξουσία όσο και οι ιδιώτες αφού, όπως είναι προφανές, η διακινδύνευση υπό τις σημερινές συνθήκες μπορεί να προέλθει και από τους τελευταίους.

Ακόμα όμως και κατά την περίοδο, που η προστασία των προσωπικών δεδομένων δεν προστατεύονταν συνταγματικά, ήτοι πριν την εισαγωγή του άρθρ. 9^A, αυτή επιτυγχανόταν με την επίκληση του άρθρ. 2 § 1 Συντ., που υποχρέωνε την Πολιτεία σε σεβασμό και προστασία της ανθρώπινης αξίας. Παρότι το άρθρο αυτό δεν κατοχυρώνει ειδικά το δικαίωμα προστασίας των προσωπικών δεδομένων, γίνεται δεκτό ότι, χωρίς η εφαρμογή του, στο μέτρο, που το δικαίωμα αυτό συντείνει στην προστασία της ανθρώπινης αξίας¹⁸. Το περιεχόμενο της αρχής της αξίας του ανθρώπου, όπως καθορίζεται στο άρθρ. 2 § 1 Συντ., έγκειται στην απαίτηση να μην υποβιβάζεται ο άνθρωπος από υποκείμενο σε (πληροφοριακό) αντικείμενο, σε αντικαταστατό τελικά μέγεθος¹⁹. Σύμφωνα και με τη νομολογία, «στην αξία του ανθρώπου περιλαμβάνεται πρωτίστως η ανθρώπινη προσωπικότητα ως εσωτερικό αίσθημα τιμής και ως κοινωνική αναγνώριση υπόληψης»²⁰.

Προστασία των προσωπικών δεδομένων επιτυγχάνεται και με το άρθρ. 5 § 1 Συντ, που προβλέπει ότι καθένας έχει δικαίωμα να αναπτύσσει ελεύθερα την προσωπικότητά του και να συμμετέχει στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της χώρας, εφόσον δεν προσβάλλει τα δικαιώματα των άλλων και δεν παραβιάζει το Σύνταγμα και τα χρηστά ήθη. Περιεχόμενο του δικαιώματος της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας είναι η ευχέρεια του κάθε προσώπου να διαθέτει ελεύθερα τον εαυτό του. Περαιτέρω στην γενική έννοια της προσωπικότητας, περιλαμβάνονται και τα προσωπικά δεδομένα, τα οποία νοούνται ως καταγραφές στοιχείων της προσωπικότητας²¹ (βλ. πρκτ 4.3.α). Κατά συνέπεια, το δικαίωμα της πληροφοριακής αυτοδιάθεσης κατά το άρθρ. 9^A Συντ. πρέπει να γίνεται αντιληπτό ως εξειδίκευση του κατά το άρθρ. 5 § 1 Συντ. κατοχυρωμένου δικαιώματος στην ανάπτυξη

¹⁷ Βλ. σχετικά και διάταξη του άρθρ. 177 § 2 ΚΠΔ σύμφωνα με την οποία αποδεικτικά μέσα που έχουν αποκτηθεί με αξιόποινες πράξεις ή μέσω αυτών δεν λαμβάνονται υπόψη για την κήρυξη ενοχής, την επιβολή ποινής ή τη λήψη μέτρων καταναγκασμού, εκτός αν πρόκειται για κακούργηματα που απειλούνται με ποινή ισόβιας κάθειρξης και εκδοθεί για το ζήτημα αυτό ειδικά αιτιολογημένη απόφαση του δικαστηρίου.

¹⁸ Σωτηρόπουλος, ο.π., σελ. 42 επ.

¹⁹ Χρυσόγονος, Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα, 2002, σελ. 110.

²⁰ ΟΛΑΠ 40/1998, ΤοΣ 1999.103.

²¹ Σωτηρόπουλος, ο.π., σελ. 44 επ.

της προσωπικότητας και στη συμμετοχή στο κοινωνικό, οικονομικό και πολιτικό γίνεσθαι της χώρας.

Ως τελική παρατήρηση επί του Συνταγματικού κειμένου, πρέπει να πούμε ότι η προστασία των προσωπικών δεδομένων μπορεί σε συγκεκριμένες περιπτώσεις να συγκρούεται με το δικαίωμα στην πληροφόρηση, που κατοχυρώνεται στο, επίσης προστεθέν με την με την τελευταία αναθεώρηση του Συντάγματος, άρθ. 5^A. Στις περιπτώσεις αυτές δεν μπορεί να δικαιολογηθεί μία εκ των προτέρων προτίμηση του ενός δικαιώματος έναντι του άλλου και οι συγκρούσεις θα λύνονται με *in concreto* στάθμιση των δεδομένων²².

Συναφείς με τις ανωτέρω Συνταγματικές διατάξεις είναι και αυτές των άρθ. 8 ΕΣΔΑ²³ και άρθ. 8 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων²⁴. Το μεν πρώτο αναφέρεται στο σεβασμό της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής, χωρίς όμως ειδικότερη αναφορά του δικαιώματος προστασίας των προσωπικών δεδομένων κάτι που ωστόσο δεν εμπόδισε το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα να εκδώσει πλήθος αποφάσεων που αφορούν την προστασία των προσωπικών δεδομένων ερμηνεύοντας διασταλτικά το άρθρο αυτό²⁵. Από την άλλη μεριά στο άρθ. 8 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων συνοψίζονται οι βασικές αρχές που νωρίτερα είχαν διατυπωθεί στην οδ. 95/46/EK δηλαδή ότι η επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων πρέπει να είναι θεμιτή και σύννομη, να καθορίζεται σαφώς ο σκοπός της επεξεργασίας και να βασίζεται σε προηγούμενη συγκατάθεση του υποκειμένου των δεδομένων. Εμμέσως δε γίνεται αναφορά και στην άλλη βασική αρχή ότι τα δεδομένα πρέπει με ευθύνη του υπευθύνου επεξεργασίας να είναι ακριβή²⁶.

4.2. Η σύμβαση 108 του Συμβουλίου της Ευρώπης.

²² Χρυσόγονος, ο.π., σελ. 198

²³ Άρθ. 8 εδ. α' ΕΣΔΑ: «Παν πρόσωπον δικαιούται εις τον σεβασμόν της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής του, της κατοικίας του και της αλληλογραφίας του».

²⁴ Άρθ. 8 Χάρτη: «Κάθε πρόσωπο έχει το δικαίωμα στην προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που το αφορούν. Η επεξεργασία των δεδομένων αυτών πρέπει να γίνεται νομίμως για καθορισμένους σκοπούς και με βάση της συγκατάθεση του ενδιαφερόμενου ή για άλλους θεμιτούς λόγους που προβλέπονται από το νόμο. Κάθε πρόσωπο έχει το δικαίωμα πρόσβασης στα συλλεγμένα δεδομένα που το αφορούν και να επιτυγχάνει τη διόρθωσή τους. Ο σεβασμός των κανόνων αυτών υπόκειται στον έλεγχο της αρχής».

²⁵ Βλ. ενδεικτικά υπόθεση Halford v. The United Kingdom, σκέψεις 42 επ. όπου δέχθηκε ότι οι τηλεφωνικές κλήσεις που κάνει ο εργαζόμενος εμπίπτουν στις έννοιες «ιδιωτική ζωή» και «επικοινωνία» του άρθ. 8 καθώς και υπόθεση Lustig- Pean & Beckett v. The United Kingdom όπου δέχθηκε ότι η διερεύνηση των σεξουαλικών προτιμήσεων των εργαζομένων παραβιάζει το άρθρο αυτό.

²⁶ Βλ. Γουργουράκης, *Η προστασία των προσωπικών δεδομένων σύμφωνα με το άρθ. 8 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων*, σελ. 6

Μνεία πρέπει να γίνει και στη Σύμβαση 108 του Συμβουλίου της Ευρώπης περί «αυτοματοποιημένης επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων» της 28-01-1981, καθώς τα περισσότερα κοινοτικά και εθνικά νομοθετήματα είναι επηρεασμένα από το πνεύμα της. Έτσι, για πρώτη φορά υπήρξε ειδική πρόβλεψη για την υποχρέωση του υπευθύνου επεξεργασίας να διατηρεί μία ελάχιστη ποιοτική στάθμη, αναφορικά με τα δεδομένα που συλλέγει και επεξεργάζεται²⁷. Με την ίδια Σύμβαση επιχειρήθηκε διαχωρισμός στη μεταχείριση των δεδομένων, αναλόγως του αν αυτά μπορούν να αποκαλύψουν πολιτικές, θρησκευτικές ή άλλες απόψεις του υποκειμένου τους. Πρόκειται για το διαχωρισμό σε ευαίσθητα και μη δεδομένα, με τα πρώτα να εκφεύγουν καταρχήν της αυτοματοποιημένης επεξεργασίας, εκτός των εξαιρέσεων που η ίδια η Σύμβαση προβλέπει²⁸. Τέλος, προβλέφθηκαν πρόσθετες εγγυήσεις προς όφελος των υποκειμένων των δεδομένων, όπως το δικαίωμα πληροφόρησης κλπ.

4.3. Το δικαίωμα στην προσωπικότητα κατά τον ΑΚ.

Σύμφωνα με τους νομικούς κανόνες αλλά και αυτούς της κοινής λογικής, κάθε επέμβαση στα προσωπικά δεδομένα αποτελεί συνάμα και διείσδυση στην προσωπικότητα του υποκειμένου των δεδομένων. Το δικαίωμα στην ελεύθερη ανάπτυξης της προσωπικότητας προστατεύεται, πέραν από τις Συνταγματικών διατάξεις, και από τον Αστικό Κώδικα, υπό τις προϋποθέσεις και όρους που αναλύονται κατωτέρω.

α. Έννοια και πτυχές της προσωπικότητας.

Ήδη πριν από τη συνταγματική κατοχύρωσή του, το δικαίωμα στην προσωπικότητα προστατευόταν από τις σχετικές διατάξεις του ΑΚ και συγκεκριμένα αυτές των άρθ. 57 επ. Οι διατάξεις αυτές, μαζί με άλλες διατάξεις του ΑΚ και ειδικών νόμων, καθώς τους σχετικούς κανόνες του ποινικού δικαίου²⁹, αποτελούν ειδικεύσεις της επιταγής του άρθ. 2 § 1 Συντ., για σεβασμό της αξίας του ανθρώπου.

Το δικαίωμα στην προσωπικότητα είναι απόλυτο, ακατάσχετο, απολύτως προσωπικό καθώς βρίσκεται σε αναπόσπαστο σύνδεσμο με το πρόσωπο του φορέα και συνεπώς είναι αμεταβίβαστο και ακληρονόμητο, με εξαίρεση τις περιπτώσεις που

²⁷ Άρθ. 5 Σύμβασης 108 Συμβουλίου της Ευρώπης

²⁸ Άρθ. 6 Σύμβασης 108 Συμβουλίου της Ευρώπης

²⁹ Ενδεικτικά αναφέρουμε το άρθ. 361 ΠΚ, με την οποία τυποποιείται ως έγκλημα η, καθ' οιονδήποτε τρόπο, προσβολή της τιμής.

ο νόμος το επιτρέπει ρητώς το αντίθετο. Επιπλέον είναι δικαίωμα ενιαίο και αυτοτελές, καθώς δεν μπορεί να ανήκει σε περισσότερους καθώς και δημόσιας τάξης³⁰.

Στην έννοια της προσωπικότητας μπορεί να ειπωθεί ότι εντάσσονται όλες εκείνες οι αστάθμητες αξίες, οι οποίες απαρτίζουν την ουσία του ανθρώπου³¹. Αν και από τον ορισμό αυτό προκύπτει, ότι η προσωπικότητα λογίζεται ως ένα ενιαίο σύνολο, διαχωρίζεται ωστόσο στις διάφορες πτυχές της, η προσβολή κάποιας εξ αυτών, λογίζεται ως προσβολή του συνόλου της προσωπικότητας. Πέραν της φυσικής υπόστασης, που αποτελεί λογική προϋπόθεση των λοιπών πλευρών της προσωπικότητας, σε αυτή εμπεριέχονται μεταξύ άλλων, η ψυχική – ηθική υπόσταση, η ανάπτυξη της προσωπικότητας, η σφαίρα του απορρήτου και τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα.

Ειδικότερα, η ψυχική υπόσταση είναι ο εσωτερικός συναισθηματικός και ψυχικός κόσμος του ατόμου, που παίζει βασικό ρόλο στη συναισθηματική και ψυχοσωματική ανάπτυξή του, ενώ ηθική υπόσταση είναι η εικόνα του ατόμου προς του τρίτους και αφορά την τιμή, την υπόληψή του και την αξιοπρέπειά του.

Η ελευθερία ανάπτυξης της προσωπικότητας περιλαμβάνει το δικαίωμα να διαθέτει τον εαυτό του κατά βούληση, να απολαμβάνει προσωπική ασφάλεια και ελευθερία κίνησης και να αναπτύσσει κάθε είδους νόμιμη δραστηριότητα. Με λίγα λόγια η ανάπτυξη της προσωπικότητας είναι η κίνηση του εσωτερικού και εξωτερικού κόσμου του ατόμου, η οποία μπορεί να μεταβάλλεται προς πάσα κατεύθυνση και για το λόγο αυτό, εφόσον συντελείται μέσα στα πλαίσια της νομιμότητας, πρέπει να γίνεται τουλάχιστον ανεκτή και να προστατεύεται από φραγμούς που τρίτοι ενδέχεται να θέσουν. Η έννοια της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας είναι ιδιαίτερα ευρεία και είναι χαρακτηριστικό ότι πολλές ειδικότερες εκφάνσεις της προσωπικότητας, αναφέρονται ως πτυχές της ελεύθερης ανάπτυξής της, όπως π.χ. οι πληροφορίες που αφορούν τις διάφορες πτυχές της υπόστασης του προσώπου, και τις οποίες δύναται αυτό να διαχειρίζεται και να αποκαλύπτει κατά το δοκούν, ήτοι τα προσωπικά δεδομένα.

Τέλος, η έννοια της σφαίρας του απορρήτου απαρτίζεται από τα γεγονότα εκείνα της ζωής το προσώπου, που το ίδιο επιθυμεί να παραμείνουν κρυφά, προκειμένου να ασκεί τις σχετικές με αυτές δραστηριότητες, μακριά από επεμβάσεις τρίτων.

³⁰ Βαθρακοκοίλης, Ερμηνεία Νομολογία Αστικού Κώδικα, 2001, σελ. 268.

³¹ Για τον ορισμό αυτό της προσωπικότητας, βλ. Γεωργιάδης, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, 2002, σελ. 147.

β. Προσβολή και προστασία της προσωπικότητας.

Όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, προσβολή της προσωπικότητας συνιστά κάθε επέμβαση σε μία ή περισσότερες από τις πτυχές που την συνθέτουν, ενώ το δίκαιο ενδιαφέρεται κυρίως για τις προσβολές εκείνες που προέρχονται από αίτια διαφορετικά της αυτοδιάθεσης του προσώπου³², ήτοι από τρίτους, εφόσον αυτές είναι παράνομες. Παράνομη είναι η προσβολή όταν αντίκειται σε επιταγές ή απαγορεύσεις της έννομης τάξης με τις οποίες προστατεύεται η προσωπικότητα³³.

Η προστασία της προσωπικότητας επιτυγχάνεται με ένα πλέγμα αξιώσεων του προσβαλλόμενου προσώπου κατά του προσβάλλοντος. Ειδικότερα, το άρθρ. 57 § 1 εδ. α' ΑΚ ορίζει ότι όποιος προσβάλλεται στην προσωπικότητα, έχει το δικαίωμα να ζητήσει τόσο την άρση της προσβολής, εφόσον αυτή είναι παρούσα. Αίτημα της αγωγής είναι η επαναφορά των πραγμάτων στην προτέρα κατάσταση, ήτοι σε αυτήν που υπήρχε, προτού εμφανιστεί ο προσβλητικός παράγοντας. Περαιτέρω, κατά το ίδιο άρθρο, ο προσβαλλόμενος δικαιούται να ζητήσει και την παράλειψη της προσβολής στο μέλλον, εφόσον βασίμως αναμένεται να επαναληφθεί³⁴. Χαρακτηριστικό των εν λόγω αξιώσεων είναι ότι, για τη θεμελίωσή τους, δεν απαιτείται υπαιτιότητα του προσβάλλοντος.

Η προστασία της προσωπικότητας ολοκληρώνεται με το δεύτερο εδάφιο του άρθρ. 57 ΑΚ, που προβλέπει τη δυνατότητα αποζημίωσης, σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρ. 914 επ. για τις αδικοπραξίες. Για να επιδικασθεί τέτοιου είδους αποζημίωση, απαιτείται, πέραν του παρανόμου της συμπεριφοράς, υπαιτιότητα του προσβάλλοντος καθώς και περιουσιακή ζημιά, η οποία να συνδέεται αιτιωδώς με την προσβολή. Τέλος, δυνατή είναι και η ικανοποίηση της ηθικής βλάβης. Με την έννοια της ηθικής βλάβης νοείται η μη αποτιμητή σε χρήμα ζημία που υφίσταται το πρόσωπο, από τη διατάραξη των μη περιουσιακών του αγαθών³⁵.

4.4. Οι εφαρμογές του C4I, υπό το πρίσμα του ν. 2472/1997 (οδ. 95/46/ΕΚ)³⁶.

³² Αντίθετα, οι λεγόμενες «εσωτερικές προσβολές», δεν ενδιαφέρουν, παρά μόνον όταν έχουν επίδραση στο δημόσιο συμφέρον, βλ. *Γεωργιάδης ο.π.*, σελ. 153.

³³ ΑΠ 1508/1988 ΝοΒ 38.63

³⁴ Εφόσον η αγωγή γίνει δεκτή, η δικαστική απόφαση εκτελείται βάσει της διάταξης 947 ΚΠολΔ, ήτοι με τα μέσα της έμμεσης εκτέλεσης.

³⁵ *Γεωργιάδης, ο.π.*, σελ. 157

³⁶ Πριν την υιοθέτηση της οδηγίας η προστασία των προσωπικών δεδομένων ρυθμιζόταν από την υπ' αριθ. 108/1981 σύμβαση για τη προστασία των ατόμων σε σχέση με την αυτοματοποιημένη επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων του Συμβουλίου της Ευρώπης η οποία περιλαμβάνει μεγάλο μέρος των σημερινών ρυθμίσεων της οδηγίας.

Όπως αναφέρθηκε περιληπτικά πιο πάνω, το σύστημα C4I, λόγω της προηγμένης τεχνολογίας που ενσωματώνει, μπορεί να χρησιμοποιηθεί για πολλούς σκοπούς, πέραν της ρύθμισης της κυκλοφορίας. Πιο συγκεκριμένα, μερικές από αυτές τις λειτουργίες μπορούμε να αλιεύσουμε από τις αιτήσεις που το Υπουργείο Δημόσια Τάξης έχει απευθύνει προς την ΑΠΔΠΧ. Έτσι, το C4I, μπορεί να φανεί χρήσιμο στην επιτήρηση των διαδηλώσεων και συγκεντρώσεων, στην εξιχνίαση σοβαρών αξιόποινων πράξεων, τη διαχείριση σοβαρών περιστατικών ασφάλειας και κρίσεων, την προστασία επισήμων προσώπων κατά τις μετακινήσεις τους και η προστασία άλλων ευπαθών στόχων και τέλος, τη διαβίβαση στις αρμόδιες εισαγγελικές και δικαστικές αρχές των δεδομένων που αφορούν θανατηφόρα τροχαία ατυχήματα με εγκατάλειψη.

Στις επόμενες παραγράφους, θα δούμε πώς οι ρυθμίσεις του ν. 2472/1997 εξειδικεύονται στις λειτουργίες αυτές του C4I, εξαιρουμένης της επιτήρησης των διαδηλώσεων, που λόγω της τελευταίας τροποποίησης του νόμου, δεν υπάγεται πια στο ρυθμιστικό του πεδίο και για το λόγο αυτό, θα εξεταστεί ξεχωριστά.

4.4.1. Γενικές παρατηρήσεις.

α. Η οδ. 95/46/ΕΚ και ο ν. 2472/1997.

Οι συντάκτες της οδηγίας αυτής διατείνονται ότι προσαρμόζει το νομικό πλαίσιο της Ε.Ε. στην όλο και συχνότερη προσφυγή στην επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στους διάφορους τομείς των οικονομικών και κοινωνικών δραστηριοτήτων, λόγω της ανάγκης η επεξεργασία αυτή να γίνεται με σεβασμό των θεμελιωδών ελευθεριών και δικαιωμάτων και ιδίως της ιδιωτικής ζωής. Οι σκοποί της οδηγίας, όπως προκύπτουν από τις εισαγωγικές σκέψεις, είναι αφενός να θεσπιστεί υψηλότερο επίπεδο προστασίας των δεδομένων αυτών από το αντίστοιχο που παρέχουν οι εθνικές νομοθεσίες και αφετέρου να διασφαλισθεί η απρόσκοπτη ανταλλαγή σχετικών πληροφοριών μεταξύ των κρατών μελών δια της ενοποίησης των εθνικών νομοθεσιών. Για το λόγο αυτό καλύπτει τόσο τις περιπτώσεις δια χειρός καταχώρισης όσο και αυτοματοποιημένης επεξεργασίας των προσωπικών δεδομένων οι οποίες, όπως ορίζει, θα πρέπει να γίνονται κατά τρόπο θεμιτό και σύννομο έναντι των ενδιαφερόμενων προσώπων και ότι, ειδικότερα, θα πρέπει να είναι ανάλογης έντασης και συναφείς με τους επιδιωκόμενους κάθε φορά στόχους³⁷. Λόγω του ότι ο ελληνικός ν. 2472/1997, υιοθετήθηκε προς εναρμόνιση με οδηγία

³⁷ Βλ. εισαγωγικές σκέψεις της οδηγίας και ιδιαίτερα τις σκέψεις υπ' αρ. 2, 4, 27, 28 και 30

95/46/EK και διαφοροποιείται ελάχιστα από αυτήν κρίνουμε σκόπιμο να εξεταστούν μαζί και να γίνεται μνεία στις ειδικότερες ρυθμίσεις που προβλέπει.

Τόσο ο κοινοτικός όσο και ο εθνικός νομοθέτης εξαρτούν τη νομιμότητα της επεξεργασίας των προσωπικών δεδομένων από την τήρηση κάποιων βασικών αρχών και διαδικαστικών προϋποθέσεων. Πρόκειται για τις αρχές της νόμιμης και θεμιτής επεξεργασίας των δεδομένων, του σκοπού, της αναλογικότητας και της ακρίβειας και πεπερασμένης διατήρησης των δεδομένων. Η χρήση των βασικών αρχών είναι μία τεχνική που έχει το πλεονέκτημα ότι επιτρέπει στον δικαστή να προσαρμόζει και να μεταβάλει την ισορροπία μεταξύ συμφερόντων αναλόγως των προσδοκιών και των προτεραιοτήτων της κοινωνίας³⁸.

β. Η οδηγία της ΑΠΔΠΧ σχετικά με την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων μέσω κλειστών κυκλωμάτων.

Συναφής με το περιεχόμενο του ν. 2472/1997 και της κοινοτικής οδηγίας είναι η οδ. 122/2000 της ΑΠΔΠΧ «για την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων μέσω κλειστών κυκλωμάτων». Η οδηγία αυτή εξεδόθη από την ΑΠΔΠΧ, προκειμένου να επιτευχθεί ενιαία εφαρμογή των ρυθμίσεων για την προστασία των προσωπικών δεδομένων, στις περιπτώσεις χρησιμοποίησης κλειστών κυκλωμάτων τηλεόρασης και στην ουσία συνιστά εξειδίκευση και εμπλουτισμό των προϋποθέσεων του ν. 2472/1997, προσαρμόζοντάς τις στις ιδιαίτερες ανάγκες του τομέα των κλειστών κυκλωμάτων. Παρέχει δε, ένα συνοπτικό εργαλείο για την νομική αξιολόγησή τους.

Στο έργο της ΑΠΔΠΧ περιλαμβάνονται και οι άδειες προς το υπουργείο Δημόσιας Τάξης, που αφορούν την χρησιμοποίηση του συστήματος C4I για την ρύθμιση της κυκλοφορίας των οχημάτων. Επισημαίνεται ότι η λειτουργία αυτή του C4I είναι η μόνη μέχρι στιγμής που έχει επιτραπεί με απόφαση της ΑΠΔΠΧ και μάλιστα υπό αυστηρούς όρους. Κάνοντας μία σύντομη εισαγωγική παρουσίαση της υπ' αριθ. 58/2005 απόφασης της ΑΠΔΠΧ, που με τις σχετικές παρατάσεις, ισχύει μέχρι και σήμερα³⁹ πρέπει να επισημάνουμε ότι επιτρέπει τη λειτουργία του C4I αποκλειστικά και μόνο για το σκοπό της διαχείρισης της λειτουργίας των οχημάτων και της διαπίστωσης των συναφών με αυτήν παραβατικών πράξεων, απαγορευόμενης οποιασδήποτε άλλης αξιοποίησης των δεδομένων που συλλέγονται από αυτό.

Σύμφωνα με την ΑΠΔΠΧ, τα δεδομένα ήχου και εικόνας, εφόσον αναφέρονται σε πρόσωπα, συνιστούν δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα. Επιπλέον, η

³⁸ Έτσι, *Vigneau*, Information Technology and Workers' Privacy: Regulatory techniques

³⁹ Έχουν ήδη εκδοθεί οι υπ' αριθ. 39/2006 και 57/2006 της ΑΠΔΠΧ επί του θέματος.

αποθήκευση και διαβίβαση εικόνας προσώπου, η οποία συλλέγεται με λήψη από σταθερή βιντεοκάμερα, είτε σε κλειστό είτε σε ανοικτό χώρο συγκέντρωσης ή διέλευσης κοινού, συνιστά επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Ακόμα δε και η απλή λήψη τέτοιων εικόνων, όταν δεν ακολουθείται από αποθήκευση των δεδομένων ή άλλης μορφής επεξεργασία, δεν απαλλάσσει τον υπεύθυνο επεξεργασίας από την υποχρέωσή του να την γνωστοποιεί στην ΑΠΔΠΧ και να ενημερώνει το κοινό.

4.4.2. Η υπαγωγή του C4I στο ν. 2472/1997.

α. Τα κλειστά κυκλώματα παρακολούθησης ως μέσα επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων.

Προκειμένου να υπαγάγουμε τη λειτουργία των κλειστών κυκλωμάτων τηλεόρασης και συγκεκριμένα του συστήματος C4I στο ρυθμιστικό πεδίο της οδ. 95/46/ΕΚ και του ν. 2472/1997, θα πρέπει να διακριβώσουμε, αν και υπό ποιες προϋποθέσεις μπορεί να θεωρηθεί ως επεξεργασία προσωπικών δεδομένων.

Σύμφωνα με το άρθ. 2 περ. α' ν. 2472/1997, ως δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα νοούνται οι πάσης φύσεως πληροφορίες, που αναφέρονται στα υποκείμενα των εν λόγω δεδομένων. Από τον πιο πάνω ορισμό, ο οποίος είναι ευρύτατος, συμπεραίνουμε ότι προσωπικό δεδομένο συνιστά οποιαδήποτε πληροφορία για οποιοδήποτε πρόσωπο, από την πιο απλή όπως π.χ. το ονοματεπώνυμό του, μέχρι και την πιο σημαντική, όπως στις περιπτώσεις των ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων. Απαραίτητο στοιχείο, προκειμένου να θεωρηθεί μία πληροφορία ως προσωπικό δεδομένο, είναι αυτή να συνδέεται ή να μπορεί να συνδεθεί με κάποιο πρόσωπο, είτε άμεσα είτε έμμεσα, μέσα δηλαδή από τη συσχέτιση περισσότερων αυτοτελών στοιχείων. Με άλλα λόγια, μέχρι να συνδεθεί μία πληροφορία με κάποιο πρόσωπο, δεν μπορεί να θεωρηθεί ως προσωπικό δεδομένο⁴⁰. Περαιτέρω, η πληροφορία αυτή θα πρέπει να αναφέρεται σε κάποιο φυσικό πρόσωπο.

Από τον ανωτέρω ορισμό, που μας δίνει ο νόμος, συνάγεται με ευκολία ότι η λειτουργία κλειστών κυκλωμάτων τηλεόρασης συνιστά επεξεργασία προσωπικών δεδομένων, καθώς συλλέγει – κι ενδεχομένως αποθηκεύει- πληροφορίες για πρόσωπα τα οποία, είτε είναι ήδη γνωστά, είτε μπορούν να γίνουν γνωστά μέσω της περαιτέρω επεξεργασίας των πληροφοριών. Πολύ περισσότερο ένα σύστημα όπως

⁴⁰ Αλεξανδροπούλου – Αιγυπτιάδου, Προσωπικά Δεδομένα, 2007

το C4I, που προορίζεται για την εποπτεία χιλιάδων ατόμων, έστω και αρχικά άγνωστων, αποτελεί σύστημα επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων και υπάγεται στις προαναφερθείσες σχετικές διατάξεις. Το αυτό άλλωστε, επισημαίνει και η ΑΠΔΠΧ, όταν στην οδηγία της για τα κλειστά κυκλώματα τηλεόρασης, αναφέρει πως «τα δεδομένα ήχου και εικόνας, εφόσον αναφέρονται σε πρόσωπα, συνιστούν δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα».

β Βασικές Αρχές Νομιμότητας συλλογής και επεξεργασίας.

ι. Αρχή της νόμιμης συλλογής δεδομένων.

Η συλλογή αποτελεί το πρώτο στάδιο επέμβασης στα προσωπικά δεδομένα κάποιου τρίτου, και με το οποίο εισερχόμαστε στο ρυθμιστικό πεδίο των διατάξεων του ν. 2472/1997⁴¹. Προκειμένου να θεωρηθεί σύννομη η, με οποιοδήποτε μέσο, λήψη και συλλογή των προσωπικών δεδομένων πρέπει σωρευτικά να εκπληρώνονται οι κάτωθι υποχρεώσεις.

αα. Υποχρέωση ενημέρωσης.

Η βαρύνουσα τον υπεύθυνο επεξεργασίας, υποχρέωση ενημέρωσης, που εγκαθιδρύει και αντίστοιχο δικαίωμα του υποκειμένου, δεν περιλαμβάνει μόνο την απλή πληροφόρησή του δεύτερου, σχετικά με την συλλογή των δεδομένων του. Ασφαλώς και η πληροφόρηση είναι απαραίτητη, ωστόσο, η σύννομη επεξεργασία των δεδομένων προϋποθέτει ότι τα πρόσωπα, στα οποία αυτά αντιστοιχούν, έχουν πραγματική και ολοκληρωμένη ενημέρωση σχετικά με τις συνθήκες που αυτή πραγματοποιείται ώστε να τους δίδεται η δυνατότητα να προβάλουν ενδεχόμενες αντιρρήσεις τους, στις περιπτώσεις που θεωρούν ότι θίγεται η προσωπικότητά τους.

Στο άρθ. 10 της οδ. 95/46/ΕΚ και το αντίστοιχο άρθ. 11 του ν. 2472/1997 περιγράφεται το ελάχιστο περιεχόμενο της αρχικής ενημέρωσης που υποχρεούται να παρέχει ο υπεύθυνος της επεξεργασίας, και το οποίο περιλαμβάνει: α) την ταυτότητα του υπεύθυνου της επεξεργασίας, β) το σκοπό που επιδιώκεται με αυτήν αλλά και πληροφορίες σχετικά με τις κατηγορίες των δεδομένων που υφίστανται επεξεργασίας και γ) τους αποδέκτες αυτών σε περίπτωση που είναι άλλοι από τον υπεύθυνο επεξεργασίας. Επιπλέον το υποκείμενο των δικαιωμάτων, θα πρέπει να

⁴¹ Σύμφωνα με το νόμο, η συλλογή των δεδομένων αποτελεί ειδικότερη περίπτωση επεξεργασίας, η οποία απλά αυτονομείται, προκειμένου να ρυθμιστεί από ειδικότερους κανόνες (βλ. *Αρμαμέντος - Σωτηρόπουλος, Προσωπικά Δεδομένα, 2005*).

ενημερώνεται για το κατά πόσον η παροχή των δεδομένων ή της συναίνεσης για την επεξεργασία τους είναι υποχρεωτική καθώς και τις ενδεχόμενες συνέπειες της άρνησης παροχής τους.

Ως προς το χρονικό σημείο της ενημέρωσης, ο ν. 2472/1997 προβλέπει ότι αυτή πρέπει να γίνεται κατά το στάδιο της συλλογής των δεδομένων. Δεν χρειάζεται να επισημάνουμε ότι η ενημέρωση δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως δικαιολογία για την παράβαση άλλων βασικών αρχών ή υποχρεώσεων. Έτσι, δεν μπορεί η προηγούμενη ενημέρωση του υποκειμένου να οδηγήσει λ.χ. στη χρήση δυσανάλογων μέτρων προς τον εκάστοτε επιδιωκόμενο σκοπό.

Η υποχρέωση ενημέρωσης αίρεται μόνον σε εξαιρετικές περιπτώσεις κι εφόσον η επεξεργασία των δεδομένων γίνεται για λόγους εθνικής ασφάλειας ή για τη διακρίβωση ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων, κατόπιν σχετικής αποφάσεως της ΑΠΔΠΧ⁴².

Με την ΑΠΔΠΧ 1122/2000, επιλύεται το ζήτημα της υποχρέωσης ενημέρωσης των υποκειμένων των δεδομένων στα κλειστά κυκλώματα τηλεόρασης, η οποία δεν μπορεί να γίνεται με τον ίδιο τρόπο, όπως σε οποιαδήποτε άλλη μορφή συλλογής κι επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων. Κι αυτό, διότι από ένα χώρο που βιντεοσκοπείται, ενδέχεται να διέρχεται πλήθος προσώπων, ώστε να καθίσταται ανέφικτη η ενημέρωση σε προσωπικό επίπεδο. Για το λόγο αυτό, ο υπεύθυνος επεξεργασίας οφείλει να αναρτά επαρκή αριθμό ευδιάκριτων πινακίδων, σε εμφανές σημείο όπου, πέραν της γενικής ενημέρωσης των υποκειμένων ότι εισέρχονται σε χώρο που βιντεοσκοπείται, θα παρέχονται συνοπτικά κάποιες πληροφορίες, όπως το πρόσωπο για λογαριασμό του οποίου, γίνεται η βιντεοσκόπηση, ο επιδιωκόμενος σκοπός καθώς και στοιχεία του προσώπου, στο οποίο μπορούν να απευθύνονται τα υποκείμενα των δεδομένων, προκειμένου να ασκήσουν τα προβλεπόμενα από το Νόμο δικαιώματά τους.

Ειδικά στην περίπτωση της χρησιμοποίησης του συστήματος C4I, για οποιοδήποτε σκοπό, η υποχρέωση ενημέρωσης μπορεί να εκπληρώνεται με την ανάρτηση σχετικών πινακίδων στα σημεία εισόδου εντός της εμβλείας του, οι οποίες θα δίνουν όλες τις απαραίτητες από το νόμο πληροφορίες. Έτερη μέθοδο συνιστά και η ενημέρωση δια του τύπου, που προβλέπεται από το άρθ. 24 § 3 εδ. 2 ν. 2472/1997

⁴² Βλ. άρθ. 11 § 4 ν. 2472/1997 που αξιοποιεί την παρεχόμενη από το άρθ. 13 της Οδηγίας ευχέρεια για περιορισμό των υποχρεώσεων που η ίδια προβλέπει όταν αυτός «*απαιτείται για τη διαφύλαξη της ασφάλειας του κράτους, β) της άμυνας, γ) της δημόσιας ασφάλειας, δ) της πρόληψης, διερεύνησης, διαπίστωσης και δίωξης παραβάσεων του ποινικού νόμου ή της δεοντολογίας των νομοθετικά κατοχυρωμένων επαγγελματιών...*» κλπ.

για τις περιπτώσεις που αφορούν μεγάλο αριθμό υποκειμένων⁴³, κατόπιν σχετικής προηγούμενης άδειας της ΑΠΔΠΧ. Σχετική ρητή πρόβλεψη υπήρξε άλλωστε και στην υπ' αρ. 58/2005 απόφαση για τη διαχείριση της κυκλοφορίας, όπου επιβάλλεται η ανάρτηση επαρκή αριθμού ευδιάκριτων πινακίδων σε εμφανή σημεία, που θα ενημερώνουν τα υποκείμενα των δεδομένων για τη βιντεοεπιτήρηση του χώρου στον οποίο εισέρχονται.

ββ. Η συγκατάθεση του υποκειμένου των δεδομένων.

Η συγκατάθεση έχει κεντρική θέση στο σύστημα προστασίας προσωπικών δεδομένων εφόσον η επεξεργασία τους επιτρέπεται καταρχήν μόνον εφόσον αυτή υπάρχει. Ως συγκατάθεση νοείται σύμφωνα με το άρθ. 2 στ. ια' ν. 2472/1997 *«κάθε ελεύθερη, ρητή, και ειδική δήλωση βουλήσεως που εκφράζεται με τρόπο σαφή και εν πλήρη επιγνώσει, και με την οποία, το υποκείμενο των δεδομένων, αφού προηγουμένως ενημερωθεί, δέχεται να αποτελέσουν αντικείμενο επεξεργασίας τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που το αφορούν»*. Είναι προφανές λοιπόν, ότι προκειμένου να υπάρξει η οιαδήποτε συλλογή και επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα θα πρέπει το υποκείμενο να έχει εφοδιαστεί, με όλες τις απαραίτητες πληροφορίες που αναφέρθηκαν ανωτέρω, προκειμένου να δώσει, αφού εκτιμήσει τους κινδύνους που διατρέχει η προσωπικότητά του, την συγκατάθεσή του. Από τη διατύπωση μάλιστα του νόμου⁴⁴, προκύπτει ότι η συγκατάθεση των υποκειμένων των δεδομένων πρέπει να εξασφαλισθεί πριν την έναρξη της επεξεργασίας. Συνεπώς, μπορούμε να πούμε ότι στην έννοια της συγκατάθεσης περιλαμβάνεται μόνον η συναίνεση –ήτοι η εκ των προτέρων συγκατάθεση- κι όχι η έγκριση, η οποία δεν αρκεί για να καταστήσει την επεξεργασία αναδρομικά νόμιμη.

- Η εξαίρεση για την εκτέλεση έργου δημοσίου συμφέροντος.

Κατ' εξαίρεση, επιτρέπεται η επεξεργασία χωρίς συγκατάθεση, όταν αυτή είναι απαραίτητη *«για την εκτέλεση έργου δημοσίου συμφέροντος ή έργου που εμπίπτει στην άσκηση δημόσιας εξουσίας και εκτελείται από δημόσια αρχή ή έχει ανατεθεί από αυτή είτε στον υπεύθυνο επεξεργασίας είτε σε τρίτο, στον οποίο*

⁴³ Ο όρος *μεγάλος αριθμός υποκειμένων* ως αόριστη έννοια, έχει εξειδικευθεί με την απόφαση 408/1998 ΑΠΔΠΧ και αφορά περιπτώσεις που ο αριθμός των ατόμων είναι ίσος ή υπέρτερος των χιλίων (1.000).

⁴⁴ Άρθ. 5 § 1 ν. 2471/1997: *«Επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα επιτρέπεται μόνον όταν το υποκείμενο των δεδομένων έχει δώσει τη συγκατάθεσή του»*.

γνωστοποιούνται τα δεδομένα»⁴⁵ υπό τον όρο ότι δεν προέχουν τα θεμελιώδη δικαιώματα και οι ελευθερίες του προσώπου στο οποίο αναφέρονται τα δεδομένα. Η εν λόγω εξαίρεση καθιστά επιτρεπτή την επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων χωρίς την συγκατάθεση του υποκειμένου και μάλιστα, και παρά την ενδεχόμενη, αντίθετη βούλησή του. Αφετηρία για την εν λόγω εξαίρεση από τον κανόνα της προηγούμενης συγκατάθεσης, αποτελεί η σκέψη ότι η ενάσκηση δημόσιας εξουσίας, υπερτερεί του δικαιώματος για ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας. Με πιο απλά λόγια, θα μπορούσαμε να πούμε ότι αποτελεί έκφραση της αρχής ότι «το συμφέρον του ατόμου υποχωρεί μπροστά στο συμφέρον του συνόλου», η οποία άλλωστε κατοχυρώνεται συνταγματικά⁴⁶. Εξάλλου, όταν αναφερόμαστε στο «δημόσιο συμφέρον», το νοούμε σε αντιδιαστολή προς το «ατομικό συμφέρον» και εννοούμε την ωφέλεια που απολαμβάνει το σύνολο της κοινωνίας, από την προάσπιση κάποιων αγαθών – δικαιωμάτων.

Σε κάθε περίπτωση, η έννοια του «έργου δημοσίου συμφέροντος / έργου, που εμπίπτει στην άσκηση της δημόσιας εξουσίας» είναι εξαιρετικά αόριστη και θα μπορούσε να προκαλέσει ή έστω να δικαιολογήσει την ανεξέλεγκτη επέμβαση του κράτους στην ιδιωτική ζωή των πολιτών. Συνεπώς είναι επιτακτική η ανάγκη οριοθέτησής της. Έτσι, θα μπορούσαμε να πούμε ότι, στην έννοια του δημοσίου συμφέροντος, προκειμένου να οδηγεί στην, άνευ συναινέσεως, επεξεργασία προσωπικών δεδομένων, υπάγονται η προστασία του πολιτεύματος, της εθνικής οικονομίας, της εθνικής άμυνας, της δημόσιας υγείας κλπ⁴⁷. Επειδή όμως τόσο η προστασία των δεδομένων όσο και οι ανωτέρω περιπτώσεις που μπορούν να υπαχθούν στην έννοια του δημοσίου συμφέροντος, έχουν αναχθεί σε συνταγματικώς κατοχυρωμένα δικαιώματα – αγαθά, δεν μπορεί να γίνει μία εκ των προτέρων στάθμισή τους και αργiori ιεράρχησή τους σε «προτιμώμενα» και μη. Κι αυτό, λόγω του ότι προστατεύονται από τυπικά ισοδύναμες διατάξεις. Συνεπώς, η σύγκρουσή τους, δέον να αντιμετωπίζεται με μία ad hoc εκτίμηση και σχέση προτιμήσεως, αποσκοπώντας πάντα στην βέλτιστη δυνατή έκβαση στη σύγκρουση των διακυβευόμενων δικαιωμάτων και εννόμων αγαθών, προκειμένου αυτά να ικανοποιούνται στο μέτρο του (αμοιβαία) δυνατού⁴⁸. Σε κάθε όμως περίπτωση, όταν η υλοποίηση ενός κοινωνικού δικαιώματος καθίσταται ανέφικτη χωρίς τον αντίστοιχο περιορισμό ενός ατομικού, όπως αυτό της προστασίας από την επεξεργασία των

⁴⁵ Άρθ. 5 § 2 περ. δ' ν. 2472/1997

⁴⁶ Άρθ. 5 § 1 Συντ. όπου, όριο για την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας, αποτελούν, μεταξύ άλλων, τα «δικαιώματα των άλλων». Αλλά και το άρθ. 106 § 2 προτάσσει το (οικονομικό) όφελος του κοινωνικού συνόλου έναντι της ιδιωτικής οικονομικής πρωτοβουλίας.

⁴⁷ Αρμαμέντος – Σωτηρόπουλος, ο.π.,

⁴⁸ Χρυσόγονος, ο.π., σελ. 102 επ., σχετικά με τη σύγκρουση των συνταγματικών δικαιωμάτων.

προσωπικών δεδομένων, θα μπορεί να δικαιολογηθεί ένας σχετικός περιορισμός του δεύτερου, προκειμένου να επιτευχθεί το άριστο δυνατό αποτέλεσμα για το κοινωνικό σύνολο.

- Η Εξαίρεση για την εκπλήρωση υποχρέωσης του υπευθύνου επεξεργασίας.

Άλλη εξαίρεση από τον κανόνα της υποχρεωτικής λήψης συγκατάθεσης των υποκειμένων προβλέπεται από το ν. 2472/1997 όταν *«η επεξεργασία είναι αναγκαία για την εκπλήρωση υποχρέωσης του υπευθύνου επεξεργασίας, η οποία επιβάλλεται από το νόμο»*⁴⁹. Στην περίπτωση αυτή, η επεξεργασία είναι επιτρεπτή και χωρίς τη συγκατάθεση του υποκειμένου ή ακόμα και παρά την αντίρρησή του, όταν η διάταξη που επιβάλλει την υποχρέωση στον υπεύθυνο επεξεργασίας είναι δημοσίας τάξεως⁵⁰.

Από τη διατύπωση της εξαίρεσης, προκύπτει ότι απαιτείται νομοθέτημα, το οποίο να επιβάλλει κάποια υποχρέωση στον ίδιο τον υπεύθυνο επεξεργασίας, ο οποίος μπορεί να είναι φυσικό ή νομικό πρόσωπο δημοσίου ή και ιδιωτικού δικαίου. Αντίστοιχα και η επιβαλλόμενη υποχρέωση, μπορεί να έχει το χαρακτήρα δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου ή να αφορά κάποια υπηρεσία, αρχή κλπ. Περαιτέρω, η επεξεργασία θα πρέπει να είναι αναγκαία ήτοι απαραίτητη για την εκπλήρωση της εν λόγω υποχρέωσης. Απαιτείται επιπλέον, οι ειδικότερες ενέργειες και στάδια της συλλογής και επεξεργασίας να μην είναι περισσότερες από τις απαιτούμενες (για την αρχή της αναλογικότητας βλ. πιο κάτω).

Θα πρέπει στο σημείο αυτό να επισημάνουμε, ότι ακόμα και σε αυτές τις περιπτώσεις, όπου δηλαδή δεν απαιτείται η συγκατάθεση για τη νομιμότητα της επεξεργασίας, δεν αίρεται η υποχρέωση του υπευθύνου επεξεργασίας να ενημερώσει το υποκείμενο για την ύπαρξή της, σύμφωνα με όσα ανωτέρω αναπτύχθηκαν.

- Ειδικά το σύστημα C4I.

Ειδικότερα σε σχέση με το σύστημα C4I, σε περίπτωση που γινόταν δεκτή η υποχρέωση συγκατάθεσης, θα οδηγούμασταν με μαθηματική ακρίβεια σε παράλογα αποτελέσματα, που θα ακύρωναν στην πράξη τη λειτουργία του. Κι αυτό διότι προορίζεται να εποπτεύει πολυσύχναστους δημόσιους χώρους, από τους οποίους

⁴⁹ Άρθ. 5 § 2 περ. β΄.

⁵⁰ Καθώς σε αντίθετη περίπτωση, η υποχρέωση αυτή μπορεί να αποκλειστεί από τα συμβαλλόμενα μέρη.

διέρχεται καθημερινά τεράστιος αριθμός πολιτών, τα δεδομένα των οποίων καταγράφονται από τις κάμερές του. Είναι προφανές λοιπόν, ότι η λήψη συγκατάθεσης από κάθε άτομο ξεχωριστά, είναι ανέφικτη.

Στην επίλυση του ζητήματος μας βοηθούν οι εξαιρέσεις, που ο ν. 2472/1997 προβλέπει στον κανόνα της υποχρεωτικής λήψης συγκατάθεσης. Έτσι, κάθε προτεινόμενη λειτουργία του C4I, θα πρέπει να πληροί τις προϋποθέσεις κάποιας εκ των εξαιρέσεων αυτών, προκειμένου να είναι νόμιμη.

Ειδικότερα σε σχέση με τη ρύθμιση της κυκλοφορίας, ενώ η διαχείριση του C4I γίνεται από δημόσια αρχή, ήτοι το ΘΕΠΕΚ της διεύθυνσης τροχαίας ωστόσο, ο σκοπός της λειτουργίας δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι εξυπηρετεί το δημόσιο συμφέρον, όπως αυτό προσδιορίστηκε πιο πάνω και το οποίο ερμηνεύεται στενά. Καθίσταται έτσι σαφές, ότι δεν πληροί τις προϋποθέσεις της πρώτης εκ των ανωτέρω εξαιρέσεων. Στο αντίθετο συμπέρασμα θα καταλήγαμε ασφαλώς, αναφορικά με άλλες λειτουργίες του C4I όπως π.χ. η αποτροπή τρομοκρατικών ενεργειών, ή η διαχείριση περιστατικών κρίσεων, που εμπíπτουν καταρχήν στην έννοια του δημοσίου συμφέροντος.

Επανερχόμενοι στο ζήτημα της ρύθμισης της κυκλοφορίας, διέξοδο μπορεί να μας δώσει η δεύτερη από τις ανωτέρω εξαιρέσεις. Εξάλλου, σύμφωνα με το άρθρ. 8 § 4 ν. 2800/2000 «περί αναδιάρθρωσης των υπηρεσιών υπουργών δημόσιας τάξης και σύστασης αρχηγείου ελληνικής αστυνομίας», μία εκ των αποστολών της ελληνικής αστυνομίας αποτελεί η «*άσκηση της αστυνομίας τροχαίας*», που περιλαμβάνει τη ρύθμιση της κυκλοφορίας πεζών και οχημάτων, τη μέριμνα για την εφαρμογή του ΚΟΚ και τη διερεύνηση των τροχαίων ατυχημάτων⁵¹. Με τη διάταξη αυτή λοιπόν, καθιερώνονται οι, σχετικές με την τροχαία κυκλοφορία, υποχρεώσεις της αστυνομίας, που εμπíπτουν στην έννοια της *υποχρέωσης που επιβάλλεται με νόμο*, που απαιτεί ο ν. 2472/1997. Όπως έχει ήδη αναφερθεί άλλωστε, η υποχρέωση μπορεί να δεσμεύει ακόμα και κάποια δημόσια αρχή, όπως εν προκειμένω η αστυνομία.

Εν κατακλείδι, εφόσον τα δεδομένα που συλλέγονται είναι τα απολύτως απαραίτητα για την εκπλήρωση της υποχρέωσης της αστυνομίας για ρύθμιση της κυκλοφορίας, δεν απαιτείται η συγκατάθεση των υποκειμένων για τη νόμιμη λειτουργία του C4I.

γγ. Υποχρέωση γνωστοποίησης.

⁵¹ Άρθρ. 8 § 4 περ. α', β' και γ' αντίστοιχα ν. 2800/2000.

Σε εφαρμογή των άρθ. 18 επ. της οδ. 95/46/ΕΚ, το άρθ. 6 του ν.2742/1997 επιβάλλει την έγγραφη γνωστοποίηση της έναρξης της επεξεργασίας στην ΑΠΔΠΧ. Η γνωστοποίηση αυτή πρέπει να περιλαμβάνει την επωνυμία ή το ονοματεπώνυμο του υπεύθυνου επεξεργασίας καθώς και τη διεύθυνσή του, την περιγραφή του σκοπού της επεξεργασίας των δεδομένων, το είδος των προσωπικών δεδομένων που υφίστανται επεξεργασία και το χρονικό διάστημα για το οποίο πρόκειται να γίνεται η επεξεργασία. Ακολούθως, η ΑΠΔΠΧ εκδίδει σχετική απόφαση με την οποία επιτρέπει ή όχι την λειτουργία συστήματος συλλογής δεδομένων, κι εφόσον συντρέχει, αν απαιτείται, κάποια από τις πρόσθετες προϋποθέσεις νομιμότητας που θέτει το άρθ. 7 του ν. 2472/1997.

Η πρώτη παράγραφος του δεύτερου άρθρου της ΑΠΔΠΧ 1122/2000, αναφέρεται στην υποχρέωση γνωστοποίησης, ειδικά για τα κυκλώματα τηλεόρασης. Ειδικότερα, ο υπεύθυνος επεξεργασίας, οφείλει, επί εγκαταστάσεως κυκλώματος τηλεόρασης, να ενημερώσει σχετικά την ΑΠΔΠΧ, εκθέτοντας με σαφήνεια τους σκοπούς της επεξεργασίας, το είδος των δεδομένων που προτίθεται να συλλέξει και τους αποδέκτες αυτών. Ακόμα και το σύστημα C4I, δεν εξαιρείται από την υποχρέωση γνωστοποίησης. Έτσι η νομότυπη λειτουργία του εξαρτάται πάντα από τις σχετικές αποφάσεις της ΑΠΔΠΧ, οι οποίες εκδίδονται κατόπιν των σχετικών αιτήσεων του, αρμόδιου για τη λειτουργία του C4I, Υπουργείου Δημόσιας Τάξης.

δδ. Απαγόρευση συνεχούς λειτουργίας των κλειστών κυκλωμάτων τηλεόρασης.

Αναφορικά με τις προϋποθέσεις νομιμότητας των κλειστών κυκλωμάτων τηλεόρασης, η ΑΠΔΠΧ 1122/2000 θέτει έναν επιπλέον κανόνα, που εμπίπτει στο στάδιο της συλλογής των δεδομένων, ότι δηλαδή *«η λήψη και επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα με κλειστό κύκλωμα τηλεόρασης, που λειτουργεί μόνιμως, συνεχώς ή κατά τακτά χρονικά διαστήματα δεν επιτρέπεται, διότι προσβάλλει την προσωπικότητα και την ιδιωτική ζωή του ατόμου»*⁵².

Βεβαίως, ο κανόνας αυτός δεν θα μπορούσε να μείνει χωρίς τις εξαιρέσεις για να τον επιβεβαιώνουν. Έτσι, «κατ' εξαίρεση», η μόνιμη, συνεχής ή κατά τακτά χρονικά διαστήματα λήψη και επεξεργασία εικόνων είναι νόμιμη ακόμα και χωρίς τη συγκατάθεση των υποκειμένων, εφ' όσον ο σκοπός της επεξεργασίας είναι η προστασία προσώπων ή αγαθών ή η ρύθμιση της κυκλοφορίας. Αυτό βεβαίως δεν σημαίνει ότι μπορούν να εγκαθίστανται κλειστά κυκλώματα τηλεόρασης χωρίς

⁵² Αρθ. 1 § 1 Οδ.1122/2000 ΑΠΔΠΧ

περιορισμούς, αλλά θα πρέπει να τηρούνται οι προβλεπόμενες από το Νόμο αρχές νομιμότητας.

Συνεπώς, είναι άνευ ετέρου νόμιμη η διαρκής λειτουργία του C4I, για τους σκοπούς της ρύθμισης της κυκλοφορίας και προστασίας προσώπων ή αγαθών. Ειδικά για τον πρώτο, η εξαίρεση που ρητώς προβλέφθηκε από την ΑΠΔΠΧ 1122/2000 έχει ιδιαίτερη σημασία. Σε διαφορετική περίπτωση, η λειτουργία των καμερών θα επιτρεπόταν μόνο κατά τις ώρες αιχμής ή μόνο κατά την τέλεση παραβάσεων εκ μέρους των οδηγών, αποτέλεσμα που εκτός από παράλογο⁵³, απαιτεί και συνεχή εξωτερική πληροφόρηση, που θα εκμηδένιζε την πρακτική αποτελεσματικότητα του C4I.

ii. Αρχή της νόμιμης και θεμιτής επεξεργασίας των δεδομένων.

Νόμιμη και θεμιτή θα πρέπει, σύμφωνα με το νόμο, να είναι και η επεξεργασία των δεδομένων, που έπεται της συλλογής. Ως μη νόμιμη θεωρείται η επεξεργασία που γίνεται κατά παράβαση διατάξεων νόμου για τα προσωπικά δεδομένα ή άλλων διατάξεων.

Από την άλλη μεριά η διευκρίνιση της απαίτησης για θεμιτή επεξεργασία δεν είναι τόσο εύκολη, καθώς με αυτήν εισάγεται ένας ευρύς αλλά ταυτόχρονα και ασαφής περιορισμός στην επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων, που παραπέμπει προφανώς στη γενικότερη αρχή περί μη κατάχρησης δικαιώματος. Προκειμένου να διαπιστωθεί αν η επεξεργασία των δεδομένων αυτών είναι θεμιτή θα πρέπει να συσχετισθούν οι όροι και προϋποθέσεις της με τον επιδιωκόμενο σκοπό αλλά και τις συνέπειες που μπορεί να επιφέρει στα δικαιώματα των υποκειμένων των δεδομένων.

αα. Αρχή του σκοπού.

Τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα θα πρέπει να συλλέγονται για καθορισμένους, σαφείς και νόμιμους σκοπούς και η μεταγενέστερη επεξεργασία τους να συμβιβάζεται με τους σκοπούς αυτούς⁵⁴. Η εν λόγω αρχή συναντάται και στο άρθ. 18 ΕΣΔΑ, που ορίζει ότι οι περιορισμοί των δικαιωμάτων δεν θα πρέπει να αφορούν σκοπούς άλλους από αυτούς για τους οποίους θεσπίστηκαν. Συνιστώσες την αρχή

⁵³ Διότι δεν μπορεί κανείς να γνωρίζει εκ των προτέρων πότε κάποιος οδηγός θα παρανομήσει ή πότε θα αυξηθεί η ροή της κυκλοφορίας των οχημάτων.

⁵⁴ Άρθ. 6 § 1 στ. β' οδ. 95/46/ΕΚ και άρθ. 4 § 1 ν. 2472/1997

του σκοπού είναι η αρχή του εκ των προτέρων καθορισμένου σκοπού, η αρχή της σαφήνειας του σκοπού και η αρχή της νομιμότητας του σκοπού.

- Αρχή του εκ των προτέρων καθορισμένου σκοπού.

Η Αρχή αυτή επιβάλλει ο σκοπός της επεξεργασίας των δεδομένων να είναι καθορισμένος ήδη πριν τη συλλογή τους. Για να είναι καθορισμένος ο σκοπός, θα πρέπει να έχει περιληφθεί στην ενημέρωση των υποκειμένων, να ταυτίζεται με το σκοπό για τον οποίο το υποκείμενο έδωσε τη συγκατάθεσή του, εφόσον απαιτείται τέτοια, καθώς και να αναφέρεται στη γνωστοποίηση που απευθύνεται στην ΑΠΔΠΧ όπως και στην απόφαση που θα εκδοθεί από την τελευταία.

Εξαιρέση από την αρχή αυτή μπορεί να υπάρξει, μόνον στις περιπτώσεις συναφών σκοπών, όταν αυτοί συσχετίζονται με τον αρχικό τελολογικά ή λογικά. Στην περίπτωση αυτή, ο νέος σκοπός θα πρέπει αμελλητί να γνωστοποιείται στην ΑΠΔΠΧ και στα υποκείμενα των δεδομένων.

- Αρχή σαφήνειας του σκοπού.

Ο σκοπός για να θεωρείται καθορισμένος και νόμιμος, θα πρέπει να είναι σαφώς διατυπωμένος, ώστε να πληρούνται οι υποχρεώσεις για ενημέρωση του υποκειμένου και γνωστοποίηση στην ΑΠΔΠΧ. Η αρχή αυτή αποτελεί τη σημαντικότερη συνιστώσα της γενικότερης αρχής του σκοπού, καθώς αποτρέπει τον υπεύθυνο από την επεξεργασία των δεδομένων για σκοπούς διαφορετικούς, με την αιτιολογία ότι υπαινίσσονται στην ενημέρωση του υποκειμένου.

- Αρχή της νομιμότητας του σκοπού.

Εκτός από καθορισμένος και σαφής, ο σκοπός της επεξεργασίας πρέπει να είναι και νόμιμος, ήτοι να είναι συμβατός, με τις υπόλοιπες διατάξεις του ν. 2472/1997 ή άλλων νόμων. Έτσι, δεν μπορεί λ.χ. κάποιος εργοδότης να συλλέγει στοιχεία των εργαζομένων του, προκειμένου να προσδιορίσει τις πολιτικές τους πεποιθήσεις, εφόσον δεν πληρούνται οι προϋποθέσεις του ν. 2472/1997.

- Ειδικά για το C4I.

Οι διάφορες αποφάσεις της ΑΠΔΠΧ, επιτρέπουν τη λειτουργία του C4I, μόνον για συγκεκριμένους σκοπούς, ήτοι τη ρύθμιση της κυκλοφορίας των οχημάτων και τη

διαπίστωση των σχετικών με αυτήν παραβατικών πράξεων. Πέραν αυτών ουδεμία άλλη εφαρμογή του, από αυτές που έχει προτείνει το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης, επιτρέπεται.

Ο σκοπός αυτός, διατυπωμένος στην ΑΠΔΠΧ 58/2005 ως «*το σύστημα [πρέπει] να χρησιμοποιείται αποκλειστικά και μόνο για το σκοπό της διαχείρισης της κυκλοφορίας. Απαγορεύεται η χρήση του συστήματος και η αξιοποίηση των δεδομένων που συλλαμβάνονται μέσω αυτού και καταγράφονται σε αυτό, για οποιονδήποτε άλλο λόγο, συμπεριλαμβανομένης της διαπίστωσης παραβατικών πράξεων άλλων από αυτές που σχετίζονται με την διαχείριση της κυκλοφορίας*», πληροί όλες τις απαιτήσεις του ν. 2472/1997. Κι αυτό διότι είναι εκ των προτέρων καθορισμένος με απόλυτη σαφήνεια, καθώς δεν χωράει καμία αμφισβήτηση σχετικά με τη χρησιμοποίηση των συλλεχθέντων στοιχείων. Δύο είναι λοιπόν οι δυνατότητες των χειριστών του C4I, αφενός μεν να επιτηρούν και να ρυθμίζουν την τροχαία κυκλοφορία, αφετέρου δε να διαπιστώνουν τις παραβάσεις του ΚΟΚ. Ακόμα κι αν υποπέσει στην αντίληψή τους η τέλεση κάποιου εγκλήματος π.χ. μίας ανθρωποκτονίας ή κλοπής, η εικόνα που θα συλληφθεί από το C4I δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί με κανένα τρόπο.

Προβληματισμός όμως αναπτύσσεται σχετικά με την συνάφεια του σκοπού της διαχείρισης της κυκλοφορίας και του σκοπού της διαβίβασης στις εισαγγελικές και δικαστικές αρχές δεδομένων, που έχουν συλληφθεί από τις κάμερες και αφορούν θανατηφόρα τροχαία ατυχήματα με εγκατάλειψη του θύματος και ο οποίος έχει απορριφθεί από την ΑΠΔΠΧ με την υπ' αρ. 58/2005 απόφασή της. Θεωρώ ότι ο δεύτερος σκοπός δεν πληροί τις προϋποθέσεις για να θεωρηθεί συναφής, σύμφωνα με τα πιο πάνω εκτεθέντα. Κι αυτό διότι το θανατηφόρο τροχαίο ατύχημα με εγκατάλειψη, συνιστά βαρύτατο ποινικό αδίκημα, που εισέρχεται στην αρμοδιότητα των ποινικών δικαστηρίων και διαφέρει ουσιωδώς, όσον αφορά τη σπουδαιότητά του, από τις απλές παραβάσεις του ΚΟΚ, που ενδεχομένως να μην επενεργούν αρνητικά σε τρίτους. Απομακρυνόμαστε δηλαδή από το βασικό σκοπό, που είναι αποκλειστικά και μόνο η διαχείριση της κυκλοφορίας και η διαπίστωση των σχετικών μικρο-παραβάσεων.

Κλείνοντας το κεφάλαιο της αρχής του σκοπού, πρέπει να επισημανθεί ότι έχουμε βάσιμες υποψίες να αμφιβάλουμε για το μέγεθος της προστασίας που, στην πράξη, προσφέρει η εν λόγω αρχή του σκοπού, αν και ως θεωρητική σύλληψη είναι σωστή και ορθά τέθηκε στον νόμο. Κι αυτό, διότι ουδείς υπεύθυνος επεξεργασίας πρόκειται να επικαλεσθεί την επιδίωξη κάποιου παράνομου σκοπού για την εγκατάσταση κάποιου συστήματος παρακολούθησης. Πρόσφατο είναι άλλωστε και το

παράδειγμα της χρήσης του συστήματος C4I για σκοπούς άλλους από αυτούς για τους οποίους υποτίθεται ότι επέβαλαν την εξακολούθηση της λειτουργίας του.

ββ. Αρχή της αναλογικότητας⁵⁵.

Σύμφωνα με τη διατύπωση της οδ. 95/46/EK, τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα θα πρέπει να είναι κατάλληλα, συναφή, πρόσφορα και όχι υπερβολικά σε σχέση με τους σκοπούς για τους οποίους συλλέγονται και υφίστανται επεξεργασία. Σύμφωνα με την αρχή της συνάφειας, τα προσωπικά δεδομένα θα πρέπει να είναι σχετικά με τον επιδιωκόμενο σκοπό. Από την άλλη, η αρχή της προσφορότητας της επεξεργασίας επιβάλλει τα δεδομένα να είναι, εκτός από σχετικά, και κατάλληλα για την εξυπηρέτηση του σκοπού. Τέλος η αρχή της ποσοτικής ισορροπίας των δεδομένων προς του σκοπούς της επεξεργασίας, θέτει μία επιπλέον υποχρέωση στον υπεύθυνο επεξεργασίας, για την τήρηση ποσοτικών ορίων πέραν των ποιοτικών που επιβάλλονται με τις προηγούμενες αρχές. Έτσι, ανεξάρτητα από το αν τα δεδομένα είναι αναγκαία και πρόσφορα, θα πρέπει να είναι και όσα ακριβώς απαιτούνται για την εξυπηρέτηση του συγκεκριμένου σκοπού.

Τα παραδείγματα, που μπορούμε να αναφέρουμε από την ελληνική πραγματικότητα σχετικά με την παραβίαση της αρχής της αναλογικότητας είναι πολλά. Είναι βεβαίως, προφανές ότι δεν μπορούμε εκ των προτέρων να καθορίσουμε ποιες μέθοδοι παρακολούθησης μπορούν να θεωρηθούν ανάλογες με κάθε σκοπό που ενδέχεται να προβληθεί, και ότι μόνο ad hoc μπορούμε να διαπιστώσουμε την παραβίαση ή μη της αρχής. Ωστόσο, η συλλογή κι επεξεργασία των δεδομένων θα πρέπει να γίνεται με τέτοιο τρόπο ώστε να υπάρχει η μικρότερη δυνατή επέμβαση στην ιδιωτική ζωή και στην ανάπτυξη της προσωπικότητας του υποκειμένου⁵⁶.

Η ίδια αρχή ισχύει και για την επιλογή της κατάλληλης τεχνολογίας, για τα κριτήρια συγκεκριμένης χρήσης του εξοπλισμού, καθώς και για τον προσδιορισμό μεθόδων επεξεργασίας δεδομένων⁵⁷.

⁵⁵ Σύμφωνα με μία άποψη, πιο δόκιμος κρίνεται ο όρος «αρχή της αναγκαιότητας», καθώς ο εκάστοτε επιδιωκόμενος σκοπός θα πρέπει να εξυπηρετείται από τα αναγκαία μέτρα και μόνον από αυτά (Βλ. *Αρμαμέντος - Σωτηρόπουλος*, ο.π.). Η Αρχή ωστόσο, αντιμετωπίζει την αναγκαιότητα και την αναλογικότητα ως δύο διαφορετικές αρχές, με την πρώτη να έχει το περιεχόμενο που αναλύεται στη συγκεκριμένη παράγραφο και τη δεύτερη να αναφέρεται στην αδυναμία επίτευξης του σκοπούμενου αποτελέσματος με άλλα μέσα.

⁵⁶ Βλ. σχετικά και απόφαση υπ' αρ. 637/18/2000 ΑΠΔΠΧ

⁵⁷ Βλ. σχετικά Γνωμοδότηση 4/2004 για την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων μέσω βιντεοεπιτήρησης της Ομάδας εργασίας του άρθ. 29 οδ. 95/46/EK

Η αρχή της αναλογικότητας ισχύει στο απαρέγκλιτο και στο σύστημα C4I και έχει ιδιαίτερη σημασία για την αποτροπή παραβιάσεων της αρχής του σκοπού, καθώς τα δεδομένα που συλλέγονται θα πρέπει να είναι τέτοια ώστε να εξυπηρετούν μόνο τους επιτρεπόμενους σκοπούς και όχι οποιονδήποτε άλλο. Έτσι, όταν πρόκειται για τη ρύθμιση της κυκλοφορίας, η αρχή της αναλογίας επιβάλλει λ.χ. να μην καταγράφονται οι πινακίδες των οχημάτων. Δεν ισχύει το ίδιο, όταν πρόκειται να διαπιστωθεί κάποια παράβαση, οπότε ο αριθμός κυκλοφορίας είναι απαραίτητος όρος για τον καταλογισμό της στον οδηγό ή τον ιδιοκτήτη του οχήματος. Επίσης, δεν θα πρέπει να συλλέγονται άλλα στοιχεία, όπως οι συνομιλίες των επιβατών των οχημάτων ή η πορεία κάποιου συγκεκριμένου οχήματος, καθώς δεν αντιστοιχεί στο σκοπό της επεξεργασίας. Αντίστοιχα διαμορφώνεται και ο τρόπος με τον οποίο χρησιμοποιούνται οι κάμερες, οι οποίες δεν θα πρέπει χωρίς λόγο να εστιάζουν σε πρόσωπα ή οχήματα, ή να καταγράφουν τις κινήσεις των πολιτών όταν δεν αφορούν την κυκλοφορία τους αυτή καθαυτή.

Τέλος πρέπει να τονίσουμε ότι η ΑΠΔΠΧ, κατ' εφαρμογή της αρχής της αναλογικότητας έχει επιτρέψει τη λειτουργία εκείνων των καμερών, που είναι εγκατεστημένες σε οδικούς άξονες μεγάλης κυκλοφορίας, για την διαχείριση της οποίας είναι απαραίτητη η χρήση των καμερών, ενώ αντίθετα απαγόρευσε τη λειτουργία άλλων, οι οποίες ήταν εγκατεστημένες σε δρόμους περιορισμένης κυκλοφορίας, πλατείες, πάρκα, πεζόδρομους, και χώρους συνάθροισης πολιτών. Ο σκοπός της απαγόρευσης αυτής είναι προφανής. Τα στοιχεία που συλλέγονται από όσες κάμερες βρίσκονται σε δρόμους περιορισμένης κυκλοφορίας δεν βρίσκονται σε λογική και αναλογική αντιστοιχία με τον επιδιωκόμενο σκοπό. Η απόφαση όμως αυτή της ΑΠΔΠΧ συνιστά εφαρμογή και μίας συναφούς, με την αναλογικότητα, αρχής, ήτοι της αρχής της αναγκαιότητας.

γγ. Αρχή αναγκαιότητας.

Σύμφωνα με την ΑΠΔΠΧ, η επεξεργασία επιτρέπεται εφόσον το σκοπούμενο αποτέλεσμα δεν μπορεί να επιτευχθεί το ίδιο αποτελεσματικά με επιεικέστερα για το υποκείμενο μέσα. Η αρχή αυτή ονομάζεται αρχή της αναγκαιότητας, και η οποία θα μπορούσαμε να ισχυρισθούμε ότι αποτελεί ειδικότερη έκφραση της αρχής της αναλογικότητας. Η λεπτή διαχωριστική γραμμή μεταξύ των δύο εντοπίζεται στο ότι η αρχή της αναγκαιότητας έχει εφαρμογή μόνο κατά το στάδιο της επιλογής του, καταλληλότερου για την επίτευξη του σκοπού μέσου, ενώ η αρχή της αναλογικότητας διαπερνά το σύνολο των διαδικασιών συλλογής και εξεργασίας των προσωπικών δεδομένων.

Στην περίπτωση της ρύθμισης της κυκλοφορίας, η ΑΠΔΠΧ έχει κρίνει επανειλημμένως ως νόμιμη την λειτουργία του συστήματος C4I, καθώς ανταποκρίνεται στην αρχή της αναγκαιότητας. Ωστόσο, τόσο η κοινή λογική όσο και η πρόοδος της τεχνολογίας επιτρέπουν την ρύθμιση της κυκλοφορίας με μέσα, που δεν συνιστούν παράλληλα και επέμβαση στη σφαίρα ιδιωτικότητας των πολιτών. Έτσι, τόσο η ομαλή ροή των αυτοκινήτων, όσο και η επέμβαση σε περίπτωση ατυχήματος ή η διαπίστωση πιθανών παραβάσεων, μπορεί να εξασφαλισθεί με την παρουσία τροχονόμων σε σημεία με αυξημένη κυκλοφορία, κατά τις ώρες αιχμής. Εξάλλου, μόνη η λειτουργία των καμερών, δεν μπορεί να βοηθήσει στην επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού αν δεν υπάρχουν οι απαραίτητες δυνάμεις, για να συνδράμουν ταχύτατα, στις περιπτώσεις που απαιτείται. Με άλλα λόγια, ο ανθρώπινος παράγοντας παραμένει ο κύριος ακόμα κι όταν λειτουργούν οι κάμερες, με αποτέλεσμα η πρακτική συμβολή των τελευταίων να μοιάζει ελάχιστα σημαντική.

Συνεπώς, δεν μπορούμε να θεωρήσουμε ότι η ρύθμιση της κυκλοφορίας δικαιολογεί την λειτουργία του συστήματος C4I για τη ρύθμιση της κυκλοφορίας, χωρίς να παραβιάζεται η αρχή της αναγκαιότητας.

δδ. Αρχή της ακρίβειας και πεπερασμένης διατήρησης των δεδομένων.

Σύμφωνα με το πρώτο σκέλος της αρχής αυτής, τα δεδομένα πρέπει αφενός μεν να είναι αληθή, ήτοι να ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα, αφετέρου δε, εφόσον αφορούν πληροφορίες οι οποίες μεταβάλλονται με την πάροδο του χρόνου, να υπόκεινται σε επικαιροποίηση ώστε να ανταποκρίνονται στη (νέα) τρέχουσα πραγματικότητα. Σε περίπτωση που τα δεδομένα αποκλίνουν της αλήθειας, θα πρέπει να λαμβάνονται όλα τα αναγκαία μέτρα, ώστε να διορθώνονται ή να διαγράφονται τυχόν ανακρίβειες.

Το δεύτερο σκέλος της αρχής επιβάλλει τα διατηρούμενα δεδομένα να διατηρούνται με μορφή, που να επιτρέπει τον προσδιορισμό των προσώπων που αφορούν⁵⁸, μόνο για περιορισμένο χρονικό διάστημα. Το εν λόγω διάστημα καθορίζεται, τόσο από τις ανάγκες του καθορισμένου σκοπού όσο και από την κυριαρχική κρίση της ΑΠΔΠΧ για το επιτρεπτό χρονικό διάστημα διατήρησης των δεδομένων⁵⁹. Βεβαίως, από το κείμενο του νόμου δεν προκύπτει κάποια υποχρέωση του υπευθύνου επεξεργασίας, για να απευθύνει κάποιο σχετικό ερώτημα στην

⁵⁸ Σε διαφορετικά περίπτωση άλλωστε, δεν αποτελούν προσωπικά δεδομένα, σύμφωνα με το νόμο

⁵⁹ Έτσι π.χ. η ΑΠΔΠΧ έκρινε ότι η διατήρηση των δεδομένων, που συλλέγονται από κλειστό κύκλωμα τηλεόρασης, για χρονικό διάστημα των επτά (7) ημερών, ικανοποιεί το σκοπό της ασφαλούς και επιτυχούς τελέσεως των Ολυμπιακών Αγώνων (ΑΠΔΠΧ 28/2004). Αναφερόμαστε φυσικά στο σύστημα C4I, που τότε τέθηκε σε λειτουργία.

ΑΠΔΠΧ. Άλλωστε, ο ίδιος ο ν. 2472/1997, επιφορτίζει τον υπεύθυνο επεξεργασίας με την τήρηση των διατάξεων, που αφορούν την ακρίβεια και την πεπερασμένη διατήρηση των δεδομένων⁶⁰. Ωστόσο, η ΑΠΔΠΧ διατηρεί τη δυνατότητα να καθορίζει τα ανώτατα επιτρεπόμενα χρονικά όρια για τη διατήρηση των δεδομένων.

Έτσι, στην περίπτωση των κλειστών κυκλωμάτων τηλεόρασης, όταν τα δεδομένα αποθηκεύονται, ο μέγιστος χρόνος αποθήκευσης είναι, σύμφωνα με την ΑΠΔΠΧ 1122/2000, οι 15 ημέρες. Μεγαλύτερο χρονικό διάστημα μπορεί σε εξαιρετικές περιπτώσεις να επιτραπεί από την ίδια την ΑΠΔΠΧ. Ειδικά όμως για το σύστημα C4I, ο χρόνος αποθήκευσης σύμφωνα με τις σχετικές αποφάσεις της ΑΠΔΠΧ, δεν μπορεί να είναι μεγαλύτερος από 7 μέρες. Θα πρέπει στο σημείο αυτό να παρατηρήσουμε ότι ο χρόνος αποθήκευσης, όπως και η ποιότητα κλπ των δεδομένων είναι άρρηκτα συνυφασμένος με τους σκοπούς που επιδιώκονται. Με άλλα λόγια, τίποτα δεν μπορεί να αποκλείσει το ενδεχόμενο για κάποιο συγκεκριμένο σκοπό να μην χρειάζεται αποθήκευση των δεδομένων. Έτσι, ναι μεν το κλειστό κύκλωμα ενός καταστήματος μπορεί να αποθηκεύει κάποια δεδομένα για μερικές μέρες, προκειμένου να διερευνηθούν οι συνθήκες μία κλοπής, το ίδιο όμως δεν ισχύει και για τον έλεγχο της κυκλοφορίας. Είναι προφανές, ότι ο έλεγχος της κυκλοφορίας αναφέρεται στην τρέχουσα κατάσταση στους δρόμους, και ουδόλως θα πρέπει να ενδιαφέρει αν στο χ σημείο η κίνηση ήταν αυξημένη πριν από 5 ή 7 ημέρες.

Συνεπώς, ορθώς η ΑΠΔΠΧ έθεσε χρονικό περιορισμό για την αποθήκευση των συλλεχθέντων δεδομένων, δεν ισχύει όμως το ίδιο και για τη δυνατότητα που παρείχε στο σύστημα C4I να αποθηκεύει τις εικόνες που καταγράφει, έστω και για περιορισμένο χρονικό διάστημα, όταν αυτές δεν αφορούν παραβάσεις που σχετίζονται με τη διαχείριση της κυκλοφορίας.

εε. Πρόσθετες υποχρεώσεις υπευθύνων επεξεργασίας.

Η επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων πρέπει, κατ' επιταγή του άρθρου 10, να είναι απόρρητη και να συνοδεύεται από πρόσθετες εγγυήσεις ασφάλειας. Το απόρρητο της επεξεργασίας έγκειται στην διενέργειά της μόνον από άτομα που δρουν κατ' εντολή και τελούν υπό τον έλεγχο του υπευθύνου επεξεργασίας. Η δε ασφάλεια επιτυγχάνεται με την λήψη των κατάλληλων οργανωτικών, τεχνολογικών κι άλλων απαραίτητων μέτρων, που εγγυώνται την προστασία τους από πρόσβασή τους από τρίτους, από την καταστροφή τους, απώλειά τους.

⁶⁰ Άρθ. 4 § 1 περ. δ' εδάφιο τελευταίο ν. 2472/1997.

Περαιτέρω, η ΑΠΔΠΧ επιβάλλει επιπλέον υποχρεώσεις στους υπευθύνους επεξεργασίας και οι οποίες αντιστοιχούν στις υποχρεώσεις ασφάλειας που προβλέπει ο ν. 2472/1997. Έτσι, ιδιαίτερη προσοχή θα πρέπει να δίνεται στα μέτρα ασφαλείας των δεδομένων για όσο διάστημα διατηρούνται καθώς και στην προστασία τους από αθέμιτη επεξεργασία⁶¹. Ενδεικτικά, ο υπεύθυνος επεξεργασίας θα πρέπει να εξασφαλίζει ότι η είσοδος στο χώρο όπου διατηρούνται τα δεδομένα θα γίνεται μόνο από τα εξουσιοδοτημένα από αυτόν άτομα, τα οποία θα πρέπει να έχουν τα απαραίτητα προσόντα και θα μετεκπαιδεύονται διαρκώς πάνω σε ζητήματα προστασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για το σεβασμό των διατάξεων του ν. 2472/1997.

Είναι προφανές ότι στο σημείο αυτό η ΑΠΔΠΧ αποβλέπει στην καλή θέληση των υπευθύνων επεξεργασίας. Η υποχρέωση για «επιλογή των κατάλληλων ατόμων» και η «διαρκής μετεκπαίδευσή τους» δεν εισάγουν κάποια σαφή κατευθυντήριο και συνεπώς το εν λόγω σημείο της Οδηγίας ακούγεται περισσότερο σαν ευχολόγιο παρά σαν επιτακτική υποχρέωση του υπευθύνου επεξεργασίας. Εξάλλου, είναι δεδομένο ότι οι παραβάσεις της νομοθεσίας περί προστασίας των προσωπικών δεδομένων δεν οφείλονται στην ελλιπή κατάρτιση των προσωπικού αλλά στην σχετική βούληση των υπευθύνων επεξεργασίας.

Εξειδικεύοντας την υποχρέωση αυτή στην περίπτωση της ρύθμισης της κυκλοφορίας, η ΑΠΔΠΧ όρισε ότι η παρακολούθηση του συστήματος C4I πρέπει να γίνεται μόνο από το ΘΕΠΕΚ της διεύθυνσης τροχαίας και να μην επιτρέπεται η πρόσβαση σε αυτό σε οποιαδήποτε άλλη υπηρεσία, πλην αυτής. Επιπλέον, απαγόρευσε πλήρως τη διαβίβαση δεδομένων σε τρίτους.

iii. Δικαιώματα των υποκειμένων.

αα. Το δικαίωμα πρόσβασης⁶².

Το δικαίωμα πρόσβασης αποτελεί το αναγκαίο συμπλήρωμα στην υποχρέωση ενημέρωσης που έχει ο υπεύθυνος επεξεργασίας και προϋπόθεση για την άσκηση του δικαιώματος αντίρρησης (βλ. κατωτέρω). Συνίσταται δε, στη δυνατότητα του υποκειμένου να ενημερώνεται ανά πάσα στιγμή για την ύπαρξη συλλογής και επεξεργασίας των προσωπικών του δεδομένων, για το σκοπό της επεξεργασίας και να λαμβάνει γνώση του προσωπικού του φακέλου⁶³. Από τη

⁶¹ Άρθ. 1 § 2 περ. ΣΤ' οδηγίας

⁶² Το εν λόγω δικαίωμα βρίσκεται συνταγματικό έρεισμα όχι μόνον στο άρθ. 9^Α, αλλά και στο 5^Α Συντ.

⁶³ Άρθ. 12 ν. 2472/1997

διατύπωση του Νόμου, προκύπτει ευθέως ότι το υποκείμενο μπορεί να ασκήσει το δικαίωμά του αυτό ακόμα κι «εάν» δεν έχει γίνει κάποια επεξεργασία των προσωπικών του δεδομένων.

Σε αντιστάθμιση του δικαιώματος αυτού, και προς αποφυγή τυχόν καταχρήσεων, προβλέπεται η καταβολή ορισμένου εύλογου χρηματικού ποσού⁶⁴, προκειμένου να εξεταστεί το αίτημα του υποκειμένου. Περαιτέρω, το δικαίωμα πρόσβασης ασκείται με γραπτή αίτηση προς τον υπεύθυνο επεξεργασίας ο οποίος, με τη σειρά του, υποχρεούται εντός 15 ημερών να παράσχει εγγράφως και κατά τρόπο σαφή και εύληπτο, τις πληροφορίες που αναφέρει ο Νόμος και συγκεκριμένα, όλα τα δεδομένα που αφορούν τον αιτούντα καθώς και την προέλευσή τους αλλά και τους σκοπούς και την εξέλιξη της επεξεργασίας. Η μη απάντηση ή η μη παροχή ικανοποιητικών πληροφοριών, εντός του προαναφερθέντος χρονικού περιθωρίου, ιδρύει λόγο προσφυγής του υποκειμένου στην ΑΠΔΠΧ⁶⁵.

Σε σχέση με το σύστημα C4I, τα υποκείμενα των δεδομένων διατηρούν το, προβλεπόμενο από το νόμο δικαίωμα πρόσβασης, το οποίο μπορεί να τους αφαιρεθεί μόνον για λόγους που αφορούν την εθνική ασφάλεια και τη διακρίβωση ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων⁶⁶. Τέτοιοι λόγοι ασφαλώς και δεν συντρέχουν, τουλάχιστον σε ό,τι αφορά τη ρύθμιση της κυκλοφορίας και τη διακρίβωση των σχετικών με αυτήν παραβάσεων.

Συνεπώς, ο κάθε πολίτης – οδηγός – ιδιοκτήτης αυτοκινήτου δύναται, μέσα στα πλαίσια που χαράσσονται από το άρθ. 12 ν. 2472/1997, να ασκεί το δικαίωμα πρόσβασης, ώστε να γνωρίζει αν διατηρούνται στα αρχεία του ΘΕΠΕΚ, στοιχεία που αφορούν την οδηγική του συμπεριφορά ή που θεμελιώνουν παραβάσεις που του έχουν καταλογιστεί, αλλά και το, κατά την επόμενη παράγραφο, δικαίωμα αντίρρησης, εφόσον μπορεί να υπάρξει κάποια τέτοια περίπτωση.

ββ. Το δικαίωμα αντίρρησης.

Το δικαίωμα αντίρρησης αποτελεί την αρνητική έκφανση του δικαιώματος στον πληροφοριακό αυτοκαθορισμό του ατόμου και συνίσταται στην έγγραφη διατύπωση των ενστάσεών του, σχετικά με την επεξεργασία των προσωπικών του δεδομένων. Το εν λόγω δικαίωμα αποτελεί το δεύτερο σκέλος, μετά το δικαίωμα πρόσβασης, της εξωδικαστικής προστασίας του ατόμου από την επεξεργασία των προσωπικών του δεδομένων. Το δικαίωμα της πρόσβασης δε, θα καθίστατο κενό

⁶⁴ Το οποίο καθορίζεται από την Αρχή (άρθ. 12 § 3 ν. 2472/1997).

⁶⁵ Άρθ. 12 § 4 ν. 2472/1997

⁶⁶ Άρθ. 12 § 5 εδ. α' ν.2472/1997.

γράμμα, εάν δεν διδόταν η δυνατότητα στο υποκείμενο να διαμαρτυρηθεί ενώ, χωρίς την απαραίτητη πληροφόρηση, οι αντιρρήσεις χάνουν το ουσιαστικό τους περιεχόμενο.

Έτσι, το υποκείμενο έχει οποτεδήποτε, δηλαδή είτε κατά το στάδιο της συλλογής είτε της επεξεργασίας, το δικαίωμα να προβάλλει αντιρρήσεις για την επεξεργασία των προσωπικών του δεδομένων. Οι αντιρρήσεις του αυτές απευθύνονται εγγράφως στον υπεύθυνο επεξεργασίας και πρέπει να περιέχουν, σύμφωνα με το νόμο, αίτημα για συγκεκριμένη ενέργεια όπως διόρθωση, προσωρινή μη χρησιμοποίηση των προσωπικών δεδομένων, δέσμευση ή διαγραφή των δεδομένων, η και για περισσότερες από αυτές. Με το αίτημά του αυτό, το υποκείμενο των δεδομένων ζητεί την *in natura* αποκατάσταση της ενδεχόμενης προσβολής χωρίς, στο στάδιο αυτό, να έχει τη δυνατότητα να απαιτήσει π.χ. αποζημίωση⁶⁷.

Ο υπεύθυνος επεξεργασίας έχει την υποχρέωση να απαντήσει εγγράφως στις αντιρρήσεις μέσα σε προθεσμία 15 ημερών. Από τη διάταξη του Νόμου προκύπτει ότι, ακόμα κι αν ο υπεύθυνος επεξεργασίας συμμορφώθηκε προς τις αντιρρήσεις του υποκειμένου, παραμένει υποχρεωμένος να του απευθύνει γραπτή απάντηση εντός της ανωτέρω προθεσμίας. Σε περίπτωση δε, που η απάντησή του έχει αρνητικό περιεχόμενο, υποχρεούται επιπρόσθετα να την κοινοποιήσει και στην ΑΠΔΠΧ. Αν ο υπεύθυνος επεξεργασίας δεν απαντήσει έγκαιρα, αν η απάντησή του δεν κριθεί ικανοποιητική ή αρνηθεί την ικανοποίηση του αιτήματος του υποκειμένου, προβλέπεται η δυνατότητα προσφυγής στην ΑΠΔΠΧ, η οποία δύναται να διατάξει την προσωρινή αναστολή της επεξεργασίας μέχρι την έκδοση οριστικής απόφασης.

γγ. Το δικαίωμα προσωρινής δικαστικής προστασίας⁶⁸.

Περιεχόμενο του δικαιώματος προσωρινής δικαστικής προστασίας αποτελεί η δυνατότητα του υποκειμένου των δεδομένων, εφόσον πληρούνται οι τασσόμενες από το Νόμο προϋποθέσεις, να ζητήσει από το αρμόδιο δικαστήριο την άμεση αναστολή ή μη εφαρμογή πράξης ή απόφασης του υπευθύνου επεξεργασίας, που τον θίγει και η οποία ελήφθη κατόπιν εκτιμήσεως στοιχείων που προέκυψαν από κάποια μέθοδο συλλογής και επεξεργασίας προσωπικών του δεδομένων. Οι προϋποθέσεις για τη γέννηση του δικαιώματος είναι: α) η έκδοση απόφασης, η οποία παρήχθη αποκλειστικά με αυτοματοποιημένη επεξεργασία στοιχείων, β) η επεξεργασία αυτή να αποβλέπει στην αξιολόγηση της προσωπικότητας και της εν γένει συμπεριφοράς του υποκειμένου και γ) η απόφαση αυτή να έχει ληφθεί από

⁶⁷ *Αρμαμέντος - Σωτηρόπουλος*, ο.π., σελ. 364.

⁶⁸ Αρθ. 14 ν. 2472/1997

διοικητική αρχή, νομικό πρόσωπο του δημοσίου ή του ιδιωτικού τομέα, ένωση προσώπων ή και φυσικό πρόσωπο.

Αρμόδιο είναι το δικαστήριο το οποίο θα επιλαμβανόταν της οριστικής προσφυγής. Εάν π.χ. η απόφαση ελήφθη από διοικητική αρχή, αρμόδια είναι τα διοικητικά δικαστήρια ενώ αντίθετα, εάν ελήφθη από πρόσωπο του ιδιωτικού τομέα, αρμόδια είναι τα πολιτικά δικαστήρια. Ωστόσο, όπως προκύπτει από τον τίτλο του άρθρου 14 η προστασία που παρέχεται στον εργαζόμενο είναι προσωρινή και δεν κατατείνει στην οριστική επίλυση της διαφοράς.

Αν και η έννοια της αυτοματοποιημένης επεξεργασίας δεν είναι ξεκάθαρη, θεωρώ ότι αυτή αναφέρεται στη λήψη αποφάσεων χωρίς την προηγούμενη ακρόαση του υποκειμένου των δεδομένων κι ότι σε αυτήν μπορεί να περιληφθεί και η περίπτωση επιβολής προστίμου κατόπιν της αξιολόγησης της οδηγικής συμπεριφοράς κάποιου και η οποία βασίζεται στις εικόνες που έχει λάβει το σύστημα C4I⁶⁹.

Υπό τις συνθήκες αυτές, και αναλόγως της απάντησης που ο καθένας δίνει στο ερώτημα της υπαγωγής του C4I στην κατηγορία της αυτοματοποιημένης επεξεργασίας, μπορεί να θεμελιωθεί δικαίωμα των υποκειμένων να προσφύγουν στη δικαιοσύνη με το αίτημα της μη εφαρμογής διοικητικής απόφασης, λ.χ. όταν με αυτήν επιβάλλεται η αφαίρεση του διπλώματος, λόγω επικίνδυνης οδηγικής συμπεριφοράς.

iv. Τελικές παρατηρήσεις σχετικά με τις υπόλοιπες δυνατές εφαρμογές του C4I.

Στην ΑΠΔΠΧ έχουν επανειλημμένως απευθυνθεί αιτήσεις, εκ μέρους του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης, για επέκταση των σκοπών επεξεργασίας των δεδομένων, που συλλέγονται μέσω του συστήματος C4I. Η αιτιολογία των αποφάσεων της ΑΠΔΠΧ, που ήταν πάντα αρνητικές, μπορεί να μας βοηθήσει στην περαιτέρω κατανόηση της οδηγίας 1122/200 και της εξειδίκευσης του ν. 2472/1997 όσον αφορά το σύστημα C4I.

Συγκεκριμένα, όπως αναφέρεται στην υπ' αριθ. 58/2005 απόφαση, το Υπουργείο αιτήθηκε τη χρησιμοποίηση του C4I για την ειδική πρόληψη και εξιχνίαση σοβαρών αξιόποινων πράξεων και ειδικότερα αυτών που συντελούνται κατά τη διάρκεια συγκεντρώσεων και συναθροίσεων, τη διαχείριση σοβαρών περιστατικών ασφάλειας και κρίσεων, την προστασία επισήμων προσώπων κατά τις μετακινήσεις τους, την προστασία ευπαθών στόχων, όπως π.χ. δημόσια κτήρια και πρεσβείες, τον

⁶⁹ Βλ. σχετικά Αρμαμέντος – Σωτηρόπουλος ο.π., σελ. 101, σύμφωνα με τους οποίους, αυτοματοποιημένη είναι η επεξεργασία κι όταν ο τεχνικός εξοπλισμός εξυπηρετεί την προσβασιμότητα στα προσωπικά δεδομένα ή την αξιοποίηση του φορέα των προσωπικών δεδομένων.

συντονισμό των δυνάμεων της ελληνικής αστυνομίας και τη διαβίβαση στις αρμόδιες εισαγγελικές και δικαστικές αρχές των δεδομένων που αφορούν θανατηφόρα τροχαία ατυχήματα με εγκατάλειψη.

Η ΑΠΔΠΧ δεν έκανε δεκτό οποιονδήποτε από τους ανωτέρω σκοπούς. Εφαρμόζοντας την αρχή της αναλογικότητας, έκρινε ότι η λειτουργία των καμερών δεν είναι απαραίτητη για την αποτελεσματική προστασία του δικαιώματος των πολιτών στην ασφάλεια⁷⁰. Στο πιο σημαντικό όμως σημείο της απόφασης, διαπιστώνεται ότι δεν υφίσταται κάποια ειδική, συγκεκριμένη και σημαντική απειλή για τη δημόσια ασφάλεια και την έννομη τάξη, που να δικαιολογεί τη λειτουργία του C4I για σκοπούς άλλους από τη διαχείριση της κυκλοφορίας. Αξιολογώντας τους σκοπούς που προτάθηκαν από το Υπουργείο Δημόσιας Τάξεως, έχουμε να παρατηρήσουμε τα εξής:

αα. Εξιχνίαση σοβαρών αξιόποινων πράξεων.

Μία τέτοια χρησιμοποίηση του C4I προϋποθέτει, το δίχως άλλο τη συνεχή και προς πάσα κατεύθυνση λειτουργία των καμερών, παραβιάζοντας έτσι την απαγόρευση συνεχούς λειτουργίας, που αναλύθηκε πιο πάνω. Ωστόσο, η δυνατότητα συνεχούς λειτουργίας για την προστασία της ζωής ή άλλων αγαθών, επιβάλλει την διερεύνηση της αποτελεσματικότητας των καμερών. Ειδικά σε έναν δημόσιο χώρο, από τον οποίο ενδέχεται να διέρχονται χιλιάδες άτομα, ο εντοπισμός κάποιας αξιόποινης πράξης απαιτεί την εντατική παρακολούθησή του, η οποία όμως οδηγεί στην καταγραφή περισσότερων στοιχείων, από αυτά που απαιτούνται για την εκπλήρωση του σκοπού. Πέραν τούτων, το γεγονός ότι ο δράστης ενός μελλοντικού εγκλήματος γνωρίζει ότι παρακολουθείται, πιθανώς να τον οδηγήσει σε κάποιο άλλο χώρο, όπου θα μπορεί ανενόχλητος να δράσει. Άλλωστε, η δυνατότητα μείωσης του εγκλήματος μπορεί κάλλιστα να επιτευχθεί, στο μέτρο του δυνατού, και με άλλα μέσα, περισσότερο επιεική με την ιδιωτικότητα, όπως με την αύξηση των αστυνομικών δυνάμεων στις περιοχές με μεγάλη εγκληματικότητα. Με άλλα λόγια, σωστά θεωρώ ότι η ΑΠΔΠΧ απέρριψε το αίτημα του Υπουργείου στο συγκεκριμένο

⁷⁰ Προς επίρρωση του ισχυρισμού της, επικαλέστηκε επιστημονική μελέτη που εκπονήθηκε με επιμέλεια του Υπουργείου Εσωτερικών του Ηνωμένου Βασιλείου (Home Office Research study 292, *Martin Gill, Angela Spriggs, Assessing the impact of CCTV*), τα αποτελέσματα της οποίας ήταν αποθαρρυντικά για τη χρήση καμερών. Συγκεκριμένα, φάνηκε ότι σε περιοχές όπου ήταν εγκατεστημένο σύστημα παρακολούθησης, δεν υπήρξε μείωση της εγκληματικότητας, ενώ ακόμα και αν υπήρξε, δεν είναι βέβαιο ότι οφειλόταν στις κάμερες. Αντίθετα, και οι κάτοικοι των εν λόγω περιοχών δήλωναν ότι δεν αισθάνονταν ασφαλέστεροι με την παρουσία των καμερών. Το συμπέρασμα της μελέτης ήταν ότι η τοποθέτηση καμερών έχει αποτελέσματα αναφορικά με την μείωση της εγκληματικότητας, μόνον όταν πρόκειται για κλειστούς χώρους, σε αντίθεση με τους μεγάλους κλίμακας χώρους, όπως οι δημόσιοι.

τομέα, καθώς η χρησιμοποίηση των καμερών παραβιάζει την αρχή της αναγκαιότητας.

Αναφορικά με την τέλεση αξιόποινων πράξεων κατά τη διάρκεια συγκεντρώσεων, ακολουθεί εκτεταμένη ανάλυση κατωτέρω, λόγω της ειδικής νομοθετικής πρόβλεψης.

ββ. Η διαχείριση σοβαρών περιστατικών ασφάλειας και κρίσεων.

Αν και ορθώς η ΑΠΔΠΧ απέρριψε και αυτόν τον σκοπό λειτουργίας του C4I, επικαλούμενη την έλλειψη συγκεκριμένης και σημαντικής απειλής για τη δημόσια ασφάλεια, φρονώ ότι η αιτιολογία της είναι ελλιπής. Κι αυτό διότι ο όρος «*σοβαρά περιστατικά ασφάλειας και κρίσεων*» είναι υπέρ του δέοντος αόριστος. Με τον τρόπο αυτό όμως, παραβιάζεται η αρχή του σκοπού, ως περιλαμβάνουσα την αρχή της σαφήνειας αυτού. Όπως αναπτύχθηκε και πιο πάνω, ο σκοπός για να θεωρείται καθορισμένος και νόμιμος, πρέπει να είναι σαφώς διατυπωμένος για δύο λόγους. Αφενός μεν για να ικανοποιείται πλήρως το δικαίωμα ενημέρωσης των υποκειμένων, αφετέρου δε για να μπορεί να ελέγχεται από την ΑΠΔΠΧ η πραγματική συμμόρφωση του υπεύθυνου επεξεργασίας προς τις επιταγές του νόμου και τις συναφείς υποχρεώσεις που έχουν επιβληθεί με την άδεια της ΑΠΔΠΧ.

Με άλλα λόγια, ένας σκοπός, που είναι τόσο γενικά διατυπωμένος, δίνει τη δυνατότητα στον υπεύθυνο επεξεργασίας να χρησιμοποιεί τα δεδομένα και για άλλους σκοπούς από αυτούς για τους οποίους υποτίθεται ότι έχουν συλλεχθεί, καθιστώντας δυσχερή το σχετικό έλεγχο από την ΑΠΔΠΧ.

γγ. Η προστασία επίσημων προσώπων κατά τις μετακινήσεις τους και η προστασία άλλων ευπαθών στόχων.

Λίγα μόνο λόγια μπορούν να ειπωθούν για το σκοπό αυτό. Η ασφαλής μετακίνηση των επίσημων προσώπων γίνεται μέχρι στιγμής με ευκολία, καθώς επιστρατεύονται οι αστυνομικές δυνάμεις καθώς και οι δυνάμεις της τροχαίας, με αποτέλεσμα η μετακίνηση των προσώπων αυτών να είναι όχι μόνον ασφαλής αλλά και συνεχής, ακόμα και σε ώρες αιχμής. Με άλλα λόγια, η χρησιμοποίηση του συστήματος C4I για το σκοπό αυτό είναι περιττή και θα παραβίαζε την αρχή της αναγκαιότητας. Επομένως, ορθώς δεν επετράπη από την ΑΠΔΠΧ.

Το ίδιο μπορούμε να ισχυριστούμε και αναφορικά με την προστασία ευπαθών στόχων, όπως τα δημόσια κτήρια, η οποία μπορεί να επιτευχθεί πιο αποτελεσματικά με άλλα μέσα.

δδ. Η διαβίβαση στις αρμόδιες εισαγγελικές και δικαστικές αρχές των δεδομένων που αφορούν θανατηφόρα τροχαία ατυχήματα με εγκατάλειψη.

Τα πράγματα είναι διαφορετικά όσον αφορά το συγκεκριμένο σκοπό. Φαίνεται παράδοξο τουλάχιστον το γεγονός ότι, ενώ ΑΠΔΠΧ έχει επιτρέψει τη λειτουργία του C4I για τη ρύθμιση της κυκλοφορίας και τη βεβαίωση των σχετικών με αυτήν παραβάσεων, δεν επιτρέπει τη διαβίβαση των δεδομένων αυτών, όταν αφορούν θανατηφόρα τροχαία με εγκατάλειψη, στις αρμόδιες δικαστικές αρχές. Στο σημείο αυτό η ΑΠΔΠΧ φαίνεται να εμμένει στην απαγόρευση διαβίβασης των δεδομένων σε τρίτους, που με την ίδια απόφασή της θέτει.

Ωστόσο, εφόσον επέτρεψε την λειτουργία των καμερών για τη διακρίβωση των σχετικών με την κυκλοφορία παραβάσεων, που σημαίνει ότι δίδεται η δυνατότητα εντοπισμού του αριθμού κυκλοφορίας κάποιου οχήματος, θα μπορούσε να συμβεί το ίδιο και για τα θανατηφόρα τροχαία. Αναλογιζόμενοι τις δυσκολίες που συναντούν οι οικογένειες των θυμάτων, για την εξεύρεση του δράστη όταν αυτός απομακρύνεται από τον τόπο του ατυχήματος, νομίζω ότι τόσο η αρχή της αναγκαιότητας, όσο και η νομιμότητα του σκοπού και η αποτελεσματικότητα των καμερών επιβάλλουν την χρησιμοποίησή τους αλλά και τη διαβίβαση των δεδομένων στις δικαστικές και εισαγγελικές αρχές.

Συνεπώς, θεωρώ ότι η ΑΠΔΠΧ θα μπορούσε να είχε κάνει δεκτό το σκοπό αυτό, θεσπίζοντας πρόσθετες υποχρεώσεις ασφαλείας αναφορικά με τη διαβίβαση των αρχείων στις δικαστικές αρχές.

4.5. Η εξαίρεση από το ν. 2472/1997 - Η χρήση του C4I για την επιτήρηση των δημοσίων συναθροίσεων.

Με την τελευταία τροποποίηση του ν. 2472/1997, άλλαξε ριζικά το καθεστώς που διέπει τη λειτουργία του συστήματος C4I, όσον αφορά την παρακολούθηση των διαδηλώσεων. Παρά το χρονικό διάστημα που μεσολάβησε, από την τροποποίηση μέχρι και την συγγραφή της παρούσας, η συζήτηση στο νομικό κόσμο θα μπορούσε να χαρακτηριστεί μάλλον υποτονική. Στις παραγράφους που ακολουθούν, θα επιχειρήσουμε μία πρώτη ερμηνεία και σχολιασμό των διατάξεων, που προστέθηκαν με το ν. 3625/2007, και που ενδιαφέρουν στα πλαίσια της παρούσας.

Με το όγδοο άρθρο του ν. 3625/2007, προστέθηκε νέα περίπτωση (β΄) στην εξαίρεση του άρθρ. 3 § 2 ν. 2472/1997. Οι εξαιρέσεις αυτές αφορούν περιπτώσεις, που η συντελούμενη επεξεργασία προσωπικών δεδομένων εκφεύγει από το

ρυθμιστικό πεδίο του ν. 2472/1997. Κάνοντας μία συνοπτική παρουσίαση της νέας εξαίρεσης, επισημαίνουμε ότι αφορά επεξεργασία προσωπικών δεδομένων, που πραγματοποιείται από τις δικαστικές – εισαγγελικές αρχές και τις υπηρεσίες που έχουν υπό την άμεση εποπτεία τους, στο πλαίσιο της απονομής της δικαιοσύνης, με σκοπό την βεβαίωση εγκλημάτων, που τιμωρούνται ως κακουργήματα ή πλημμελήματα με δόλο.

Δύο εδάφια πιο κάτω, η εν λόγω εξαίρεση εξειδικεύεται, για τις περιπτώσεις άσκησης από τους πολίτες του δικαιώματος του συνέρχεσθαι, όπου και επιτρέπεται η απλή λειτουργία συσκευών καταγραφής ήχου ή εικόνας ή άλλων ειδικών τεχνικών μέσων με σκοπό την καταγραφή για την βεβαίωση της τέλεσης των παραπάνω εγκλημάτων. Η εν λόγω καταγραφή γίνεται κατόπιν εντολής εκπροσώπου της εισαγγελικής αρχής και εφόσον επίκειται σοβαρός κίνδυνος για τη δημόσια τάξη κι ασφάλεια. Σκοπός δε της καταγραφής αυτής είναι μόνον η χρησιμοποίηση του υλικού που συλλέχθηκε, ως αποδεικτικού στοιχείου ενώπιον των ανακριτικών, εισαγγελικών αρχών και δικαστηρίων. Το υπόλοιπο υλικό, το οποίο δεν μπορεί να εξυπηρετήσει το σκοπό αυτό, δεν μπορεί να τύχει περαιτέρω επεξεργασίας και καταστρέφεται με πράξη του αρμόδιου εισαγγελέα.

Από όσα προεκτέθησαν, προκύπτει το ερώτημα εάν αποκλείεται ή όχι η εφαρμογή του ν. 2472/1997 στις περιπτώσεις άσκησης από τους πολίτες του δικαιώματος του συνέρχεσθαι, καθώς με τις προστεθείσες διατάξεις, δίδεται η εντύπωση ότι απλά ο νομοθέτης προσέθεσε μία ειδική περίπτωση επιτρεπόμενης επεξεργασίας δεδομένων άνευ της συγκατάθεσης των υποκειμένων τους. Δεδομένου ότι δικαιολογητικός λόγος της διάταξης είναι η προστασία της δημοσίας τάξεως, θα έπρεπε νομοτεχνικά, αν μιλούσαμε απλά για μία υποπερίπτωση επιτρεπόμενης επεξεργασίας χωρίς τη συγκατάθεση των υποκειμένων, να είχε προστεθεί στο άρθρ. 5 § 2 περ. δ⁷¹, που αποτελεί τη γενική νομιμοποιητική βάση για όσες συναφείς εξαιρέσεις αφορούν το δημόσιο συμφέρον.

Ωστόσο, τόσο από την αιτιολογική έκθεση του ν. 3625/2007, όσο και από την επιλογή του νομοθέτη να τοποθετήσει τη διάταξη αυτή στο 3^ο άρθρο του ν. 2472/1997, που τιτλοφορείται «πεδίο εφαρμογής» και δη στην δεύτερη παράγραφο του, που αφορά τις εξαιρέσεις, καθίσταται βέβαιο ότι σκοπός του ήταν ο πλήρης αποκλεισμός της εφαρμογής του ν. 2472/1997 από την ενάσκηση του δικαιώματος του συνέρχεσθαι.

⁷¹ Άρθ. 5 § 2 περ. δ' ν. 2472/1997: «(επιτρέπεται επεξεργασία και χωρίς τη συγκατάθεση όταν) είναι αναγκαία για την εκτέλεση έργου δημοσίου συμφέροντος ή έργου που emπίπτει στην άσκηση δημόσιας εξουσίας και εκτελείται από δημόσια αρχή ...»

Συνεπώς, η εν λόγω διάταξη αποτελεί έκφραση της δυνατότητας του εθνικού νομοθέτη να αφαιρεί από το πεδίο του νόμου περί προστασίας προσωπικών δεδομένων, τις δημόσιες λειτουργίες στον τομέα του ποινικού δικαίου. Από σκοπιάς κοινοτικού δικαίου⁷², κάτι τέτοιο είναι επιτρεπτό, καθώς οι δραστηριότητες που αφορούν τη δημόσια ασφάλεια, την άμυνα, την ασφάλεια του κράτους ή δραστηριότητες του κράτους στον ποινικό τομέα⁷³ δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου⁷⁴. Έτσι, η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, και συγκεκριμένα η επεξεργασία δεδομένων ήχου και εικόνας, εφόσον εξυπηρετούν τους πιο πάνω σκοπούς, εκφεύγουν του πεδίου εφαρμογής της οδηγίας 95/46/ΕΚ⁷⁵.

α. Προϋποθέσεις εφαρμογής της κατ' εξαίρεση επιτρεπόμενης λειτουργίας συσκευών καταγραφής εικόνας και ήχου.

ι. Άσκηση του δικαιώματος του συνέρχεσθαι.

Η εξαίρεση του άρθ. 3 § 2 περ. β' εδ. τρίτο ν. 2472/1997 εφαρμόζεται κατά την άσκηση από τους πολίτες του δικαιώματος του συνέρχεσθαι. Πρόκειται ασφαλώς για μία ειδική διάταξη της οποίας το πεδίο δεν εκτείνεται σε όλες ανεξαιρέτως τις περιπτώσεις χρησιμοποίησης συσκευών καταγραφής εικόνας και ήχου από τις δημόσιες αρχές. Έτσι π.χ., η χρησιμοποίηση των μέσων αυτών για τη ρύθμιση της κυκλοφορίας, συνεχίζει να υπάγεται στις διατάξεις του ν. 2472/1997, σύμφωνα με όσα αναπτύχθηκαν παραπάνω.

Το δικαίωμα του συνέρχεσθαι κατοχυρώνεται από κανόνες υπερνομοθετικής ισχύος. Συγκεκριμένα, το άρθ. 11 § 1 Συντ. ορίζει ότι «Οι Έλληνες έχουν το δικαίωμα να συνέρχονται ήσυχα και χωρίς όπλα». Εξαιρέσεις από τον κανόνα δικαιολογούνται μόνον από την ανάγκη προάσπισης της δημόσιας ασφάλειας και της κοινωνικοοικονομικής ζωής και κατόπιν αιτιολογημένης απόφασης της αστυνομικής αρχής⁷⁶. Περαιτέρω, σύμφωνα με το άρθ. 11 § 1 ΕΣΔΑ, «Παν πρόσωπο έχει δικαίωμα εις την ελευθερίαν του συνέρχεσθαι ειρηνικώς ...» ενώ περιορισμοί μπορούν να τεθούν για την προάσπιση της εθνικής και δημόσιας ασφάλειας, της τάξεως, της υγείας και ηθικής καθώς και των δικαιωμάτων και ελευθεριών τρίτων.

⁷² Καθώς, όπως αναφέρθηκε και πιο πάνω, ο ν. 2472/1997 αποτελεί αυτολεξεί μεταφορά της οδηγίας 95/46/ΕΚ στην εθνική έννομη τάξη.

⁷³ Οι λεγόμενες δραστηριότητες «τρίτου πυλώνα».

⁷⁴ Βλ. σχετικά Αιτιολογική Έκθεση ν. 3625/2007 καθώς και την Αιτιολογική Έκθεση Οδ. 95/46/ΕΚ σημείο 13.

⁷⁵ Βλ. σχετικά Αιτιολογική Έκθεση Οδ. 95/46/ΕΚ σημεία 13 και 16.

⁷⁶ Άρθ. 11 § 2 εδ. β' Συντ. 75/86/01.

Τέλος, το άρθ. 21 του Διεθνούς Συμφώνου Ν. Υόρκης, το οποίο εντάχθηκε στην εθνική έννομη τάξη με το ν. 2462/1997 αναγνωρίζει «το δικαίωμα ειρηνικής συνάθροισης...», με τους σχετικούς βεβαίως περιορισμούς, που και πάλι αφορούν την εθνικής και δημόσια ασφάλεια, την τάξη κλπ.⁷⁷

Στην έννοια της συναθροίσεως σύμφωνα με το Σύνταγμα αλλά και την υπό κρίση διάταξη του ν. 2472/1997, που παραπέμπει απευθείας στο πρώτο, περιλαμβάνεται μόνον η δημόσια και υπαίθρια συνάθροιση. Δημόσια είναι η συνάθροιση όταν μπορεί ο οποιοσδήποτε να συμμετάσχει σε αυτήν, έστω και υπό προϋποθέσεις όπως είναι λ.χ. η καταβολή κάποιας οικονομικής ενίσχυσης. Αντίθετα, σε ιδιωτικές συναθροίσεις, όπου συμμετέχουν εκ των προτέρων καθορισμένα άτομα, δεν είναι δυνατή η παρουσία αστυνομικής δύναμης και συνεπώς, η επιτήρησή της μέσω του συστήματος C4I, ακόμα κι αν έχει προς τούτο τη δυνατότητα. Το ίδιο ισχύει και για τις συναθροίσεις που πραγματοποιούνται σε κλειστό χώρο, ακόμα αν αυτός δίνει τη δυνατότητα ευρείας συμμετοχής όπως λ.χ. ένα στάδιο.

ii. Η «Απλή» λειτουργία των συσκευών καταγραφής.

Σύμφωνα με την υπό εξέταση διάταξη, *επιτρέπεται η απλή λειτουργία συσκευών καταγραφής ήχου ή εικόνας ή άλλων τεχνικών μέσων*. Η έννοια της «απλής» λειτουργίας δεν δίδεται συγκεκριμένα από το νομοθέτη και θα μπορούσε κανείς να συμπεράνει ότι επιτρέπεται μόνον η παρατήρηση των συναθροίσεων, π.χ. προς το σκοπό του αποτελεσματικότερου συντονισμού των αστυνομικών δυνάμεων. Ωστόσο για τον προσδιορισμό της «απλής» λειτουργίας βοηθάει ο σκοπός της, όπως περιγράφεται στο επόμενο εδάφιο, δηλαδή η χρησιμοποίηση του, βεβαιούντος την τέλεση εγκλημάτων, υλικού ως αποδεικτικού στοιχείο ενώπιον των δικαστικών αρχών. Ο σκοπός αυτός δεν θα μπορούσε ασφαλώς να επιτευχθεί δίχως την καταγραφή και αποθήκευση των συλλεχθέντων δεδομένων σε φορέα εγγραφής ήχου και εικόνας, όπως π.χ. μία βιντεοκασέτα. Στο ίδιο συμπέρασμα μας οδηγεί και η πρόβλεψη για καταστροφή του περιττού υλικού, κατόπιν πράξεως του αρμόδιου εισαγγελέα.

Χρήσιμο εργαλείο στο σημείο αυτό, για την ερμηνεία της έννοιας «απλή», αποτελεί ο ορισμός που δίνεται από το άρθ. 2 περ. δ' ν. 2472/1997 για την επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, και στον οποίο ενδεικτικά περιγράφονται ορισμένες δραστηριότητες που συνιστούν τέτοια επεξεργασία. Από αυτές, φαίνεται να αρμόζουν στην έννοια της «απλής» λειτουργίας η συλλογή, η

⁷⁷ Για μεγαλύτερη ανάλυση της έννοιας «δημόσιας και εν υπαίθρω συνάθροισης» βλ. *Χρυσόγονος, Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα*, 2002, σελ. 446 επ.

καταχώρηση και η διατήρηση ή αποθήκευση των προσωπικών δεδομένων. Συνεπώς κάθε άλλη μορφή επεξεργασίας, όπως η τροποποίηση, η οργάνωση, η εξαγωγή, η χρήση, η διαβίβαση, η διάδοση, η συσχέτιση κλπ των δεδομένων απαγορεύεται από το νόμο. Για παράδειγμα, δεν θα είναι σύννομος ο εντοπισμός συγκεκριμένου ατόμου σε μία διαδήλωση και η χρησιμοποίηση άλλων πηγών για την εξεύρεση του ποινικού του μητρώου ή η αποστολή των εικόνων που καταγράφηκαν στα τηλεοπτικά κανάλια για περαιτέρω προβολή τους στο κοινό.

Ωστόσο, το συμπέρασμα αυτό μπορεί να αναιρεθεί στο μέλλον από την εξέλιξη της τεχνολογίας, που μπορεί να επιτρέψει τη λειτουργία «άλλων συσκευών», όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο νόμος, των οποίων η «απλή» λειτουργία να διαφέρει ουσιωδώς από αυτή των σημερινών συμβατικών καμερών. Έτσι, π.χ. η «απλή» λειτουργία μίας μελλοντικής εξελιγμένης κάμερας μπορεί να επιτρέψει το συσχέτισμό δεδομένων ώστε να δίνει διάφορα στοιχεία για τους συμμετέχοντες σε μία διαδήλωση. Ακόμα κι αν το παράδειγμα αυτό δεν επαληθευθεί στο μέλλον, τίποτα δεν μπορεί να αποκλείσει τους κινδύνους που ελλοχεύουν σε μία τόσο γενική διατύπωση της διάταξης.

Σε κάθε περίπτωση, λόγω της διαζευκτικής παράθεσης των καταγραφόμενων δεδομένων, δεν είναι δυνατή η ταυτόχρονη καταγραφή εικόνων και ήχου.

iii. Εντολή εκπροσώπου της εισαγγελικής αρχής.

Τυπική προϋπόθεση για την απλή λειτουργία των συσκευών καταγραφής ήχου ή εικόνας αποτελεί η προηγούμενη χορήγηση σχετικής άδειας του εκπροσώπου της εισαγγελικής αρχής. Η άδεια αυτή μπορεί να χορηγείται είτε αυτεπάγγελα, είτε κατόπιν σχετικού αιτήματος ή αναφοράς κάποιου πολίτη.

Έχει διατυπωθεί η άποψη ότι για λόγους ασφάλειας δικαίου, η εντολή θα πρέπει να είναι γραπτή και να δίνεται στη δημοσιότητα, ενώ δεν αποκλείεται να είναι και προφορική σε έκτακτες περιπτώσεις⁷⁸. Ωστόσο, ορθότερο είναι να γίνει δεκτό ότι η εν λόγω εντολή θα πρέπει να είναι πάντα γραπτή. Κι αυτό διότι, μία εκ των θεμελιωδών αρχών της Ποινικής Δίκης είναι η αρχή της αιτιολόγησης, που κατοχυρώνεται τόσο από το άρθ. 93 § 2 εδ. α΄ Συντ. όσο και από το άρθ. 139 ΚΠΔ. Το δεύτερο απαιτεί, μεταξύ άλλων, οι διατάξεις του εισαγγελέα να είναι ειδικώς και εμπειριστατικώς αιτιολογημένες. Δεδομένου λοιπόν ότι με την επιτήρηση των δημοσίων συναθροίσεων σκοπεύεται η συλλογή αποδεικτικών στοιχείων, που

⁷⁸ *Αρμαμέντος – Σωτηρόπουλος*, Προσωπικά Δεδομένα, Οι τροποποιήσεις του ν. 2472/1997 από τους ν. 3471/2006 και 3625/2007 Ερμηνεία κατ' άρθρο, 2008, σελ. 56.

δύνανται να χρησιμοποιηθούν σε μελλοντική ποινική δίκη, η αρχή της αιτιολόγησης αφορά και τις σχετικές εντολές του εισαγγελέα.

Εξάλλου, δικαιολογητική βάση της υποχρέωσης αιτιολόγησης αποτελεί η επιδίωξη αντιμετώπισης ενδεχόμενης αυθαιρεσίας των οργάνων απονομής της ποινικής δικαιοσύνης, που μειώνει την εμπιστοσύνη των πολιτών προς τη δικαιοσύνη⁷⁹ και την ασφάλεια του δικαίου, κίνδυνος που προφανώς ελλοχεύει και στη περίπτωση που ο εισαγγελέας παραγγέλλει την παρακολούθηση μίας διαδήλωσης.

Συνεπώς, κι εφόσον η παραγγελία του εισαγγελέα πρέπει σύμφωνα με την διάταξη του νόμου να προηγείται της λειτουργίας των συσκευών, αποκλεισμένης της μεταγενέστερης έγκρισής της από αυτόν, έπεται ότι η ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολόγηση θα πρέπει να προηγείται της λειτουργίας. Με άλλα λόγια, σε κάθε περίπτωση επιβάλλεται η εντολή του εισαγγελικού λειτουργού να είναι πάντοτε έγγραφη και να δίνεται, για τους λόγους που αναφέρθηκαν ανωτέρω, επαρκής δημοσιότητα σε αυτήν.

Η πρόβλεψη αυτή για εισαγγελική εντολή, περιελήφθη στο κείμενο του νόμου, προκειμένου να παρασχεθούν οι απαραίτητες εγγυήσεις για αντικειμενική και αποστασιοποιημένη εκτίμηση των πραγματικών κινδύνων που μπορούν να προκύψουν από μία δημόσια συνάθροιση. Προκειμένου να αξιολογήσουμε την αποτελεσματικότητα της ρύθμισης, θα πρέπει να συνυπολογίσουμε και την ιεραρχική εξάρτηση, που συνδέει τον εισαγγελέα με τους ανώτερούς του⁸⁰, η οποία τον υποχρεώνει να εκτελεί τις παραγγελίες των προϊσταμένων του. Δεδομένου λοιπόν ότι ο, ιεραρχικά ανώτερος, εισαγγελέας του Αρείου Πάγου καθορίζεται από το υπουργικό συμβούλιο⁸¹, είναι προφανής ο κίνδυνος επηρεασμού του αρμόδιου για την έκδοση της εν λόγω εντολής εισαγγελέα, από την εκάστοτε κυβέρνηση.

iv. Σοβαρός κίνδυνος για τη δημόσια τάξη κι ασφάλεια.

Σύμφωνα με τη διάταξη του νόμου, προκειμένου ο εισαγγελέας να παραγγείλει την λειτουργία των συσκευών καταγραφής εικόνας ή ήχου, θα πρέπει να *επίκειται σοβαρός κίνδυνος για τη δημόσια τάξη και ασφάλεια*. Με άλλα λόγια, θα πρέπει, αξιολογώντας τα στοιχεία που θα έχει εκ των προτέρων συλλέξει, να εκτιμήσει το κατά πόσο μία συνάθροιση μπορεί να εγκυμονεί τέτοιου είδους κινδύνους. Ο κίνδυνος θα πρέπει να είναι παρών, συγκεκριμένος, ουσιώδης, με

⁷⁹ Καρράς, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, 2007, σελ. 34 επ.

⁸⁰ Άρθ. 24 § 4 ν. 1756/1988.

⁸¹ Άρθ. 90 § 5 Συντ. 1975 – 1986 - 2001

χαρακτήρα επείγοντος, χαρακτηριζόμενος με την, με μαθηματική ακρίβεια, βεβαιότητα επέλευσης βλάβης⁸². Από τη διατύπωση της διάταξης προκύπτει με σαφήνεια ότι δεν αρκεί η πιθανολόγηση τέλεσης αξιόποινων πράξεων, προκειμένου να τεθούν σε λειτουργία οι συσκευές καταγραφής εικόνας ή ήχου, παρόλο που η απόδειξή τους συνιστά το σκοπό της επεξεργασίας.

Παρότι, με μία πρώτη ανάγνωση, το εδάφιο αυτό μπορεί να θεωρηθεί ότι θέτει τις απαραίτητες εγγυήσεις για λειτουργία των συστημάτων καταγραφής, σύμφωνα με τις αρχές της αναλογικότητας και αναγκαιότητας, μία προσεκτικότερη ανάγνωση οδηγεί σε διαφορετικό συμπέρασμα. Όπως άλλωστε έχει ήδη αναπτυχθεί, ο εισαγγελέας σε κάθε περίπτωση θα κρίνει από τα στοιχεία που θα του προσκομίσουν οι αστυνομικές αρχές ή κάθε τρίτος, που προβαίνει σε σχετική καταγγελία⁸³. Και είναι πραγματικά δύσκολο να σκεφτεί κανείς, με ποια στοιχεία θα απορρίψει ο εισαγγελέας το σχετικό αίτημα της Αστυνομίας. Γιατί ακόμα κι αν δεν έχει πεισθεί απόλυτα περί της ύπαρξης κινδύνου, δεν θα μπορεί να αμφισβητήσει την περί του αντιθέτου εκτίμηση, καθώς δεν διαθέτει και ούτε μπορεί να συλλέξει δικά του στοιχεία. Προχωρώντας ένα βήμα παραπέρα, έχουμε ευθεία παραβίαση του πνεύματος που απορρέει από την αρχή της ισότητας των όπλων, ως ειδικότερης έκφρασης της συνταγματικά κατοχυρωμένης αρχής της ισότητας⁸⁴, καθώς δεν δίδεται η δυνατότητα στους μετέχοντες ή στους διοργανωτές μίας συνάθροισης να εκφράσουν την άποψή τους, αναφορικά με την ύπαρξη κινδύνου αλλά και επειδή η σχετική διάταξη αυτή του εισαγγελέα δεν υπόκειται σε οποιοδήποτε ένδικο μέσο (βλ. πρκτ 5.3.).

Πέραν όμως τούτου, ανακύπτουν και ζητήματα πρακτικής φύσεως. Έτσι, φαίνεται παράδοξο το πώς μπορεί να θεμελιωθεί υποψία για κίνδυνο για τη δημόσια ασφάλεια πριν από μία συνάθροιση. Κάτι τέτοιο αφορά όμως εξαιρετικές περιπτώσεις, καθώς είναι σχεδόν απίθανο για τους συμμετέχοντες σε αυτήν, να δηλώσουν εκ των προτέρων την πρόθεσή τους να ενεργήσουν κατά τέτοιο τρόπο ώστε να προκαλέσουν τον κίνδυνο αυτό⁸⁵.

Όπως άλλωστε αναπτύχθηκε και πιο πάνω, όλες οι διατάξεις του εισαγγελέα πρέπει να είναι ειδικώς και εμπειριστατωμένως αιτιολογημένες. Κι αυτό, ανεξάρτητα από το αν κάτι τέτοιο απαιτείται ρητά ή όχι από το νόμο. Είναι λοιπόν, προφανές ότι καθίσταται σχεδόν αδύνατη η εκπλήρωση της υποχρέωσης αυτής του εισαγγελέα,

⁸² *Αρμαμέντος*. – *Σωτηρόπουλος*, ο.π.

⁸³ *Αρμαμέντος* – *Σωτηρόπουλος*, ο.π.

⁸⁴ Άρθ. 4 Συντ. 75/86/01· βλ. *Καρράς*, ο.π.

⁸⁵ Ένα εύστοχο παράδειγμα δίδεται από *Αρμαμέντο* – *Σωτηρόπουλο* (ο.π.), όπου έχουν προγραμματιστεί συναθροίσεις σε κοντινά σημεία αριστεριστών και ακροδεξιών. Ωστόσο, λύση σε αυτήν την περίπτωση θα μπορούσε, ενδεχομένως να δοθεί από το ίδιο το Σύνταγμα, καθώς στο άρθ. 11 § 2 εδ. β' προβλέπεται η δυνατότητα απαγόρευσης συνάθροισης με αιτιολογημένη απόφαση της αστυνομικής αρχής.

πριν από μία συνάθροιση, εφόσον σπάνια θα υπάρχουν ακλόνητα στοιχεία για την ύπαρξη κινδύνου για τη δημόσια ασφάλεια. Η άποψή μας αυτή ενισχύεται και από την απαίτηση του νόμου ο κίνδυνος, εκτός από «επικείμενος», να είναι και «σοβαρός».

Δεν θα πρέπει άλλωστε να ξεχνάμε, ότι κάθε δημόσια υπαίθρια συνάθροιση εμπριέχει, θεωρητικά τουλάχιστον, τη δυνατότητα εκδήλωσης κινδύνων, που να υπάγονται στην υπό κρίση διάταξη. Αυτός είναι και ο λόγος για τον οποίον υπάρχει και η σχετική διάταξη του άρθ. 11 § 2 Συντ., που δίνει τη δυνατότητα απαγόρευσης των σχετικών συναθροίσεων. Ωστόσο, είναι ελάχιστες οι περιπτώσεις που επαληθεύονται οι φόβοι για εκδήλωσή του, αποδεικνύοντας ότι η περί του αντιθέτου κρίση του εισαγγελέα μπορεί να είναι λανθασμένη. Με άλλα λόγια, υπάρχει η δυνατότητα, οι θεωρητικές υπόνοιες για εκδήλωση του κινδύνου να λειτουργήσουν ως πρόσχημα, προκειμένου να επιτηρούνται όλες ανεξαιρέτως οι δημόσιες συναθροίσεις. Προς αποφυγή αυτού του ανεπιεικούς για το δικαίωμα στο συνέρχεσθαι αποτελέσματος, βάσιμα υποστηρίζεται ότι δεν αρκεί ο «επικείμενος» κίνδυνος, που υποθετικά μπορεί να επέλθει. Αντίθετα, απαιτείται η ύπαρξη συγκεκριμένου και παρόντος κινδύνου, ο οποίος εκδηλώνεται με τη διάπραξη αυτόφωρων εγκλημάτων. Αλλά και σε αυτήν την περίπτωση, η σχετική εντολή του εισαγγελέα δεν θα μπορεί να έχει το, απαιτούμενο εκ του νόμου, επίπεδο αιτιολόγησης.

Νομίζω ότι η λύση στο ζήτημα θα δοθεί, στο πρακτικό επίπεδο, εις βάρος των εγγυήσεων του ποινικού δικονομικού δικαίου και του Συντάγματος. Δηλαδή, θα πρέπει να αναμένεται είτε η προφορική εντολή του εισαγγελέα, όταν σε μία συνάθροιση παρουσιαστούν οι, περιγραφόμενοι από το νόμο, κίνδυνοι, κατά παράβαση όμως της αρχής του άρθ. 139 ΚΠΔ, είτε η εκ των προτέρων έγγραφη εντολή του, που θα στηρίζεται όμως περισσότερο σε υποθέσεις, παρά σε απτές αποδείξεις.

ν. Ο Σκοπός της επεξεργασίας.

Όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, σκοπός της καταγραφής είναι μόνον η χρησιμοποίηση του υλικού που θα συλλεχθεί, για την απόδειξη τελέσεως των εγκλημάτων που αναφέρονται στον νόμο ήτοι, αυτών που τιμωρούνται ως κακουργήματα ή πλημμελήματα με δόλο.

Ένα ζήτημα που τίθεται, έχει να κάνει με τη δυνατότητα χρησιμοποίησης των συλλεχθέντων στοιχείων από τρίτους, φυσικά ή νομικά πρόσωπα, τα οποία υπέστησαν βλάβες κατά τη διάρκεια κι εξ αφορμής μίας συνάθροισης, δεδομένου ότι

από τη γραμματική διατύπωση του νόμου, δεν προκύπτει κάποια ξεκάθαρη απάντηση⁸⁶. Για παράδειγμα, θα μπορεί ο επιχειρηματίας, του οποίου το κατάστημα υπέστη φθορές ή έχασε πελατεία να λάβει αποσπάσματα από το υλικό που κατέγραψαν οι συσκευές και να το χρησιμοποιήσει ως αποδεικτικό στοιχείο ενώπιον των ποινικών δικαστηρίων ή για την απόδειξη περιεχομένου αγωγής, που ενδεχομένως θα ασκήσει κατά συμμετεχόντων στη συνάθροιση; Η ορθή απάντηση μπορεί να εξαχθεί από το πεδίο εφαρμογής, τόσο του τροποποιητικού ν. 3625/2007 όσο και της οδηγίας 95/46/EK. Ξεκινώντας από τη σκέψη ότι, παρεκκλίσεις από την οδηγία ειδικά, αλλά και από το κοινοτικό δίκαιο επιτρέπονται μόνο σε αρμοδιότητες του κράτους που εμπíπτουν στον τρίτο πυλώνα, μπορούμε να καταλήξουμε στο συμπέρασμα ότι η χρησιμοποίηση των προσωπικών δεδομένων αυτών από ιδιώτες, δεν επιτρέπεται. Κι αυτό γιατί στην περίπτωση αυτή, όπου δεν εξυπηρετείται ευθέως το δημόσιο συμφέρον, εφαρμόζονται κανονικά τόσο η οδηγία 95/46/EK, όσο και ο ν. 2472/1997. Ωστόσο, τα δεδομένα θα έχουν συλλεχθεί κατά παρέκκλιση των διατάξεών τους, που αφορούν τη νομιμότητα της συλλογής και επεξεργασίας τους, με αποτέλεσμα να μην μπορούν να χρησιμοποιηθούν για κανένα σκοπό, διαφορετικό από την αξιοποίησή τους από τις δικαστικές και εισαγγελικές αρχές.

Από την άλλη μεριά, υπάρχει πάντα η δυνατότητα επίκλησης τυχόν καταδικαστικής ποινικής απόφασης, στην οποία θα έχουν χρησιμοποιηθεί τα συλλεχθέντα δεδομένα ως αποδεικτικό υλικό, ενώπιον των πολιτικών δικαστηρίων, για τη θεμελίωση αγωγής με βάση τις διατάξεις των άρθρων 914 επ. ΑΚ περί αδικοπραξιών.

vi. Το μη χρησιμοποιηθέν υλικό.

Όπως αναφέρθηκε και πιο πάνω, το υλικό που δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί για το σκοπό που προβλέπεται από το νόμο, καταστρέφεται με πράξη του αρμόδιου εισαγγελέα. Σύμφωνα με τη συζήτηση, που προηγήθηκε στη Βουλή, η ρύθμιση αυτή προστέθηκε, προκειμένου να πεισθούν οι πολίτες ότι δεν συντρέχει ανησυχία για ενδεχόμενο «φακελώματος». Ωστόσο, η παράλειψη θέσπισης ειδικότερων ρυθμίσεων και προϋποθέσεων για την καταστροφή των πληροφοριών αυτών, κάθε άλλο παρά καθησυχαστική είναι. Θα κρινόταν δηλαδή σκόπιμη η αναφορά ενός μέγιστου χρονικού ορίου μέσα στο οποίο θα μπορούν να διατηρούνται οι πληροφορίες και που, βάσει των αρχών της αναλογικότητας και της αναγκαιότητας,

⁸⁶ Σκοπός [...] είναι μόνον η χρησιμοποίηση του [...] υλικού ως αποδεικτικού στοιχείου ενώπιον οποιαδήποτε ανακριτικής, εισαγγελικής αρχής και δικαστηρίου.

δεν θα έπρεπε να είναι μεγαλύτερο από αυτό που καθορίζει με τις οδηγίες της η ΑΠΔΠΧ.

vii. Η αρχή της αναλογικότητας.

Η εκτόπιση του ν. 2472/1997 από την καταγραφή των διαδηλώσεων δεν συνεπάγεται και τη μη εφαρμογή της αρχής της αναλογικότητας. Όπως προαναφέρθηκε, η προστασία των προσωπικών δεδομένων κατοχυρώνεται και συνταγματικά συνεπώς, κάθε εξαίρεση, που προβλέπεται από νόμο θα πρέπει να πληροί τις εγγυήσεις που θέτει το άρθ. 25 Συντ. Σύμφωνα με αυτό, οι κάθε είδους περιορισμοί, που μπορούν κατά το Σύνταγμα να επιβληθούν στα δικαιώματα του ανθρώπου ως ατόμου και ως μέλους του κοινωνικού συνόλου, πρέπει να προβλέπονται είτε απευθείας από το Σύνταγμα είτε από νόμο, εφόσον υπάρχει επιφύλαξη υπέρ αυτού, και σε κάθε περίπτωση να σέβονται την αρχή της αναλογικότητας⁸⁷.

Τα ανωτέρω μεταφράζονται στη συγκεκριμένη περίπτωση, στην υποχρέωση που έχουν οι δημόσιες αρχές και συγκεκριμένα, ο εισαγγελικός λειτουργός να εφαρμόζει την αρχή της αναλογικότητας, τόσο όσον αφορά τη θέση σε λειτουργία των συσκευών καταγραφής αυτή καθαυτή, όσο και σε επιμέρους ζητήματα όπως π.χ. η έκταση και η φύση των προσωπικών δεδομένων που πρόκειται να συλλεχθούν.

Έτσι, θα πρέπει με μεγάλη προσοχή να γίνεται η επιλογή των συσκευών καταγραφής εικόνας ή ήχου, που θα χρησιμοποιούνται κάθε φορά, ανάλογα με τις απαιτήσεις των ειδικότερων συνθηκών κάθε συνάθροισης. Δεν θα είναι δυνατή για παράδειγμα, η καταγραφή της συνάθροισης με κρυφές κάμερες, κάτι που συνδέεται άμεσα και με την υποχρέωση δημοσιοποίησης της εισαγγελικής εντολής, που αναφέρθηκε πιο πάνω και η οποία ενέχει ρόλο προηγούμενης ενημέρωσης, κατ' ανάλογη εφαρμογή του άρθ. 11 ν. 2472/1997⁸⁸. Μάλιστα, θα ήταν ενδεχομένως συνταγματικά συνεπέστερο να μην τίθεται σε λειτουργία το σύστημα C4I, σε περίπτωση που βιαιοπραγίες ή άλλες αξιόποινες πράξεις διενεργούνται από μεμονωμένα άτομα που, είτε παρείσφρησαν στη συνάθροιση, είτε συμμετείχαν εξ αρχής σε αυτήν και τα οποία μπορούν, με την έγκαιρη παρέμβαση των αστυνομικών δυνάμεων να απομακρυνθούν από το χώρο της συνάθροισης.

Με το ίδιο σκεπτικό, τα δεδομένα που συλλέγονται, θα πρέπει να είναι συναφή και πρόσφορα και όχι περισσότερα από αυτά που απαιτούνται για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού. Με άλλα λόγια, δεν θα πρέπει να γίνεται τέτοιου

⁸⁷ Άρθ. 25 § 1 εδάφιο τελευταίο Συντ. 75/86/01.

⁸⁸ *Αρμαμέντος-Σωτηρόπουλος* (ο.π.), σελ. 59.

είδους έρευνα, που να αποκαλύπτει λεπτομέρειες της ζωής και δράσης κάποιου ατόμου, εφόσον κάτι τέτοιο δεν εξυπηρετεί την αποδεικτική διαδικασία ενώπιον των ποινικών δικαστηρίων και λοιπών αρμόδιων αρχών.

β. Η κατά παράβαση των ανωτέρω προϋποθέσεων συλλογή στοιχείων.

Ένα σημείο που θα πρέπει ειδικότερα να εξεταστεί, αφορά την εφαρμογή ή μη του ν. 2472/1997 στις περιπτώσεις που, ενώ δεν συντρέχει κάποια εκ των ανωτέρω προϋποθέσεις για την κατ' εξαίρεση λειτουργία των καμερών, αυτές τελικά χρησιμοποιούνται για την επιτήρηση μίας δημόσιας συνάθροισης. Με άλλες λέξεις, το ερώτημα που τίθεται είναι, εάν οι προϋποθέσεις που προβλέπονται για τη λειτουργία του C4I συνιστούν ταυτόχρονα και προϋποθέσεις για την μη εφαρμογή του ν. 2472/1997 ή εάν η τροποποίηση έθεσε εκποδών το νόμο αυτό, σε κάθε περίπτωση δημόσιας συνάθροισης. Το ερώτημα αυτό, πέρα από τη θεωρητική, έχει μεγάλη πρακτική σημασία, όπως θα αναλυθεί και κατωτέρω, για τις περιπτώσεις που επιτηρούνται συναθροίσεις, χωρίς να πληρούνται οι προϋποθέσεις του ν. 2472/1997.

Θεωρώ ότι από τη διατύπωση του νόμου προκύπτουν το εξής, ότι το άρθ. 3 § 2 περ. β' ν. 2472/1997 προβλέπει μία γενική εξαίρεση της οποίας προϋπόθεση είναι η άσκηση εκ μέρους των δικαστικών και εισαγγελικών αρχών των αρμοδιοτήτων τους, προς το σκοπό της εξιχνίασης εγκλημάτων που τιμωρούνται ως κακουργήματα ή πλημμελήματα με δόλο. Προς το σκοπό αυτό, ήτοι την εξιχνίαση των εγκλημάτων, κατατείνει η χρησιμοποίηση των καμερών η οποία, προκειμένου να είναι νομότυπη, θα πρέπει να πληρούνται σωρευτικά οι ειδικότερες προϋποθέσεις, δηλαδή της ύπαρξης κινδύνου για τη δημόσια ασφάλεια και τάξη και της εντολής του εισαγγελέα.

Συνεπώς, προϋπόθεση για τη μη εφαρμογή του ν. 2472/1997, σύμφωνα με τη γενική εξαίρεση του άρθ. 3 § 2 περ. β', ακόμα και στις περιπτώσεις που επιτηρούνται δημόσιες συναθροίσεις, παραμένει η εξυπηρέτηση του έργου της ποινικής δικαιοσύνης. Ωστόσο, η συνδρομή ή μη των ειδικότερων προϋποθέσεων για τη νομότυπη λειτουργία των καμερών, επενεργεί επίσης στην εφαρμογή του ν. 2472/1997. Για να γίνει πιο κατανοητό, θα πρέπει να κάνουμε μία διάκριση:

ι. Απουσία κινδύνου για τη δημόσια τάξη και ασφάλεια.

Αν υποθέσουμε ότι σε κάποια περίπτωση, και ενώ δεν διαφαίνεται κάποιος κίνδυνος για τη δημόσια τάξη και ασφάλεια, από την τέλεση κάποιας δημόσιας συνάθροισης, ο εισαγγελέας εντέλλεται τη λειτουργία των καμερών του C4I. Στην περίπτωση αυτή, παρότι η καταγραφή δεν είναι νόμιμη, παραμένουμε στο πεδίο της

εξαίρεσης του άρθ. 3 § 2 περ. β' ν.2472/1997, που εξαιρεί την επεξεργασία δεδομένων, όταν αυτή γίνεται από τις δικαστικές και εισαγγελικές αρχές για τη διακρίβωση ορισμένων εγκλημάτων από το νόμο αυτό. Συνεπώς, παρότι τα συλληθέντα αποδεικτικά μέσα δεν θα μπορούν να αξιοποιηθούν (βλ. πρκτ), ο ν. 2472/1997 δεν τυγχάνει εφαρμογής.

ii. Απουσία εισαγγελικής εντολής.

Διαφορετική όμως θα είναι η απάντησή μας αν, οι κάμερες καταγράφουν μία συνάθροιση, παρά την έλλειψη της τυπικής προϋπόθεσης της εισαγγελικής εντολής, κι αυτό ανεξαρτήτως του αν υπάρχει ή όχι κίνδυνος για τη δημόσια τάξη και ασφάλεια. Στην περίπτωση αυτή, δεν μπορούμε να μιλήσουμε για ενέργειες των δικαστικών και εισαγγελικών αρχών στα πλαίσια της απονομής της δικαιοσύνης ή για την εξυπηρέτηση των αναγκών της λειτουργίας τους, προκειμένου να εφαρμοστεί η εξαίρεση του άρθ. 3 § 2 περ. β' ν. 2472/1997. Με άλλα λόγια, η έλλειψη εντολής εκ μέρους του εκπροσώπου της εισαγγελικής αρχής, εκτός του ότι απαγορεύει την χρησιμοποίηση των καμερών, υποδηλώνει ταυτόχρονα και τη βούληση της ποινικής δικαιοσύνης να απέχει από την επεξεργασία των δεδομένων, που μπορούν να συλληθούν από μία συνάθροιση. Δεδομένου λοιπόν, ότι δεν υπάρχει κάποια γενική εξαίρεση από το ν. 2472/1997 χάριν της δημόσιας ασφάλειας κλπ, ο ν. 2472/1997 τυγχάνει κανονικά εφαρμογής.

Πολύ περισσότερο μάλιστα, εάν δεν υπάρχει ούτε κίνδυνος για τη δημόσια τάξη και ασφάλεια, καθώς στην περίπτωση αυτή δεν μπορεί να δικαιολογηθεί εξαίρεση από την οδ.95/46/ΕΚ και συνεπώς, από το ν. 2472/1997, οπότε αυτός εφαρμόζεται κανονικά. Η τύχη των συλληθέντων αποδεικτικών μέσων, εφόσον υπάρχουν, εξετάζεται αμέσως παρακάτω.

iii. Η δυνατότητα αξιοποίησης των συλληθέντων δεδομένων.

Ζήτημα τίθεται επίσης αναφορικά με την της αξιοποίηση των συλληθέντων από συσκευές καταγραφής ήχου ή εικόνας, προσωπικών δεδομένων, που ελήφθησαν από κάποια δημόσια συνάθροιση, χωρίς όμως να συντρέχουν οι προϋποθέσεις του κινδύνου για τη δημόσια τάξη και ασφάλεια και της εντολής του εισαγγελέα. Ο προβληματισμός περιστρέφεται γύρω από τη δυνατότητα επίκλησής των στοιχείων αυτών, κατά τη διάρκεια της ποινικής δίκης και τις σχετικές ενστάσεις, που θα μπορεί να προβάλει ο κατηγορούμενος. Και ναι μεν η απάντηση μπορεί να είναι σχετικά πιο ξεκάθαρη σε περίπτωση που οι συσκευές λειτούργησαν, άνευ της σχετικής εντολής του εισαγγελέα, δεν συμβαίνει το ίδιο όμως εάν δεν συνέτρεχε

κάποια από τις υπόλοιπες προϋποθέσεις του νόμου, όπως π.χ. ο «επικείμενος» και «σοβαρός» κίνδυνος για τη δημόσια τάξη και ασφάλεια. Μπορεί να θεωρηθεί ότι η – ενδεχομένως τυχαία- διάπραξη εγκλημάτων κατά τη διάρκεια μίας συνάθροισης, επαληθεύει τις υπόνοιες των αστυνομικών και εισαγγελικών αρχών για την ύπαρξη τέτοιου κινδύνου, νομιμοποιώντας έτσι εκ των υστέρων τη λειτουργία των συσκευών καταγραφής εικόνας ή ήχου; Για να δοθεί με ένα παράδειγμα ο προβληματισμός, ας σκεφτούμε μία καθ' όλα ήσυχη διαδήλωση, η οποία όμως επιτηρείται κατόπιν σχετικής εντολής του εισαγγελέα και στην οποία παρεισφρύνει μικρός αριθμός ατόμων, που επιθυμούν να δημιουργήσουν αναταραχή. Οι διαδηλωτές τους αντιλαμβάνονται και τους εξωθούν βιαίως, με αποτέλεσμα να προκληθούν εγκλήματα μεγάλης βαρύτητας. Θα μπορούσαν οι δικαστικές αρχές να χρησιμοποιήσουν το υλικό αυτό, ως αποδεικτικό στοιχείο, κατά την απονομή της ποινικής δικαιοσύνης;

Στην πρώτη περίπτωση, όπου οι συσκευές καταγράφουν τη συνάθροιση χωρίς σχετική εντολή του εισαγγελέα, λύση μπορεί να δοθεί από τις διατάξεις του Συντάγματος και των επίμαχων άρθρων του ν. 2472/1997. Σύμφωνα με το άρθρ. 19 § 3 Συντ., *«απαγορεύεται η χρήση αποδεικτικών μέσων που έχουν αποκτηθεί κατά παράβαση [...] των άρθρων [...] και 9^Α»*. Συμπεραίνουμε λοιπόν, ότι κάθε αποδεικτικό μέσο, που έχει αποκτηθεί κατά παράβαση, όχι μόνον του άρθρ. 9^Α αλλά και του εκτελεστικού αυτού ν. 2472/1997, δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί. Άλλωστε, είναι το ίδιο το κείμενο του άρθρ. 3 § 2 περ. β' υποπαρ. 4 ν. 2472/1997, το οποίο αναφέρει ως προϋπόθεση, για τη λειτουργία των συσκευών καταγραφής εικόνας ή ήχου, την ύπαρξη σχετικής εισαγγελικής εντολής. Συμπερασματικά, φρονώ ότι στις περιπτώσεις αυτές, το συλλεχθέν υλικό δεν θα μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως αποδεικτικό στοιχείο ούτε στην ποινική αλλά ούτε και στην πολιτική δίκη⁸⁹.

Στην δεύτερη περίπτωση τα πράγματα δεν είναι τόσο απλά. Κι αυτό διότι από τη μία έχουμε τις προϋποθέσεις που τάσσει ο νόμος, και από την άλλη την τέλεση εγκλημάτων με ιδιαίτερη απαξία, τα οποία μπορούν να αποδειχθούν μόνο από το υλικό που έχει συλλεχθεί από τις συσκευές καταγραφής εικόνας ή ήχου. Υπάρχει δηλαδή το ενδεχόμενο να προκληθούν επεισόδια και αξιόποινες πράξεις, που διώκονται ως πλημμελήματα ή κακουργήματα σε μία δημόσια συνάθροιση, τα οποία να έχουν καταγραφεί από τις κάμερες του συστήματος C41, κατόπιν εντολής εισαγγελέως η οποία εξεδόθη χωρίς να υπάρχουν υπόνοιες για κίνδυνο της δημόσιας τάξης και ασφάλεια.

⁸⁹ Προβληματική αναπτύσσεται γύρω από τη δυνατότητα εφαρμογής του άρθρου 177 § 2 ΚΠΔ, καθώς στις περιπτώσεις αυτές τα αποδεικτικά μέσα δεν έχουν αποκτηθεί με «αξιόποινες» πράξεις. Υποστηρίζεται η άποψη ότι αρκεί η πράξη να είναι αντίθετη σε νόμο ακόμα κι αν δεν πληροί την υπόσταση κάποιου εγκλήματος του ποινικού δικαίου (Βλ. Καρράς, ο.π σελ. 748 επ.).

Θα μπορούσε να υποστηριχθεί, ότι στην περίπτωση αυτή, η τέλεση των αξιόποινων πράξεων νομιμοποιεί, έστω και αναδρομικά, την εντολή του εισαγγελέα και σε κάθε περίπτωση θα πρέπει να παρέχεται στο Δικαστή η ευχέρεια, σταθμίζοντας τα συγκρουόμενα συμφέροντα να προβαίνει σε μία *ad hoc* εκτίμηση περί του επιτρεπτού ή μη της χρησιμοποίησης των μέσων αυτών⁹⁰. Νομίζω ότι είναι ορθότερο να μην λαμβάνονται υπόψη τα μέσα αυτά από το δικαστή, ακόμα και σε αυτήν την περίπτωση. Κι αυτό διότι ο αναθεωρητικός νομοθέτης, όταν προσέθετε την τελευταία παράγραφο στο άρθ. 19 Συντ. κατά την τελευταία αναθεώρηση, η οποία απαγορεύει τη χρήση των αποδεικτικών μέσων, που έχουν αποκτηθεί κατά παράβαση του άρθ. 9^A Συντ, γνώριζε το δίχως άλλο, ότι υπήρχε το ενδεχόμενο τα αποδεικτικά μέσα αυτά να αποδεικνύουν την τέλεση σοβαρών εγκλημάτων. Με άλλα λόγια, θεωρώ ότι ο συνταγματικός νομοθέτης προέβη από μόνος του σε στάθμιση των «αλληλοσυγκρουόμενων συμφερόντων» και έδωσε συνειδητά το προβάδισμα στην προστασία των προσωπικών δεδομένων. Συνεπώς, κανένα περιθώριο στάθμισης δεν απομένει για το δικαστή, ο οποίος θα είναι υποχρεωμένος να μην λάβει υπόψη του τα υπό κρίση αποδεικτικά στοιχεία τόσο στην ποινική, όσο και στην πολιτική δίκη⁹¹.

Δεν θα πρέπει να μας διαφεύγει άλλωστε, ότι η απόδειξη των εγκλημάτων συνιστά το σκοπό της επεξεργασίας και όχι προϋπόθεση για τη νομιμότητα της λειτουργίας των συσκευών καταγραφής εικόνας ή ήχου.

Μία τελευταία σκέψη αφορά τη δυνατότητα μαρτυρίας των χειριστών του συστήματος C4I, για όσα αυτοί είδαν μέσα από τις οθόνες αυτού, κατά τη διάρκεια κάποιας συνάθροισης. Θεωρώ ότι στη διατύπωση του άρθ. 19 Συντ. «*αποδεικτικά μέσα που έχουν αποκτηθεί κατά παράβαση [...] των άρθρων 9 και 9^A*» μπορεί να ενταχθούν και οι εν λόγω μαρτυρίες, καθώς οι μάρτυρες έμαθαν ό,τι έμαθαν με τρόπο παράνομο, καταστρατηγώντας τις εν λόγω συνταγματικές διατάξεις. Διαφορετική άποψη, φρονώ ότι θα άνοιγε το δρόμο για ευρείες παραβιάσεις του άρθ. 19 Συντ. Δεν θα πρέπει τέλος, να μας διαφεύγει ότι σύμφωνα με το άρθ. 224 ΚΠΔ, ο μάρτυρας είναι υποχρεωμένος να αποκαλύπτει πώς έμαθε όσα καταθέτει. Αν μάλιστα δεν εκπληρώνει την υποχρέωσή του αυτή, η κατάθεσή του δεν λαμβάνεται υπόψη. Είναι προφανές ότι η διάταξη αυτή περιελήφθη, προκειμένου να μπορεί να ελέγχεται η αξιοπιστία του μάρτυρα αλλά και το επιτρεπτό της χρησιμοποίησής του ως αποδεικτικού στοιχείου. Συνεπώς, νομίζω ότι η μαρτυρία των προσώπων αυτών δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως αποδεικτικό μέσο.

⁹⁰ Πρόκειται για την αρχή της «στάθμισης» (βλ. Καρράς, ο.π., σελ. 742)

⁹¹ ΟΛΑΠ 1/01 ΕλΔ 42/374, Καρράς, ο.π.

γ. Η αποδεικτική αξία των συλλεχθέντων στοιχείων.

Η χρησιμοποίηση των καταγεγραμμένων από τις συσκευές επιτήρησης, εικόνων ή ήχων εδράζεται στις αρχές της αναζήτησης της ουσιαστικής αλήθειας και της ενδεικτικής απαρίθμησης των αποδεικτικών μέσων⁹², που διέπουν το Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, κατ' εφαρμογή της οποίας, κατά την ποινική διαδικασία, είναι η δυνατή η χρησιμοποίηση οποιουδήποτε αποδεικτικού μέσου. Όπως αναφέρεται μάλιστα και στη γνωμοδότηση 14/07 του Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου και γίνεται δεκτό και από μέρος της θεωρίας⁹³, *η χρήση από τις δικαστικές αρχές των άνω αποδεικτικών μέσων, τα οποία είναι «βουβοί» μάρτυρες και υποκαθιστούν απλώς τους μάρτυρες αστυνομικούς, που θα εκκαλούντο να εξεταστούν, καλύπτει συγχρόνως και τις όποιες αδυναμίες των τελευταίων, λόγω του πεπερασμένου της ανθρώπινης φύσης.*

Ως προς την άποψη αυτή, μπορούν να διατυπωθούν οι εξής επιφυλάξεις. Η πρώτη είναι ότι η ουσιαστική αλήθεια δεν αναζητείται με οποιοδήποτε κόστος και σε κάθε περίπτωση υπόκειται στους περιορισμούς που θέτει το ίδιο το Σύνταγμα. Η δεύτερη είναι ότι ο ν. 3625/2007 ουδέν αναφέρει σχετικά με την γνησιότητα των καταγεγραμμένων εικόνων ή ήχων. Κανείς δεν μπορεί να αμφισβητήσει ότι το ίδιο και το αυτό γεγονός μπορεί, ιδωμένο από άλλη οπτική γωνία ή σε συνάρτηση με άλλα γεγονότα, να οδηγήσει σε διαφορετικά συμπεράσματα⁹⁴. Έτσι, αν π.χ. η κάμερα εστιάσει σε ένα συγκεκριμένο σημείο, μπορεί ο αμυνόμενος να φανεί ως επιτιθέμενος. Επιπλέον, όπως αναφέρθηκε και στη συζήτηση που προηγήθηκε στη βουλή πριν την ψήφιση του ν. 3625/2007, η τεχνολογία παρέχει τις δυνατότητες, ακόμα και κάποιος αρχάριος στο χειρισμό ηλεκτρονικού υπολογιστή, να μπορεί να παραποιεί εικόνες ή σκηνές κάποιου βίντεο⁹⁵.

Η δε έννοια του «πεπερασμένου της ανθρώπινης φύσης», χρησιμοποιείται εν προκειμένω, καθώς πολλές φορές έχει συμβεί στο παρελθόν, αστυνομικοί που συλλαμβάνουν άτομα που συμμετείχαν σε διαδηλώσεις, να προσέρχονται ενώπιον της έδρας του ποινικού δικαστηρίου και να μην μπορούν να μαρτυρήσουν τίποτα το σχετικό με την τέλεση αξιόποινων πράξεων εκ μέρους των διαδηλωτών.

⁹² Άρθ. 179 ΚΠΔ

⁹³ Παπαϊωάννου, Η ηλεκτρονική επιτήρηση των δημοσίων συναθροίσεων και συγκεντρώσεων από τις αστυνομικές αρχές, ΕφημΔΔ 6/2007.734

⁹⁴ Άλλωστε σε αυτό βασίζεται και η σκηνοθεσία ως τέχνη.

⁹⁵ Βλ. σχετικά ομιλία της Βουλευτού Λιάνας Κανέλλη, Πρακτικά Βουλής, Η' αναθεωρητική βουλή, ΙΒ' περίοδος, σύνοδος Α', συνεδρίαση ΝΒ', σελ 2539: «Θέλω να δω την ημέρα που θα κυκλοφορείτε σε παράνομη διαδήλωση με κουκούλα που θα αφαιρείται στο "You Tube" και θα είναι η φάτσα σας και δεν θα μπορείτε ούτε εσείς, ούτε κανένας άλλος να ισχυριστεί ότι δεν είναι τεχνικά επαρκές το υλικό».

Ενόψει των ανωτέρω, θεωρώ ότι η χρήση ως αποδεικτικού μέσου των καταγεγραμμένων εικόνων ή ήχων είναι ιδιαίτερα επισφαλής –αν όχι επικίνδυνη για την απονομή της δικαιοσύνης και σε κάθε περίπτωση θα πρέπει να εκτιμώνται ελεύθερα και με ιδιαίτερη επιφύλαξη από τον δικαστή, όπως άλλωστε προβλέπει και ο ΚΠΔ.

δ. Συνταγματικότητα των διατάξεων.

ι. Το απαραβίαστο του πυρήνα του ατομικού δικαιώματος.

Η συνταγματική προστασία των προσωπικών δεδομένων, όπως καθιερώθηκε στην τελευταία αναθεώρηση του Συντάγματος το 2001, επιβάλλει τον σχετικό έλεγχο των, περιοριστικών της προστασίας αυτής, διατάξεων.

Ένα πρώτο σημείο στο οποίο θα πρέπει να σταθούμε, είναι το απαραβίαστο του πυρήνα του ατομικού δικαιώματος. Σύμφωνα με όσα υποστηρίζονται τόσο στη θεωρία αλλά και τη νομολογία, ο νομοθέτης δεν δύναται να προβαίνει σε οποιονδήποτε περιορισμό των δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται συνταγματικά. Ακόμα και στις περιπτώσεις που το Σύνταγμα δεν καθορίζει τα όρια των περιορισμών, αυτοί δεν επιτρέπεται να θίγουν τον πυρήνα του⁹⁶. Η μόνη εξαίρεση που γίνεται δεκτή από τον παραπάνω κανόνα, αφορά τις περιπτώσεις που το ίδιο το Σύνταγμα επιτρέπει την ύπαρξη θεσμών ή νόμων, που να προσβάλλουν τον πυρήνα συγκεκριμένου δικαιώματος⁹⁷. Το απαραβίαστο του πυρήνα των ατομικών δικαιωμάτων, προβλέπεται από το Σύνταγμα σε ορισμένες μόνο περιπτώσεις⁹⁸, χωρίς όμως να καθιερώνεται ρητά ως γενικός κανόνας. Γίνεται όμως δεκτό, ότι η προστασία της αξίας του ανθρώπου, που κατοχυρώνεται στη μη αναθεωρήσιμη διάταξη του άρθ. 2 § 1 Συντ., δεν κατοχυρώνει κάποιο ειδικό ατομικό δικαίωμα, αλλά αποτελεί θεμελιώδη διακήρυξη της προστασίας της ανθρώπινης προσωπικότητας. Από αυτήν προκύπτει ότι κανένας περιορισμός δεν μπορεί να φτάνει στην προσβολή της ανθρώπινης αξίας, που στην πράξη ταυτίζεται με την απόλυτη προστασία του πυρήνα των ατομικών δικαιωμάτων⁹⁹.

⁹⁶ Ενδεικτικά *Δαγτόγλου*, Ατομικά Δικαιώματα - α' τόμος, 2005, σελ. 300 επ, *Χρυσόγονος*, Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, 2002, σελ. 95, ΟΛΑΠ 926/1979 ΝοΒ 1980.270 όπου αναφέρεται, μεταξύ άλλων πως από τους τιθέμενους περιορισμούς δεν επιτρέπεται να «*ανατρέπεται εν τη ουσία το ατομικόν δικαίωμα*», ΑΠ 118/2000 ΕΛΔ 2000.979, όπου γίνεται ρητή αναφορά στον «*πυρήνα του δικαιώματος*»

⁹⁷ *Χρυσόγονος*, ο.π, σελ 98.

⁹⁸ Π.χ. άρθ. 23 § 2 εδάφιο τελευταίο, όπου ρητά προβλέπεται ότι, οι περιορισμοί δια νόμου του δικαιώματος της απεργίας των υπαλλήλων της τοπικής αυτοδιοίκησης και των επιχειρήσεων κοινής ωφέλειας, «*δεν μπορούν να φθάνουν έως [...] την παρεμπόδιση της νόμιμης άσκησης του*».

⁹⁹ *Δαγτόγλου*, ο.π, σελ. 208.

Στον τομέα των προσωπικών δεδομένων, ορθά υποστηρίζεται, ότι στον πυρήνα του άρθ. 9^Α βρίσκονται τα ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα, καθώς δεν νοείται προστασία δεδομένων, χωρίς αυξημένη προστασία των ευαίσθητων δεδομένων¹⁰⁰. Ως τέτοια θεωρούνται, κατά τον ορισμό που δίνει το άρθ. 2 περ. β' ν. 2472/1997, τα δεδομένα που αφορούν τη φυλετική ή εθνική προέλευση, τα πολιτικά φρονήματα, τις θρησκευτικές ή φιλοσοφικές πεποιθήσεις, τη συμμετοχή σε συνδικαλιστική οργάνωση καθώς και τα σχετικά με ποινικές διώξεις ή καταδίκες, καθώς και τη συμμετοχή σε συναφείς με τα ανωτέρω ενώσεις προσώπων. Η κατηγορία αυτή των προσωπικών δεδομένων αποτελεί τον πυρήνα της ιδιωτικότητας και συνεπώς, η προστασία τους συνιστά πρόκριμα για την ανεμπόδιστη άσκηση άλλων, κατοχυρωμένων από το Σύνταγμα, δικαιωμάτων, όπως της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας¹⁰¹, της ελεύθερης συμμετοχής στην κοινωνική και οικονομική ζωή της χώρας. κλπ Η προστασία λοιπόν, από τη συλλογή και επεξεργασία των πληροφοριών αυτών ενισχύει την ελευθερία της πολιτικής και κοινωνικής δράσης των πολιτών, διασφαλίζοντας την πολιτική ιδιωτικότητά τους, η οποία δεν εξαντλείται μόνον στην αρχή της μυστικότητας της ψήφου¹⁰². Κατ' ακολουθίαν, κάθε περιοριστική της ήδη «κεκτημένης» προστασίας τους, διάταξη δεν μπορεί να φτάνει μέχρι το σημείο, να μένουν τα ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα χωρίς προστασία. Με άλλα λόγια, για τα ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα, παραμένει σε πλήρη ισχύ η διάταξη του άρθ. 9^Α Συντ. που, αφενός μεν παραπέμπει στο ν. 2472/1997, αφετέρου δε καθιστά αρμόδια για την προστασία τους την ΑΠΔΠΧ.

Το πρόβλημα που δημιουργείται εν προκειμένω, από την τροποποίηση που εισήγαγε ο ν. 3625/2007 είναι προφανές, καθώς με τη λειτουργία συσκευών καταγραφής εικόνας ή ήχου κατά τη διάρκεια δημόσιων συναθροίσεων, συλλέγονται αναπόφευκτα εικόνες, ήτοι δεδομένα που αφορούν και αποκαλύπτουν τα πολιτικά φρονήματα των συμμετεχόντων, ενδεχομένως τις φιλοσοφικές τους πεποιθήσεις, τη συμμετοχή τους σε συνδικαλιστικές οργανώσεις ή τη συμμετοχή τους σε άλλη ένωση προσώπων που αφορά τα ανωτέρω, δηλαδή σε ένα πολιτικό κόμμα. Άλλωστε, σύμφωνα με το άρθ. 7 § 1ν. 2472/1997, η συλλογή και επεξεργασία ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων, είναι καταρχήν απαγορευμένη, με τις εξαιρέσεις που προβλέπονται από τον ίδιο το ν. 2472/1997 και σε κάθε περίπτωση απαιτεί προηγούμενη άδεια από την ΑΠΔΠΧ.

¹⁰⁰ Σωτηρόπουλος, Η Συνταγματική προστασία των προσωπικών δεδομένων, 2006, σελ. 118 επ, Αλεξανδροπούλου – Αιγυπιάδου, Προσωπικά Δεδομένα, 2007, σελ. 34, Ανθόπουλος, Το δικαίωμα στη δημόσια ανωνυμία. Προστασία προσωπικών δεδομένων, ελευθερία του συνέρχεσθαι και ηλεκτρονικός έλεγχος των δημόσιων υπαίθριων συναθροίσεων, ΕφημΔΔ 2007.722.

¹⁰¹ Άρθ. 5§ 1 Συντ. 75/86/01

¹⁰² Ανθόπουλος, ο.π.

Εν όψει των ανωτέρω, οι τροποποιήσεις, που εισήγαγε ο ν. 3625/2007, αντίκεινται στο Σύνταγμα και ειδικότερα, στο άρθ. 9^Α, που αφορά την προστασία των προσωπικών δεδομένων.

ii. Η απουσία ειδικού εκτελεστικού νόμου του άρθ. 9^Α Συντ.

Προβληματισμός έχει αναπτυχθεί και γύρω από το ζήτημα αυτής καθαυτής της εγκατάστασης και εφαρμογής ενός εκτεταμένου συστήματος προληπτικής, μόνιμης και συστηματικής επιτήρησης δημόσιων χώρων, όπως είναι το C4I. Σύμφωνα με άποψη που έχει διατυπωθεί¹⁰³, η εναρμόνιση μίας τέτοιας εγκατάστασης με το Σύνταγμα, απαιτεί την ύπαρξη ειδικού εκτελεστικού νόμου του άρθ. 9^Α, που να ρυθμίζει ειδικά τις εγγυήσεις, όρους και προϋποθέσεις του περιορισμού του δικαιώματος του πληροφοριακού αυτοκαθορισμού. Τον ρόλο του νόμου αυτού δεν μπορεί να παίξει ο ν. 2472/1997, καθώς δεν πληροί το κριτήριο της ειδικότητας, που απαιτείται από το Σύνταγμα και τη νομολογία του ΕΔΑΔ. Οι νέες διατάξεις, που εισήχθησαν με το ν. 3625/2007, πέραν του ότι εξαιρούν κατά τρόπο αντισυνταγματικό από το πεδίο εφαρμογής του ν. 2472/1997 τη συλλογή δεδομένων στις περιπτώσεις, που αναλύθηκαν πιο πάνω, δεν πληρούν τις προϋποθέσεις για να επιτρέψουν την εγκατάσταση ενός πανοπτικού συστήματος εποπτείας δημόσιου χώρου. Τούτο δε, επειδή η απαγόρευση ύπαρξης τέτοιου είδους συστημάτων, δεν προκύπτει από το ν. 2472/1997, αλλά από τις συνταγματικές διατάξεις των άρθρων 9, 9^Α, και 8 § 1.

Προκειμένου δηλαδή να καμφθεί η απαγόρευση αυτή, δεν αρκεί απλά η εξαίρεση από το πεδίο εφαρμογής του ν. 2472/1997, αλλά η ύπαρξη ειδικού νομοθετήματος, που θα ανταποκρίνεται στο βαθμό ειδικότητας και σαφήνειας, που απαιτείται από το άρθ. 9^Α Συντ.

iii. Το δικαίωμα στο συνέρχασθαι.

Βεβαίως, η ρύθμιση αυτή του νόμου δεν μπορεί να κριθεί, όσον αφορά τη συνταγματικότητά της, μόνον σε σχέση με τη διάταξη του άρθ. 9^Α Συντ. αλλά και με αυτήν του άρθ. 11, που κατοχυρώνει το δικαίωμα στο συνέρχασθαι.

Όπως έχει ήδη αναφερθεί στη θεωρία, οι συμμετέχοντες στις δημόσιες συναθροίσεις, οι οποίες δεν έχουν απαγορευθεί κατ' εφαρμογή του άρθ. 11 § 2 Συντ., έχουν δικαίωμα να μην καθίστανται μαζικά αναγνωρίσιμοι μέσω της χρήσης

¹⁰³ Κατρούγκαλος, Οι κάμερες παρακολούθησης, το λυκόφως των ανεξάρτητων αρχών και η δοκιμασία του Κράτους Δικαίου, ΕφημΔΔ 2007.757 επ.

συσκευών επιτήρησης, που μπορούν να καταγράψουν την εικόνα τους¹⁰⁴. Γίνεται μάλιστα λόγος για «δικαίωμα δημόσιας ανωνυμίας» που προφυλάσσει τους συμμετέχοντες από δυσμενείς διακρίσεις εις βάρος τους, λόγω των πολιτικών ή άλλων πεποιθήσεών τους, εκ μέρους της δημόσιας εξουσίας. Θεωρούμε ότι, η ανωνυμία συνιστά την πεμπτούσια του δικαιώματος συναθροίσεως. Άλλωστε, το δικαίωμα του άρθ. 11 Συντ. συνδέεται στενά με την ελευθερία της έκφρασης και την συμπληρώνει¹⁰⁵. Διαφοροποιητικά στοιχεία μεταξύ των δύο δικαιωμάτων είναι αφενός η δυναμική που εμπερικλείει η μαζική προώθηση συνθημάτων και αιτημάτων σε αντίθεση με τη στατικότητα της έκφρασης ενός μεμονωμένου ανθρώπου, αφετέρου δε η συνύπαρξη της δυνατότητας έκφρασης με την ανωνυμία, που εξασφαλίζεται από τη μαζικότητα των συναθροίσεων.

Συνεπώς, η λειτουργία συσκευών καταγραφής εικόνας ή ήχου κατά τη διάρκεια συναθροίσεων, πολλώ δε μάλλον όταν αυτές είναι «ήσυχες» και χωρίς όπλα, τις αποστεώνει, αφυδατώνοντας έτσι, το δικαίωμα του συνέρχεσθαι. Κι αυτό, διότι στην ουσία ο κάθε πολίτης, θέλοντας να επιδείξει μία καθώς πρέπει και σύννομη συμπεριφορά, θα είναι πολύ πιο διστακτικός στην ενίσχυση μίας συνάθροισης, με άλλα λόγια, θα του αφαιρείται το σχετικό δικαίωμα. Καταλήγοντας, βασίμως μπορεί να υποστηριχθεί ότι η συμβατότητα της υπό κρίση διάταξης με το άρθ. 11 Συντ. είναι αμφισβητούμενη.

iv. Η αφαίρεση αρμοδιοτήτων της ΑΠΔΠΧ.

Τέλος, θα πρέπει να αναφερθούμε και στο δεύτερο εδάφιο της ρύθμισης, το οποίο εξαιρεί την καταγραφή των δημόσιων συναθροίσεων από την αρμοδιότητα της ΑΠΔΠΧ, η οποία είναι παντελώς αντίθετη με τη διάταξη του άρθ. 9^Α § 2 Συντ. Και είναι τουλάχιστον παράδοξο το να αφαιρείται ύλη από μία διοικητική αρχή και την εν γένει διοικητική δικαιοσύνη και να ανατίθεται στον εισαγγελέα, πολύ περισσότερο όταν οι αρμοδιότητες της πρώτης καθορίζονται ευθέως από το Σύνταγμα. Είναι άλλο το θέμα, αν υπό προϋποθέσεις θα μπορούσε να επιτραπεί η επεξεργασία των δεδομένων, χωρίς άδεια της ΑΠΔΠΧ, καθώς στην περίπτωση αυτή θα ίσχυαν όλες οι υπόλοιπες εγγυήσεις του ν. 2472/1997 αλλά και η ΑΠΔΠΧ θα διατηρούσε στην αρμοδιότητά της τον έλεγχο για την τήρηση των προϋποθέσεων νομιμότητας. Για το λόγο αυτό, και η εν λόγω διάταξη είναι αντίθετη, όχι μόνο προς το άρθ. 9^Α § 2 αλλά και στα άρθρα 94 και 95 § 1 του Συντάγματος, καθώς αφαιρεί ύλη διοικητικής φύσης, από τη δικαιοδοσία των διοικητικών δικαστηρίων και του Συμβουλίου της

¹⁰⁴ Ανθόπουλος, ο.π.

¹⁰⁵ Άρθ. 14 § 1 Συντ. 75/86/01, Χρυσόγονος, ο.π., σελ. 446.

Επικρατείας. Πέραν τούτων όμως, η εν λόγω ρύθμιση έρχεται σε αντίθεση και με το άρθρ. 8 ΕΣΔΑ, καθώς υπερβαίνει το μέτρο της αναγκαιότητας όσον αφορά τους περιορισμούς στο δικαίωμα της ιδιωτικής ζωής, εφόσον οι σχετικές εντολές του εισαγγελέα δεν υπόκεινται, όπως αναφέρθηκε και πιο πάνω, σε οποιοδήποτε ένδικο μέσο¹⁰⁶.

5. Δυνατότητες προστασίας των υποκειμένων των δεδομένων.

Κατόπιν της αναλύσεως που προηγήθηκε, ιδιαίτερη σημασία έχει η εξεύρεση εκείνων των νομικών εργαλείων, που μπορούν να προστατεύσουν τα υποκείμενα των δεδομένων από την, ευρείας έκτασης, παρέμβαση της κρατικής εξουσίας στην ιδιωτική τους σφαίρα.

5.1. Ο ν. 2472/1997.

Όπως αναφέρθηκε εκτενώς πιο πάνω, σε όλες τις περιπτώσεις λειτουργίας του C4I, πλην της παρακολούθησης των συναθροίσεων, το υποκείμενο των δικαιωμάτων μπορεί να αξιοποιήσει τις προστατευτικές διατάξεις του ν. 2472/1997. Έτσι, το υποκείμενο μπορεί να κινήσει τις διαδικασίες για να επιβληθούν οι κάτωθι κυρώσεις στον υπεύθυνο επεξεργασίας.

Ενόψει δε των ανωτέρω παρατηρήσεων, αναφορικά με τη συνταγματικότητα των διατάξεων, που εισήχθησαν με την πρόσφατη τροποποίηση του ν. 2472/1997, ανοικτό μένει το ζήτημα της μη εφαρμογής τους από τα δικαστήρια, σύμφωνα με το άρθρ. 93 § 4 Συντ.¹⁰⁷. Στην περίπτωση αυτή, ο Νόμος αυτός, θα εφαρμόζεται κανονικά και στην εποπτεία των δημοσίων συναθροίσεων, με όλα τα δικαιώματα που προβλέπει υπέρ των υποκειμένων των δεδομένων και τις αρμοδιότητες της ΑΠΔΠΧ να παραμένουν αναλλοίωτες.

α. Διοικητικές κυρώσεις.

Η ΑΠΔΠΧ μπορεί, σύμφωνα με το άρθρ. 21 ν. 2472/1997, είτε αυτεπαγγέλτως είτε κατόπιν καταγγελίας όποιου έχει έννομο συμφέρον, να επιβάλλει διοικητικές

¹⁰⁶ Για το σύνολο του συλλογισμού, βλ. *Κατρούγκαλος*, ο.π., σελ. 762.

¹⁰⁷ Σύμφωνα με το άρθρο αυτό, *τα δικαστήρια υποχρεούνται να μην εφαρμόζουν νόμο, που το περιεχόμενό του είναι αντίθετο προς το Σύνταγμα.*

κυρώσεις για την παράβαση των υποχρεώσεων που υπέχουν οι υπεύθυνοι επεξεργασίας. Οι κυρώσεις αυτές επιβάλλονται αναλόγως της βαρύτητας της παραβίασης και κατόπιν ακροάσεως του υπεύθυνου επεξεργασίας, ενώ είναι ανάλογες της βαρύτητας της παράβασης που του καταλογίζεται. Οι σχετικές πράξεις της ΑΠΔΠΧ συνιστούν εκτελεστό τίτλο, η είσπραξη των προστίμων γίνεται κατά τις διατάξεις του Κ.Ε.Δ.Ε ενώ είναι προσβλητές με αίτηση ακύρωσης ενώπιον του ΣΤΕ¹⁰⁸.

Η πρώτη κύρωση που προβλέπεται από το ν. 2472/1997 είναι αυτή της προειδοποίησης με αποκλειστική προθεσμία για άρση της προσβολής και αποτελεί την ηπιότερη από τις προβλεπόμενες από το νόμο κυρώσεις. Ως εκ τούτου, επιβάλλεται κατά κανόνα σε όσες παραβάσεις δεν έχουν επιφέρει ακόμα βλάβες στα έννομα συμφέροντα των υποκειμένων των δεδομένων. Συνίσταται δε, στην ανακοίνωση στον παραβάτη των διαπιστωμένων από την ΑΠΔΠΧ παραβάσεων του, καθώς και στην επισήμανση των βαρύτερων ποινών που μπορεί να επιφέρει η εξακολούθηση της παράνομης συμπεριφοράς του. Η ανακοίνωση πρέπει να τάσσει και το χρονικό διάστημα, εντός του οποίου ο υπεύθυνος επεξεργασίας, οφείλει να έχει άρει την παράβαση. Κατά λογική ακολουθία, εφόσον ο υπεύθυνος επεξεργασίας συνεχίσει την παράνομη συμπεριφορά του, επιβάλλεται κάποια από τις επόμενες βαρύτερες κυρώσεις.

Η τρίτη κατά σειρά και βαρύτητα κύρωση είναι αυτή του προστίμου, το οποίο κυμαίνεται μεταξύ των ποσών που αναφέρονται στο νόμο. Θα πρέπει να διευκρινισθεί στο σημείο αυτό ότι σκοπός της κύρωσης αυτής δεν είναι ο ποινικός κολασμός του υπευθύνου της επεξεργασίας, που ανήκει στην αρμοδιότητα των ποινικών δικαστηρίων αλλά η συμμόρφωσή του με τις επιταγές του νόμου και την προστασία των προσωπικών δεδομένων.

Στο άρθ. 21 § 1 περ. γ' και δ' ν. 2472/1997, προβλέπεται η διοικητική ποινή της προσωρινής ή οριστικής ανάκλησης της άδειας, βάσει της οποίας γίνεται η συλλογή και επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων. Επιβάλλεται δε, κυρίως στις περιπτώσεις, που ο υπεύθυνος προβαίνει στην επεξεργασία των δεδομένων αξιοποιώντας καταχρηστικά την εκδοθείσα από την ΑΠΔΠΧ άδεια. Το αν η ανάκληση θα είναι προσωρινή ή οριστική θα κριθεί με βάση την αρχή της αναλογικότητας σε σχέση με τη βαρύτητα του παραπτώματος του υπεύθυνου επεξεργασίας και των ενδεχόμενων υποτροπών του.

Τέλος, η δραστικότερη και εντονότερη σε βαρύτητα κύρωση, που επιβάλλεται από την ΑΠΔΠΧ είναι αυτή της καταστροφής αρχείου ή της διακοπής της

¹⁰⁸ ΣΤΕ 96/2003 Η.Β. «ΝΟΜΟΣ»

επεξεργασίας με ταυτόχρονη καταστροφή των σχετικών δεδομένων. Η καταστροφή αυτή τελείται με ευθύνη του ίδιου του υπευθύνου επεξεργασίας, ενώ αν δεν συμμορφωθεί με την απόφαση της ΑΠΔΠΧ, η τελευταία μπορεί να του επιβάλλει και πρόστιμο.

β. Ποινικές Κυρώσεις.

Το άρθ. 23 του ν. 2472/1997 προβλέπει ποινές φυλάκισης και χρηματικές ποινές για όποιον παραλείπει να γνωστοποιήσει στην ΑΠΔΠΧ τη σύσταση και λειτουργία συστημάτων ελέγχου και επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων, ή διατηρεί τέτοια συστήματα κατά παράβαση των όρων και προϋποθέσεων της άδειας της ΑΠΔΠΧ, ή δεν συμμορφώνεται με τις αποφάσεις της.

γ. Αστικές κυρώσεις.

Τέλος, το πλέγμα των κυρώσεων , που μπορούν να επιβληθούν ολοκληρώνεται με την προβλεπόμενη στο άρθ. 23 ν. 2472/1997 αξίωση αποζημίωσης κατά τις διατάξεις για τις αδικοπραξίες. Προϋποθέσεις σύμφωνα με την ως άνω διάταξη είναι η παράβαση εκ μέρους του υπευθύνου επεξεργασίας των διατάξεων του ν. 2472/1997, η ζημία του προσβαλλόμενου προσώπου, που μπορεί να συνίσταται στην περιουσιακή του ζημία ή την ηθική του βλάβη καθώς και αιτιώδης συνάφεια μεταξύ της επελεθούσας ζημίας και της παράβασης του νόμου. Περαιτέρω απαιτείται και γνώση ή υπαίτια άγνοια του υπευθύνου επεξεργασίας για το ενδεχόμενο επέλευσης της ζημίας.

Παρότι η διάταξη του άρθ. 23 θα μπορούσε να φανεί χρήσιμη, αναφορικά με το σύστημα¹⁰⁹ C4I, η διατύπωσή της, επιβάλλει μία διαφορετική προσέγγιση. Συγκεκριμένα, στο πρώτο εδάφιο της διάταξης αυτής, που οριοθετεί τα υπόχρεα προς αστική αποζημίωση, πρόσωπα διαβάζουμε ότι *«φυσικό πρόσωπο ή νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου [...] υποχρεούται σε πλήρη αποζημίωση»*. Καθίσταται σαφές λοιπόν, ότι ο η διάταξη εξαιρεί το δημόσιο και τα ν.π.δ.δ. από την υποχρέωση αποζημίωσης. Συνεπώς, οι αξιώσεις αποζημίωσης κατά του Δημοσίου και των ν.π.δ.δ. μπορούν να διεκδικηθούν μόνο κατά τη διάταξη του άρθ. 105 ΕισΝΑΚ, σε συνδυασμό με αυτές των άρθ. 57, 914, 932 ΑΚ.

Βεβαίως η εξαίρεση αυτή φαίνεται να είναι αδικαιολόγητη, καθώς υπεύθυνος επεξεργασίας μπορεί να είναι και το δημόσιο, όπως στην περίπτωση του C4I και ως

¹⁰⁹ Βλ. πιο αναλυτικά *Αρμαμέντο – Σωτηρόπουλο*, ο.π., σελ. 555 επ.

εκ τούτου, ελέγχεται ως αντισυνταγματική, καθώς θίγει τα αποζημιωτικά δικαιώματα των δικαιούχων, κατά τρόπο που αντίκεινται στα άρθ. 9^Α και 17 Συντ.

5.2. Η θεμελίωση ευθύνης του δημοσίου για παράνομες πράξεις των οργάνων του σε παράβαση του ν. 2472/1997.

Σύμφωνα με το άρθ. 105 ΕισΝΑΚ «για παράνομες πράξεις ή παραλείψεις των οργάνων του δημοσίου κατά την άσκηση της δημόσιας εξουσίας που τους έχει ανατεθεί, το δημόσιο ενέχεται σε αποζημίωση, εκτός αν η πράξη ή παράλειψη έγινε κατά παράβαση διάταξης, που υπάρχει για χάρη του δημοσίου συμφέροντος. Μαζί με το δημόσιο ευθύνεται εις ολόκληρον και το υπαίτιο πρόσωπο...». Η εν λόγω διάταξη μπορεί να θεμελιώσει αγωγή κατά του δημοσίου και κατά παντός άλλου εμπλεκόμενου φυσικού ή νομικού προσώπου, που έχει την ιδιότητα του δημοσίου οργάνου, σε περιπτώσεις που, κατά παράβαση των προϋποθέσεων του νόμου, τίθενται σε λειτουργία συσκευές καταγραφής εικόνας ή ήχου για την επιτήρηση κάποιας δημόσιας συνάθροισης, αλλά και γενικότερα σε κάθε περίπτωση, που η συντελούμενη από δημόσια όργανα, επεξεργασία προσωπικών δεδομένων δεν πληροί τις προϋποθέσεις νομιμότητας, που καθορίζονται από το ν. 2472/1997.

Όπως άλλωστε έχει λεχθεί και πιο πάνω, το δημόσιο αλλά και τα ν.π.δ.δ. δεν μπορούν να καταδικασθούν στην καταβολή αποζημίωσης, σε περίπτωση παράβασης του ν. 2472/1997, με βάση τη διάταξη του άρθ. 23, για την αστική ευθύνη των υπευθύνων επεξεργασίας, καθώς το άρθρο αυτό αναφέρεται μόνον σε φυσικά πρόσωπα και ν.π.ι.δ. Διέξοδο δίδει το άρθ. 105 ΕισΝΑΚ, το οποίο σε συνδυασμό με ενδεχόμενη καταστρατήγηση του ν. 2472/1997, μπορεί να θεμελιώσει υπέρ υποκειμένων των δεδομένων, αγωγή αποζημίωσης κατά του δημοσίου. Επιπροσθέτως, η εν λόγω αποζημίωση μπορεί να συνίσταται και στην κατ' άρθ. 932 ΑΚ χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης¹¹⁰.

Λόγω όμως του ότι η παράνομη επεξεργασία δεδομένων δεν διενεργείται γενικά από το δημόσιο, αλλά από συγκεκριμένες αρχές και υπηρεσίες του, όπως η διεύθυνση τροχαίας ή η αστυνομία, η κατά αυτών αξίωση αποζημίωσης, θεμελιώνεται στο άρθ. 106 ΕισΝΑΚ, που επεκτείνει την εφαρμογή του άρθ. 105 ΕισΝΑΚ στα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου.

Ένα σημείο, στο οποίο πρέπει να εστιάσουμε, αφορά τη δυνατότητα άσκησης αγωγής αποζημίωσης κατά του δημοσίου, όταν παραβιάζονται οι διατάξεις, που αφορούν την επιτήρηση των δημοσίων συναθροίσεων. Προβληματισμό δημιουργεί η

¹¹⁰ ΣτΕ 740/2001 Ηλ. Β. «ΝΟΜΟΣ».

εξαίρεση, που το ίδιο το άρθ. 105 ΕισΝΑΚ προβλέπει και αφορά τη μη ευθύνη του δημοσίου, όταν οι καταρχήν παράνομες πράξεις ή παραλείψεις των οργάνων του αντιτίθενται σε κανόνα δικαίου, που έχει τεθεί προς εξυπηρέτηση του γενικότερου συμφέροντος. Θα μπορούσε να υποστηρίξει κανείς ότι, όπως προκύπτει και από την αιτιολογική έκθεση του ν. 3625/2007, οι τροποποιήσεις του ν. 2472/1997, που αφορούν το δικαίωμα του συνέρχεσθαι, έχουν τεθεί για την προστασία του δημοσίου συμφέροντος. Το αυτό προκύπτει και από την διατύπωση του νόμου, όπου γίνεται ρητή αναφορά σε «κίνδυνο για τη δημόσια τάξη και ασφάλεια».

Η ανάλυση ωστόσο του άρθ. 105 ΕισΝΑΚ από την νομολογία, μπορεί να οδηγήσει σε διαφορετικά συμπεράσματα, καθώς η έννοια του γενικότερου συμφέροντος, ερμηνεύεται στενά, διευρύνοντας έτσι το πεδίο εφαρμογής της εν λόγω διάταξης. Έτσι, γίνεται δεκτό πως το δημόσιο δεν ενέχεται σε αποζημίωση, σε περίπτωση παράνομης πράξεως ή παραλείψεως των οργάνων του, αν η παραβιασθείσα διάταξη έχει τεθεί αποκλειστικώς και μόνον χάριν του γενικού συμφέροντος, όχι όμως κι όταν η διάταξη αυτή έχει μεν τεθεί καταρχήν χάριν του γενικού συμφέροντος, αποβλέπει όμως παραλλήλως και στην προστασία του ζημιωθέντος ιδιώτη. Σκοπεί δε, έστω και παραλλήλως, ο νόμος στην προστασία των ιδιωτών, όταν καθορίζονται από αυτόν ειδικές προϋποθέσεις, υπό τις οποίες μπορούν να ληφθούν τα μέτρα που προβλέπει¹¹¹.

Στην προκειμένη περίπτωση, η λειτουργία των καμερών του συστήματος C4I, αλλά και γενικότερα η λειτουργία κάθε συσκευής καταγραφής εικόνας ή ήχου, κατά τη διάρκεια μιας δημόσιας συνάθροισης, δεν επιτρέπεται αδιακρίτως από το νόμο. Αντίθετα, θα πρέπει να συντρέχουν οι προϋποθέσεις, που αναλύθηκαν εκτενώς πιο πάνω και οι οποίες έχουν τεθεί για την προστασία των υποκειμένων των δεδομένων από την ανεξέλεγκτη παρακολούθηση των δραστηριοτήτων τους. Καταλήγοντας λοιπόν, είναι σύμφωνη με τη διάταξη του άρθ. 105 ΕισΝΑΚ, με το περιεχόμενο που της έχει δώσει η νομολογία, η εναγωγή του δημοσίου, και η καταδίκη του σε καταβολή αποζημίωσης, σε όσες περιπτώσεις παραβιάζονται από τα όργανά του οι διατάξεις του ν. 2472/1997. Σε αυτές μάλιστα, περιλαμβάνονται και οι σχετικές με την επιτήρηση των δημοσίων συναθροίσεων, που εξαιρούν την εφαρμογή του.

Τέτοια ευθύνη του δημοσίου, δύναται λ.χ. να υπάρχει όταν οι αστυνομικές αρχές, δίχως προηγούμενη εντολή του εισαγγελέα, καταγράφουν σκηνές μίας

¹¹¹ Βλ. αντί άλλων ΣτΕ 2891/1999 ΔΦΝ 2002.569, όπου γίνεται δεκτή η ευθύνη του δημοσίου σε αποζημίωση δημοσίου υπαλλήλου, όταν αυτός αποσπάται σε κάποια υπηρεσία, για την κάλυψη έκτακτων αναγκών, χωρίς όμως να συντρέχουν οι απαιτούμενες από το νόμο προϋποθέσεις. Στην απόφαση αυτή, το δικαστήριο δέχεται ότι ο νόμος που επιτρέπει τις έκτακτες αυτές αποσπάσεις, έχει θεσπισθεί το δίχως άλλο για την εξυπηρέτηση του γενικότερου συμφέροντος, ωστόσο σκοπεί παραλλήλων και στην προστασία των δημοσίων υπαλλήλων, με τις θεσπιζόμενες προϋποθέσεις υπό τις οποίες μπορεί να γίνει μία τέτοια απόσπαση.

διαδήλωσης, καθώς στην έννοια της παράβασης κανόνα δικαίου, συμπεριλαμβάνονται και οι μη νόμιμες υλικές ενέργειες των οργάνων του δημοσίου¹¹².

Αρμόδια για την εκδίκαση αγωγής αποζημίωσης κατά του δημοσίου και των ν.π.δ.δ. κατά τα άρθρ. 105 και 106 ΕισΝΑΚ είναι τα διοικητικά δικαστήρια. Όπως γίνεται δεκτό από τη νομολογία, διοικητικές είναι οι διαφορές που αφορούν την ευθύνη του δημοσίου, των Ο.Τ.Α. και λοιπών ν.π.δ.δ., όταν η ζημιογόνος πράξη ή παράλειψη απορρέει εκ της οργανώσεως και λειτουργίας δημόσιας υπηρεσίας. Αντιθέτως, υπάγονται στα πολιτικά δικαστήρια οι διαφορές αυτές, όταν οι ζημιογόνες πράξεις πηγάζουν από την ιδιωτική διαχείριση του δημοσίου¹¹³. Είναι προφανές ότι η παράβαση των διατάξεων του ν. 2472/1997 από το δημόσιο, υπάγεται στην πρώτη περίπτωση, καθώς προέρχεται από τη λειτουργία των αρμόδιων υπηρεσιών του.

Τέλος, ανοικτό θα πρέπει να αφήσουμε το ενδεχόμενο αγωγής, με βάση το άρθρο 105 ΕισΝΑΚ, λόγω εφαρμογής από τα δημόσια όργανα των τροποποιήσεων του ν. 3625/2007, εφόσον αυτός κριθεί αντισυνταγματικός από τη δικαιοσύνη.

5.3 Η προσβολή του, κατά το άρθρ. 57 ΑΚ, δικαιώματος στην προσωπικότητα.

Εκτός όμως από παραβίαση των διατάξεων του ν. 2472/1997 - συμπεριλαμβανομένων και αυτών που ορίζουν τις προϋποθέσεις και περιπτώσεις που αυτός δεν εφαρμόζεται – οι, σχετικές με το σύστημα C4I, ενέργειες των δημοσίων οργάνων, δύνανται να συνιστούν και παράνομη προσβολή του, κατ' άρθρα 57 ΑΚ και 5 Συντ., δικαιώματος στην προσωπικότητα¹¹⁴. Η νομική βάση που στηρίζεται στις διατάξεις αυτές έχει ιδιαίτερη σημασία όχι μόνον για τις περιπτώσεις που δεν μπορεί να τύχει εφαρμογής ο ν. 2472/1997, αλλά και για αυτές που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του, καθώς παρέχει περισσότερα μέσα προστασίας από τις παράνομες ενέργειες των δημοσίων οργάνων.

α. Η αξίωση αποζημίωσης.

Όπως έχει γίνει ήδη δεκτό από τη νομολογία, *η αίσθηση του πολίτη ότι είναι πολύ πιθανό να βρίσκεται υπό παρακολούθηση, σίγουρα επηρεάζει τη συμπεριφορά του κατά τρόπο αντιτιθέμενο σε βασικές αξιολογήσεις μίας δημοκρατικής εννόμου τάξεως. Επομένως, η λειτουργία καμερών, ενδέχεται να συνιστά ανεπίτρεπτη*

¹¹² ΣτΕ 740/2001 ο.π.

¹¹³ ΣτΕ 279/1991 ΕΛΔ 32.1388· Κατράς, Αγωγές Αστικού Κώδικα και Ενστάσεις, 2008, σελ. 72.

¹¹⁴ ΣτΕ 3624/2001 Ηλ. Β. «ΝΟΜΟΣ».

προσβολή των συνταγματικά κατοχυρωμένων δικαιωμάτων της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας του ατόμου, της ιδιωτικής ζωής και της προστασίας του ατόμου από τη συλλογή, επεξεργασία και χρήση των προσωπικών του δεδομένων¹¹⁵. Δεδομένου δε ότι, σύμφωνα με το τελευταίο εδάφιο του άρθ. 57 ΑΚ, δεν μπορεί στις περιπτώσεις προσβολής του δικαιώματος της προσωπικότητας να αποκλειστεί η δυνατότητα αποζημίωσης, σύμφωνα με τις διατάξεις περί αδικοπραξίας, μπορεί να εξαναγκασθεί το δημόσιο σε καταβολή της. Και σε αυτήν την περίπτωση, μπορεί να επιδικασθεί χρηματική ικανοποίηση της επελθούσας ηθικής βλάβης, κατά το άρθ. 932 ΑΚ.

Ασφαλώς, απαραίτητη προϋπόθεση για την επιδίκαση αποζημίωσης αποτελεί μεταξύ άλλων, η ύπαρξη αιτιώδους συνδέσμου μεταξύ της πράξης των οργάνων του δημοσίου και της επελθούσας ζημίας, ο οποίος υπάρχει, όταν κατά τα διδάγματα της κοινής πείρας, η ζημιογόνος πράξη ή παράλειψη είναι ικανή, κατά τη συνήθη πορεία των πραγμάτων, να επιφέρει το ζημιογόνο αποτέλεσμα¹¹⁶. Η προϋπόθεση αυτή είναι απαραίτητη για να παρεμποδίσει τη λεγόμενη «λαϊκή αγωγή», όπου το σύνολο των θιγομένων, που μπορεί να είναι μεγάλου αριθμού, θα ζητά αποζημίωση λόγω της λειτουργίας του συστήματος C4I.

β. Άλλα μέσα προστασίας της προσωπικότητας.

Πέραν όμως της επιδίκασης αποζημίωσης, η προστασία της προσωπικότητας μπορεί να επιτευχθεί και με άλλα μέσα, στα οποία περιλαμβάνεται και η αξίωση για άρση της προσβολής και παράλειψή της στο μέλλον, με την οποία επιδιώκεται η εξάλειψη του, προσβάλλοντος την προσωπικότητα, αιτίου όταν αυτό εξακολουθεί να αναπτύσσει τα αποτελέσματά του. Η δυνατότητα προστασίας της προσωπικότητας με τα μέσα αυτά, κατά των πράξεων του δημοσίου, θεμελιώνεται και στο άρθ. 104 ΕισΝΑΚ, καθώς πρόκειται για έννομη σχέση του ιδιωτικού δικαίου, το περιεχόμενο της οποίας καθορίζεται από το άρθ. 57 ΑΚ.

ι. Οι αξιώσεις για άρση και παράλειψη της προσβολής στο μέλλον.

Άρση της προσβολής μπορεί να επέλθει, με την καταδίκη του δημοσίου σε παύση της λειτουργίας των καμερών ή άλλων συσκευών καταγραφής εικόνας ή ήχου. Σε όσες μάλιστα περιπτώσεις συντρέχει επείγουσα περίπτωση, το εν λόγω

¹¹⁵ Το σύνολο του υπογραμμισμένου κειμένου εξήχθη από την πρωτοποριακή απόφαση υπ' αριθ. 2765/2005 του Μονομελούς Πρωτοδικείου Πατρών (διαδικασία ασφαλιστικών μέτρων).

¹¹⁶ ΔΕφαΘ 3032/2003 Ηλ. Β. «ΝΟΜΟΣ».

μέτρο δύναται να ζητηθεί και με τα διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων¹¹⁷. Έτσι, σε περίπτωση π.χ. που πιθανολογείται ότι η αστυνομία προτίθεται να καταγράψει μία διαδήλωση ή να χρησιμοποιήσει τις δυνατότητες του συστήματος C4I, κατά παράβαση των κείμενων διατάξεων, μπορεί το κατά τόπον αρμόδιο Μονομελές Πρωτοδικείο, να απαγορεύσει τις ενέργειες αυτές.

ii. Η αυτοδύναμη προστασία.

Σύμφωνα με όσα αναφέρθηκαν πιο πάνω αναφορικά με την προστασία του δικαιώματος στην προσωπικότητα, θα πρέπει να εξεταστεί ξεχωριστά η δυνατότητα αυτοδύναμης προστασίας των συμμετεχόντων σε μία δημόσια συνάθροιση, όταν αυτή επιτηρείται από τις κάμερες του C4I, χωρίς να συντρέχουν οι προϋποθέσεις του νόμου. Εξάλλου, μεταξύ των μέσων με τα οποία μπορεί να προστατευτεί η προσωπικότητα, περιλαμβάνεται και η αυτοδύναμη προστασία¹¹⁸.

Στο παρόν κεφάλαιο δεν γίνεται αναφορά στις υπόλοιπες λειτουργίες του C4I, καθώς πολύ δύσκολα μπορούμε να φανταστούμε μεμονωμένα άτομα να χρησιμοποιούν τη δυνατότητα αυτοδικίας και άμυνας, σύμφωνα με όσα θα αναλυθούν στη συνέχεια.

αα. Η αυτοδικία (άρθ. 282 ΑΚ).

Με την έννοια της αυτοδικίας, κατά το άρθ. 282 ΑΚ, νοείται η ικανοποίηση της αξίωσης από το δικαιούχο αυτοδύναμα και χωρίς τη συνδρομή της αρχής. Παρότι, σύμφωνα με το άρθ. 331 ΠΚ, αποτελεί καταρχήν ποινικό αδίκημα, επιτρέπεται κατ' εξαίρεση εφόσον συντρέχουν σωρευτικά οι κάτωθι προϋποθέσεις του άρθ. 282 ΑΚ.

- Η ύπαρξη αξίωσης του ιδιωτικού δικαίου.

Η αξίωση θα πρέπει να είναι ιδιωτικού κι όχι δημοσίου δικαίου, καθώς οι δεύτερες δεν επιτρέπεται να ικανοποιηθούν με αυτοδικία. Θα πρέπει μάλιστα, να μπορεί να επιδιωχθεί με αγωγή. Περαιτέρω, η διά αυτοδικίας διασφαλιζόμενη απαίτηση μπορεί να συνίσταται και σε παράλειψη¹¹⁹. Στην περίπτωση της παράνομης παρακολούθησης των δημοσίων συναθροίσεων, παρότι υπεύθυνος επεξεργασίας είναι το δημόσιο, δημιουργείται, λόγω της επέμβασης στην

¹¹⁷ ΜΠΠατ 2765/2003, ο.π.

¹¹⁸ Γεωργιάδης, ο.π, σελ. 157.

¹¹⁹ Τούσης, Γενικά Αρχαί του Αστικού Δικαίου, 1978, σελ. 819 επ.

προσωπικότητα των συμμετεχόντων, σχέση –που μεταξύ άλλων είναι και – ιδιωτικού δικαίου καθώς εμπίπτει στο άρθ. 57 ΑΚ, όπως αποδείχθηκε στην ανάλυση που μόλις προηγήθηκε.

- Να μην μπορεί να παρασχεθεί έγκαιρα η βοήθεια της αρχής.

Ως αρχή δεν νοείται μόνον η δικαστική ή η εισαγγελική, αλλά κάθε αρμόδια για τη λήψη των αναγκαίων μέτρων αρχή, όπως π.χ. η αστυνομική κλπ. Το αν η βοήθεια της αρχής μπορούσε ή όχι να παρασχεθεί έγκαιρα είναι ζήτημα πραγματικό, και εξαρτάται από τα περιστατικά κάθε συγκεκριμένης περίπτωσης.

Στην περίπτωση παράνομης παρακολούθησης των συναθροίσεων, υπάρχει η ιδιομορφία ότι ο προσβάλλων είναι η ίδια η αρχή, και συγκεκριμένα η αστυνομία και οι υπαγόμενες σε αυτή υπηρεσίες. Συνεπώς, δεν μπορεί κάποιος βάσιμα να αναμένει επέμβαση της αρχής, προκειμένου να συμβάλει στην προστασία του δικαιώματος στην προσωπικότητα των συμμετεχόντων στη συνάθροιση, εφόσον είναι η ίδια που το προσβάλλει. Με άλλα λόγια, πληρείται και αυτή η περίπτωση.

- Από την αναβολή να υπάρχει κίνδυνος να ματαιωθεί ή να δυσκολευτεί σημαντικά η πραγματοποίηση της αξίωσης.

Το πότε υπάρχει ο κίνδυνος αυτός κρίνεται αντικειμενικά, βάσει των αρχών της καλής πίστωσης και των συναλλακτικών ηθών κι όχι κατά τις αντιλήψεις του δικαιούχου¹²⁰. Ειδικά στην περίπτωση της επιτήρησης των δημοσίων συναθροίσεων, ο κίνδυνος αυτός είναι προφανής, εφόσον η προσβολή του δικαιώματος στην προσωπικότητα είναι παρούσα ενώ η προσφυγή στις αρμόδιες δικαστικές αρχές, δεν μπορεί να γίνει άμεσα, προκειμένου να εξασφαλισθεί η άρση της. Εκτός αυτού, το δικαστήριο που ενδεχομένως θα επιληφθεί εκ των υστέρων, δεν μπορεί παρά να επιδικάσει κάποια αποζημίωση (βλ. πιο πάνω υπό 5.2.α.), αποκλειόμενης με τον τρόπο αυτό της *in natura* αποκατάστασης της προσβολής. Είναι λοιπόν προφανές, ότι ακόμα κι αν δεν ματαιώνεται ολοσχερώς η πραγματοποίηση της αξίωσης των δικαιούχων, τουλάχιστον αυτή δυσκολεύεται σημαντικά.

- Μέσα αυτοδικίας.

¹²⁰ Ασπρογέρακας – Γρίβας, Γενικές Αρχές του Αστικού Δικαίου, 1981, σελ. 189

Ενόψει όσων αναφέρθηκαν θεωρώ ότι, σε περιπτώσεις που παρανόμως βιντεοσκοπείται κάποια δημόσια συνάθροιση, οι συμμετέχοντες σε αυτήν έχουν τη δυνατότητα, λόγω της προσβολής του δικαιώματός τους στην προσωπικότητα, που είναι παρούσα, να άρουν αυτήν κατά τη διάταξη του άρθ. 282 ΑΚ.

Το ποια μέσα επιτρέπονται να χρησιμοποιηθούν κατά την αυτοδικία, δεν προσδιορίζονται από τον ΑΚ, καθώς μία τέτοια απαρίθμηση θα ήταν περιοριστική και άνευ πρακτική σημασίας. Γίνεται όμως δεκτό ότι σε κάθε περίπτωση τα μέσα μέτρα προσδιορίζονται από τον οικείο κίνδυνο και τις σχετικές ανάγκες¹²¹. Έτσι, θα πρέπει να μην υπερβαίνουν το απαιτούμενο, για την αποτροπή του κινδύνου, μέτρο¹²².

Το αναγκαίο μέτρο στην περίπτωση της παράνομης λειτουργίας των καμερών, επιβάλλει τη μη καταστροφή αυτών, καθώς τα επιβαλλόμενα μέτρα πρέπει να διαρκούν για όσο χρόνο υφίσταται ο κίνδυνος¹²³. Άλλωστε, η υπέρβαση του αναγκαίου μέτρου δύναται να θεμελιώνει αξίωση προς αποζημίωση. Αντίθετα, υπάρχει η δυνατότητα να καλύπτονται αυτές για όσο χρονικό διάστημα διαρκεί η διαδήλωση ή, εφόσον είναι δυνατόν, να στρέφονται προς άλλες κατευθύνσεις. Ασφαλώς, και λόγω του ότι τα μέσα της αυτοδικίας βοηθούν στην προσωρινή εξασφάλιση, θα πρέπει ο κάμερες, με τη λήξη της συνάθροισης να επανέρχονται στην προηγούμενη κατάσταση τους.

ββ. Η άμυνα (άρθ. 284 ΑΚ).

Ακόμα κι αν θεωρήσουμε ότι δεν πληρούνται οι προϋποθέσεις, ώστε η αυτοδικία να μην θωρηθεί ποινικώς κολάσιμη και να μη δημιουργεί αξίωση αποζημίωσης κατά των συμμετεχόντων σε συνάθροιση, οι ίδιες ως άνω ενέργειες μπορούν να υπαχθούν στην έννοια της κατ' άρθ. 284 ΑΚ, άμυνας. Η άμυνα συνίσταται στην υπεράσπιση που επιβάλλεται σε κάποιον για να αποτρέψει παρούσα και άδικη επίθεση εναντίον του ιδίου ή τρίτου. Σε σχέση με την αυτοδικία, έχει αμυντικό χαρακτήρα και προϋποθέτει επίθεση και επιδιώκει την αποτροπή της, ώστε να διατηρηθεί η κατάσταση που ήδη υπάρχει¹²⁴.

- Παρούσα επίθεση.

¹²¹ Φίλιος, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, 2006, σελ. 224.

¹²² Σημαντήρας, Γενικά Αρχαί του Αστικού Δικαίου, 1973, σελ. 192.

¹²³ Φίλιος, ο.π.

¹²⁴ Λαδάς., Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, 2007, σελ. 325 επ.

Πρώτη προϋπόθεση για να θεωρηθεί η άμυνα νόμιμη πράξη είναι η ύπαρξη επίθεσης, ήτοι ανθρώπινης συμπεριφοράς, που να προσβάλλει έννομο αγαθό ή δικαίωμα του αμυνόμενου. Επιπλέον η επίθεση πρέπει να είναι άδικη, ήτοι αντίθετη προς του κανόνες του δικαίου, καθώς και παρούσα, δηλαδή να έχει ήδη αρχίσει ή να επίκειται με βεβαιότητα. Κατ' αναλογία των όσων αναφέρθηκαν για την αυτοδικία, θεωρώ ότι η προϋπόθεση αυτή πληρείται με την παράνομη επιτήρηση των συναθροίσεων, καθώς και μεν η επιτήρηση γίνεται με τεχνικά μέσα, ήτοι τις κάμερες, ωστόσο η λειτουργία τους προϋποθέτει ανθρώπινη ενέργεια.

- Τα μέσα της άμυνας.

Αναφορικά με τα μέτρα που μπορεί ο αμυνόμενος να λάβει, ισχύουν όσα ειπώθηκαν σχετικά και στην αυτοδικία. Έτσι, οι πράξη με την οποία επιχειρείται η απόκρουση της επίθεσης θα πρέπει να είναι αναγκαία και επιβαλλόμενη για τη διατήρηση της κατάστασης που ήδη υπάρχει, ενώ κριτήρια που λαμβάνονται υπόψη είναι η επικινδυνότητα και η έκταση της επίθεσης, το είδος της απειλούμενης βλάβης κλπ.

5.4. Η Προσφυγή κατά της εντολής του εισαγγελέα.

Παρότι, όπως προαναφέρθηκε, δεν προβλέπεται από το Νόμο κάποιο ένδικο μέσο κατά της εντολής του εισαγγελέα για τη λειτουργία του C4I κατά τη διάρκεια των συναθροίσεων ωστόσο, η συνταγματική κατοχύρωση του δικαιώματος στη δικαστική προστασία, ίσως να επιβάλλει διαφορετική αντιμετώπιση του θέματος.

Το άρθ. 20 Συντ. καθιερώνει μεταξύ άλλων, ατομικό δικαίωμα με την έννοια της αγωγής αξίωσης απέναντι στην Πολιτεία, να μην εμποδίζει με νομοθετικούς ή άλλους περιορισμούς, την επιδίωξη δικαστικής ακρόασης και προστασίας¹²⁵. Το άρθρο αυτό δεν καθιερώνει κάποιο συγκεκριμένο ένδικο βοήθημα ή μέσο και συνεπώς, η παροχή δικαστικής προστασίας εξακολουθεί να προϋποθέτει την ύπαρξη σχετικής δικονομικής διάταξης, που να θεμελιώνει την αρμοδιότητα του επιληφθέντος δικαστηρίου. Σε αυτό συνομολογεί και η επιφύλαξη υπέρ του νόμου, που περιέχεται στην πρώτη παράγραφο του εν λόγω άρθρου. Γίνεται όμως δεκτό από τη θεωρία και τη νομολογία ότι είναι δυνατή η αναλογική εφαρμογή δικονομικών διατάξεων σε κάθε περίπτωση που δεν υπάρχει διέξοδος προκειμένου ο ενδιαφερόμενος να ασκήσει το

¹²⁵ Χρυσόγονος, ο.π., σελ. 398.

δικαίωμα δικαστικής προστασίας και ακρόασης από τα δικαστήρια¹²⁶. Επειδή όμως η, προβλεπόμενη από το άρθ. 20 Συντ., δικαστική προστασία θα έμενε άνευ αντικειμένου σε περιπτώσεις κατεπείγοντος, όπου υπάρχει ο κίνδυνος δημιουργίας τετελεσμένων γεγονότων, σε αυτήν περιλαμβάνεται και το δικαίωμα να ζητηθεί προσωρινή δικαστική προστασία¹²⁷.

Συνεπώς, βάσιμα μπορεί να υποστηριχθεί ότι θα πρέπει να παρασχεθεί στον πολίτη η δυνατότητα προσφυγής κατά των διατάξεων του εισαγγελέα, που επιτάσσουν τη λειτουργία των καμερών για την παρακολούθηση των συναθροίσεων. Η προσφυγή αυτή θα πρέπει να εκδικάζεται στο σύντομο χρονικό διάστημα, που μεσολαβεί μεταξύ της εντολής του εισαγγελέα και της διοργάνωσης της συνάθροισης, οπότε εκ των πραγμάτων η διαδικασία λαμβάνει το χαρακτήρα προσωρινής δικαστικής προστασίας.

Επειδή όμως, η εφαρμογή του άρθ. 20 Συντ. δεν μπορεί να οδηγήσει στη δημιουργία νέων ενδίκων βοηθημάτων ή μέσων, απαιτείται η αναλογική εφαρμογή κάποιας ήδη υπάρχουσας δικονομικής διάταξης, εφόσον αυτή εφαρμόζεται σε παρόμοιες περιπτώσεις. Το ρόλο αυτό μπορεί να επιτελέσει η, σχετική με τις αρμοδιότητες του δικαστικού συμβουλίου κατά τη διάρκεια της ανάκρισης, διάταξη του άρθ. 307 ΚΠΔ. Στις αρμοδιότητες αυτές εντάσσονται κατά το άρθ. 307 περ. γ' ΚΠΔ, η επίλυση των διαφορών που προκύπτουν μεταξύ των διαδίκων και του εισαγγελέα. Με άλλα λόγια, θεωρώ ότι στις περιπτώσεις που ο εισαγγελέας παραγγέλλει την επιτήρηση κάποιας συνάθροισης, χωρεί προσφυγή κατά της εντολής του ενώπιον του αρμόδιου δικαστικού συμβουλίου.

6. Συμπέρασμα.

Όπως αναφέρθηκε και στην αρχή της παρούσας, ήδη πριν την εγκατάσταση του συστήματος C4I, είχαν διατυπωθεί σοβαρές επιφυλάξεις σχετικά με τον τρόπο που θα αξιοποιείτο. Παρά τις διαβεβαιώσεις των εκάστοτε κυβερνήσεων ότι δεν θα επρόκειτο να θιγούν τα ατομικά δικαιώματα των πολιτών, οι τελευταίες νομοθετικές μεταβολές αποδεικνύουν το αντίθετο.

Η μέχρι τώρα χρησιμοποίησή του για την ρύθμιση της κυκλοφορίας αποτέλεσε πρόσχημα προκειμένου να δικαιολογηθεί η διαρκής και προς πάσα

¹²⁶ ΣτεΕ 2881/1993 ΤοΣ 1994.448, *Χρυσόγονος*, ο.π., σελ. 401 επ.

¹²⁷ *Χρυσόγονος*, ο.π., σελ 412, *Δαγτόγλου*, *Ατομικά Δικαιώματα*, 2005, σελ .1417.

κατεύθυνση επιτήρηση των δημόσιων χώρων των ελληνικών μεγαλουπόλεων. Όπως άλλωστε αποδείχθηκε, ακόμα και αυτή η λειτουργία του υπερβαίνει το μέτρο του αναγκαίου, καθώς το σκοπούμενο αποτέλεσμα θα μπορούσε να επιτευχθεί με ηπιότερα, για τα προσωπικά δεδομένα, μέσα. Είναι χαρακτηριστικό ότι από την πρώτη στιγμή της λειτουργίας του, βασική επιδίωξη του υπουργείου δημόσιας τάξης ήταν η αξιοποίησή του για την ενίσχυση της αποτελεσματικότητας των κατασταλτικών μηχανισμών της κρατικής εξουσίας. Οι αποφάσεις της ΑΠΔΠΧ, με τις οποίες αιτιολογημένα απορρίπτονταν οι προταθέντες σχετικοί σκοποί, αποτέλεσαν ένα ελάχιστο αποτελεσματικό εμπόδιο, καθώς οι αστυνομικές αρχές δεν δίστασαν, κατά παράβαση του ισχύοντος τότε νομοθετικού πλαισίου, να αξιοποιήσουν το C4I για την παρακολούθηση των διαδηλώσεων, ενδεχομένως και για άλλους σκοπούς που δεν είναι ακόμα γνωστοί. Όταν όμως άρχισαν να αποτελούν τροχοπέδη για τις επιδιώξεις του κράτους, η λύση δόθηκε με την τροποποίηση του ν. 2472/1997, που επέτρεψε την επιτήρηση των συναθροίσεων, αφαιρώντας σημαντικό κομμάτι της καθ' ύλη αρμοδιότητας της ΑΠΔΠΧ.

Ένα πρώτο συμπέρασμα λοιπόν, είναι ότι η ΑΠΔΠΧ επιτέλεσε μέχρι αυτό το χρονικό σημείο, το φύλλο συκής στην προσπάθεια νομιμοποίησης των λειτουργιών του C4I. Λόγω όμως του ότι δεν αποτελεί κομμάτι του σκληρού πυρήνα του κράτους, είχε τη δυνατότητα να αντανakλά σε μεγαλύτερο βαθμό τις αντιρρήσεις της κοινωνίας σχετικά με την ύπαρξη καμερών στους δημόσιους χώρους αλλά και το συσχετισμό δυνάμεων σε πολιτικό επίπεδο, θέτοντας έτσι εμπόδια στις δυνατότητες χρησιμοποίησης του C4I, προφυλάσσοντας τις κυβερνήσεις από ένα γενικευμένο κύμα αντιδράσεων. Η νομοθετική παράκαμψη της αποτελεί ομολογία, ότι δεν επιτέλεσε το ρόλο για τον οποίο δημιουργήθηκε, σε μία περίοδο που η ανάγκη για παρακολούθηση των πολιτών είναι εντονότερη σε σημείο που η τήρηση των προσημάτων να αποτελεί πολυτέλεια¹²⁸.

Το χρονικό σημείο που τροποποιήθηκε άλλωστε ο ν. 2472/1997, δεν είναι τυχαίο, και θα πρέπει να ειπωθεί μέσα από τις οικονομικές και κοινωνικοπολιτικές εξελίξεις. Οι οικονομικές κρίσεις, όπως και η τρέχουσα, πηγάζουν από την ίδια τη φύση του καπιταλισμού ως εκμεταλλευτικού συστήματος, και συνίστανται στην παραγωγή υπερπροϊόντος, το οποίο δεν μπορεί να πωληθεί εξ αιτίας της δεινής οικονομικής κατάστασης στην οποία περιέρχονται τα λαϊκά στρώματα λόγω της εντεινόμενης εκμετάλλευσής τους. Οι κρίσεις αυτές επαναλαμβάνονται ανά περιόδους, των οποίων η απόσταση ολοένα και μειώνεται, με αποτέλεσμα την συχνότερη εμφάνισή τους, και επιλύονται, όπως η ιστορία έχει δείξει, με άνευ

¹²⁸ Αντίθετα, βλ. Κατρούγκαλος, ο.π, που θεωρεί τον παραγκωνισμό της ΑΠΔΠΧ, ως ένδειξη της δυσπιστίας του κράτους, απέναντι στις ανεξάρτητες αρχές.

προηγούμενου καταστροφή παραγωγικών δυνάμεων, μεταξύ αυτών και της εργατικής δύναμης καθώς και με αύξηση του επιπέδου εκμετάλλευσής της. Στις συνθήκες αυτές, ο κίνδυνος αντιδράσεων και υπό προϋποθέσεις, περάσματος σε επαναστατική κατάσταση μεγαλώνει.

Η οικονομικά, και συνεπώς και πολιτικά άρχουσα τάξη, ενόψει του κινδύνου που αναδεικνύεται για την εξουσία της, αξιοποιεί όλους τους τρόπους για να τιθασεύσει τη λαϊκή αγανάκτηση και να καταστείλει την έκφρασή της. Προς το σκοπό αυτό χρησιμοποιεί το κράτος, που αποτελεί συλλογικό εκφραστή των συμφερόντων της και που σκοπός του αποτελεί η καθυπόταξη της μίας σε όφελος της έτερης¹²⁹.

Ενόψει των ανωτέρω, θεωρώ ότι η ολοένα και εντονότερη παρακολούθηση των δημοσίων συναθροίσεων δεν αποσκοπεί στην καταστολή των εγκληματικών ενεργειών. Άλλωστε, έχει αποδειχθεί ότι τα κλειστά κυκλώματα τηλεόρασης ελάχιστα μπορούν να συμβάλλουν σε αυτήν την κατεύθυνση. Προκειμένου να λάβουμε μία σαφή απάντηση, πρέπει να αναλογιστούμε τη σημασία της συνάθροισης, ως χώρος συνένωσης βουλήσεων και προσπαθειών, που λόγω του συλλογικού της χαρακτήρα πολλαπλασιάζει την επίδραση των συμμετεχόντων στο κοινωνικό γίνεσθαι. Παράλληλα, μπορεί να αποτελέσει χώρο ταξικής συνειδητοποίησης, τόσο για τους παρευρισκόμενους, όσο και για εκείνους που προτιμούν να απέχουν. Υπό προϋποθέσεις μάλιστα, δύναται να οδηγεί σε πράξεις αμφισβήτησης και παραβίασης της ισχύουσας νομιμότητας¹³⁰. Για το λόγο αυτό, ακόμα κι όταν η συνάθροιση κατοχυρώνεται ως δικαίωμα μέσα από τα συντάγματα ή τους νόμους, ταυτόχρονα διαμορφώνονται και τα πλαίσια μέσα στα οποία μπορεί να ασκείται, ώστε να μην αμφισβητείται η κυριαρχία της άρχουσας τάξης.

Το ρόλο αυτό επιτελεί και η τελευταία τροποποίηση του ν. 2472/1997. Σκοπός της αποτελεί η δημιουργία στους πολίτες της αίσθησης ότι κάθε κίνησή τους παρακολουθείται, και ιδιαίτερα η πολιτική – συνδικαλιστική, με αποτέλεσμα την αποχή τους από την κοινωνική και πολιτική ζωή της χώρας και την κατάπνιξη οιασδήποτε ριζοσπαστικής ιδέας προτού προλάβει να μετουσιωθεί σε ενεργητική αντίδραση κατά των μέτρων που ολοένα και δυσκολεύουν τη ζωή τους. Η πρακτική αυτή δεν είναι νέα στα ελληνικά δεδομένα. Υπενθυμίζουμε το ν.δ. 794/1970, το οποίο βρίσκεται ακόμα εν ισχύ, που επιτρέπει τη χρήση όπλων για τη διάλυση των

¹²⁹ Αυτό αποδεικνύεται από το ότι κράτος, με την έννοια της οργάνωσης, που στέκεται πάνω από την κοινωνία και την εποπτεύει, δεν υπήρξε σε όλους τους κοινωνικούς σχηματισμούς αλλά μόνον σε όσους είχαν εκμεταλλευτικό χαρακτήρα, ο οποίος χώριζε την κοινωνία σε εκμεταλλευτές και αντικείμενα εκμετάλλευσης. Οι πρώτοι, που υστερούσαν σε αριθμό, χρειάζονταν ένα μηχανισμό, που θα εξασφάλιζε την υποταγή των δεύτερων και την αναπαραγωγή του εκάστοτε συστήματος, ήτοι το κράτος.

¹³⁰ Καλτσώνης, Πολιτικοί και κοινωνικοί περιορισμοί του δικαιώματος του συνέρχεσθαι, Ουτοπία 75.53.

δημοσίων συναθροίσεων, αλλά και τη διάταξη του άρθ. 11 Συντ, που αφενός μεν απαιτεί οι συναθροίσεις να είναι «ήσυχες»¹³¹, αφετέρου δε, ορίζει τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες μπορεί να απαγορευθούν. Είναι δε χαρακτηριστικό, ότι προκειμένου να επιτευχθεί ο σκοπός αυτός, ο νομοθέτης δεν διστάζει να καταστρατηγή θεμελιώδη δικαιώματα, όπως αυτό του πληροφοριακού αυτοκαθορισμού, που κατοχυρώνεται στο άρθ. 9^Α Συντ., ακόμα και να παραγκωνίζει τις ανεξάρτητες αρχές, που την ύπαρξή τους έχει επιβάλλει ο ίδιος.

Ενόψει των ανωτέρω, είμαι της άποψης, ότι η στάθμιση των αντικρουόμενων συμφερόντων από τη χρησιμοποίηση του C4I, δεν μπορεί να αφήνει και τις δύο πλευρές ικανοποιημένες. Η επιτήρηση των δημόσιων χώρων και ειδικότερα των δημοσίων συναθροίσεων, σημαίνει την βίαια επέμβαση του κράτους στην προσωπική σφαίρα των συμμετεχόντων, ενώ οι όποιες εγγυήσεις ή προβλέψεις αφήνουν αρκετά περιθώρια καταστρατηγήσεως, ακόμα και αυτών των ελάχιστα προστατευτικών νόμων. Για τους λόγους αυτούς, θεωρώ ότι επιβάλλεται η ολοσχερής μεταβολή των σχετικών με τις δημόσιες συναθροίσεις διατάξεων, συμπεριλαμβανομένης και αυτής του άρθ. 11 Συντ, προκειμένου να επιτρέπεται η ελεύθερη και άνευ όρων διενέργειά τους.

¹³¹ Σχετικά με την εξειδίκευση της έννοιας «ήσυχη», βλ. *Καλτσώνη*, ο.π.

7. Βιβλιογραφία - Αρθρογραφία.

7.1. Ελληνική

- Αλεξανδροπούλου – Αιγυπτιάδου Ευγ.*, Προσωπικά Δεδομένα, 2007
- Αλιβιζάτος Ν.*, Απειλούν τις προσωπικές ελευθερίες: Η Αθέατη πλευρά της τροπολογίας για τις κάμερες, Εφημερίδα «Τα ΝΕΑ», 15-12-2007.
- Ανθόπουλος Χ.*, Το δικαίωμα στη δημόσια ανωνυμία. Προστασία προσωπικών δεδομένων, ελευθερία του συνέρχεσθαι και ηλεκτρονικός έλεγχος των δημοσίων υπαίθριων συναθροίσεων, ΕφημΔΔ 6/2007.719
- Αρμαμέντος Π. – Σωτηρόπουλος Β.*, Προσωπικά Δεδομένα, Ερμηνεία Ν. 2472/1997, 2005.
- Των ιδίων*, Προσωπικά Δεδομένα, Ερμηνεία κατ' άρθρο – Οι τροποποιήσεις του Ν. 2472/1997 από τους Ν. 3471/2006 και 3625/2007, 2008
- Ασπρογέρακας – Γρίβας Κ.*, Γενικές Αρχές του Αστικού Δικαίου
- Βαθρακοκόιλης Β.*, Ερμηνεία Νομολογία Αστικού Κώδικα, 2001
- Γεωργιάδης Απ.*, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, 2002
- Δαγτόγλου Π.*, Γενικό Διοικητικό Δίκαιο, 2004
- Του ιδίου*, Συνταγματικό Δίκαιο – Ατομικά Δικαιώματα, 2005
- Ιγγλεζάκης Ιωάν.*, Ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα. Η Επεξεργασία ειδικών κατηγοριών προσωπικών δεδομένων και οι συνέπειές της, 2003.
- Καλτσώνης Δ.*, Πολιτικοί και κοινωνικοί περιορισμοί του δικαιώματος του συνέρχεσθαι, περιοδικό Ουτοπία, 75.53
- Καρράς Αργ.*, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, Γ' έκδοση, 2007
- Κατράς Ι.*, Αγωγές Αστικού Κώδικα και Ενστάσεις, 2008
- Κατρούγκαλος Γ.*, Οι κάμερες παρακολούθησης, το λυκόφως των ανεξάρτητων αρχών και η δοκιμασία του Κράτους Δικαίου, ΕφημΔΔ 6/2007.752
- Λαδάς Π.*, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, 2007
- Του ιδίου*, Προστασία Προσωπικότητας στο Αστικό Δίκαιο, σε Προστασία Προσωπικότητας – επιστημονική φοιτητική διημερίδα, 2008.
- Μαθθίας Στ.*, Η Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα και οι «κάμερες», ΒΗΜΑ Ιδεών, 01-02-2008.
- Παπαϊωάννου Ζ.*, Η ηλεκτρονική επιτήρηση των δημοσίων συναθροίσεων και συγκεντρώσεων από τις αστυνομικές αρχές, ΕφημΔΔ 6/2007.729
- Σημαντήρας Κ.*, Γενικά Αρχαί του Αστικού Δικαίου, 1973
- Συμεωνίδου – Καστανίδου Ε.*, Κάμερες στις διαδηλώσεις: Η τροπολογία είναι από κάθε άποψη προβληματική, εφημερίδα «Τα ΝΕΑ», 11-12-2007.

Σωτηρόπουλος Β., Η Συνταγματική προστασία των προσωπικών δεδομένων, 2006
Τούση Αν., Γενικά Αρχαία του Αστικού Δικαίου, 1978
Φίλιος Π., Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, 2006
Φωτιάδου Αλ., Κάμερες στην πλατεία και ιδιωτικότητα: μια εφαρμογή της αναλογικότητας από την Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, ΕφημΔΔ 6/2007.503
Χρυσόγονος Κ., Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, 2002

7.2. Ξενόγλωσση.

Hempel L. – Töpfer E., On the Threshold to Urban Panopticum, Discussion Paper nr. 06/03, Technische Universität Berlin, 2003
Stadler F., Opinion. Privacy is not the antidote to surveillance, Surveillance & Society, 2002.120
Taylor N., State Surveillance and the right to privacy, 2002.66
Vigneau Ch, Information technology and workers' privacy: regulatory techniques, Comparative Labor Law & Policy Journal, Vol. 23, No. 4, pp. 505-516, 2002.

7.3. Λοιπές πηγές.

Ηλεκτρονική Βάση Νομικών Δεδομένων «ΝΟΜΟΣ»: www.lawdb.intrasoftnet.com
Ηλεκτρονική Βάση Νομικών Δεδομένων «ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ» Δικηγορικού Συλλόγου Αθηνών: www.dsa.gr
Ιστοσελίδα ΑΠΔΠΧ: www.dpa.gr
Ιστοσελίδα Δημοκρατικής Συσπείρωσης για τα δημοκρατικά δικαιώματα και τις ελευθερίες: www.dimsi.gr
Ιστοσελίδα Ελληνικού Κοινοβουλίου: www.parliament.gr
Ιστοσελίδα εφημερίδας «Ριζοσπάστης»: www.rizospastis.gr